T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

ENDÜSTRİYEL TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Özlem ÖZDAL TANER

Ankara 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

ENDÜSTRİYEL TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Özlem ÖZDAL TANER

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut ERKAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve soyadı:

1. Prof. Dr. Şebnem Akipek ÖCAL
2. Doç. Dr. Süleyman Yılmaz
3. Dr. Öğ. Üy Umut Erkan (Danışman)

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR CETVELİ 7

GİRİŞ 9

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKRİ HAKLAR, TASARIMLAR VE LİSANS SÖZLEŞMELERİ

I. FİKRİ HAKLAR 13

A. GENEL OLARAK 13

B. TERMİNOLOJİ SORUNU 15

C. FİKRİ HAKLARIN SINIFLANDIRILMASI 18

1. Fikir ve Sanat Eserleri 19

2. Sınai Haklar 21

II. TASARIM 23

A. GENEL OLARAK 23

B. TERMİNOLOJİ 25

C. TANIM 28

D. TÜRLERİ 31

E. TASARIMLARIN KORUNMASI 33

1. Türk Hukukunda 33

2. Amerikan Hukukunda 39

3. Avrupa Birliği Hukukunda 41

III. LİSANS SÖZLEŞMELERİ 41

A. FİKRİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLER 41

1. Hakkın Devrine İlişkin Sözleşmeler 42

2. Kullanım Hakkının Devrine İlişkin Sözleşmeler 43

B. LİSANS KAVRAMI 44
C. LİSANS HAKKI KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ 45
1. Lisans Hakkı Kavramı 45
2. Lisans Hakkının Hukuki Niteliği 45
D. LİSANS TÜRLERİ 47
1. Basit (İnhisari Olmayan) Lisans – İnhisari Lisans 47
2. Sözleşme Lisansı – Zorunlu Lisans 49
E. ALT LİSANS 52
F. LİSANS SÖZLEŞMELERİ 53
1. Genel Olarak 53
2. Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği 54
a. Lisans Sözleşmesinin Sui Generis Nitelikte Bir Sözleşme Olması 54
b. Lisans Sözleşmesinin Borç Doğuran Bir Sözleşme Olması 56
G. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ 64

İKİNCİ BÖLÜM
TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI VE KONUSU

I. TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI. 65
A. GENEL OLARAK 65
B. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI 66
1. Lisans Veren 67
a. Türk Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği 68
b. Amerikan Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği 71
c. İngiliz Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği 71
d. Avrupa Birliği Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği 73
2. Lisans Alan 74

C. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN ESASLI NOKTALARI VE YAN NOKTALARI 74

D. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ 76

E. LİSANS SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN GEÇERLİLİK ŞARTLARI VE GEÇERLİLİK ŞARTLARININ BULUNMAMASININ SONUÇLARI 79

II. TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU 92

A. TASARIM HAKKI 92

B. TASARIM HAKKINDAN DOĞAN YETKİLERİN SINIRLANDIRILMASI 95

1. Tasarım Hakkının Sınırlandırıldığı Haller (6769 sayılı SMK m. 59/(3): .. 95

a. Özel ve Ticari Olmayan Amaçlar (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(a)) 95

b. Deneme Amaçlı Fiiller (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(b)) 96

c. Eğitim veya referans amaçlı çoğaltmalar. (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(c)) 96

d. Tasarımın Yabancı Taşıtlarda Kullanılması (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(ç)) 97

2. Onarım Amaçlı Kullanım (6769 sayılı SMK m. 59/(4)) 97

3. Önceki Kullanımdan Doğan Hak (6769 sayılı SMK m. 60) 97

4. Hakkın Tüketilmesi (6769 sayılı SMK m. 152/(1)) 98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİN SONA ERMESİ

III. TARAFLARIN LİSANS SÖZLEŞMESİNDEN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLERİ 99

A. LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ 100

1. Lisans Sözleşmesinin Konusunu Oluşturan Tasarımın Varlığı ve Geçerliliği ile Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceği Temin Etme 100

a. Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan tasarımın varlığı ve geçerliliğini temin etme 101

b. Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceği Temin Etme 104

2. Lisans Sözleşmesinin Konusunu Oluşturan Tasarımın Lisans Alan Tarafından Gereği Gibi Kullanılmasını Sağlama 105

3. Lisans Sözleşmesinden ve Taraflar Arasında Oluşan Güven İlişkisinden Doğan Diğer Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi 108

B. LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ 109

1. Lisans bedelini ödeme 109

2. Sözleşmeye uygun olarak tasarımın kullanılması 114

3. Lisans sözleşmesinden ve taraflar arasında oluşan güven ilişkisinden doğan diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesi 115

IV. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ 116

A. GENEL OLARAK 116

B. LİSANS SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİREN HALLER 117

1. Sürenin Sona Ermesi 117

2. Lisans Sözleşmesinin Feshi 120

3. Sözleşmede Belirlenen Sona Erme Sebebinin Gerçekleşmesi ile Sona Erme 120

4. Diğer Sona Erme Halleri 121

a. Taraflardan birinin ölümü 121

b. Taraflardan birinin iflası 122

c. Sözleşmeden dönme 124

C. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI 125

1. Alt Lisans Sözleşmesi Bakımından 125

2. Diğer Yükümlülükler Bakımından 126

SONUÇ 128

KAYNAKÇA 132

ÖZET 143

ABSTRACT 144

KISALTMALAR CETVELİ

AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz	bakınız
BK	04.02.2011 tarihli 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6098 sayılı Borçlar Kanunu
C	Cilt
EndTasKorKHK	554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
FMR	Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
HD.	Hukuk Dairesi
HMK	04.02.2011 tarihli 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
m.	Madde

RG	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	sayfa
sy.	sayılı
SMK	10.01.2017 tarihli 29944 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
vb	ve benzeri
vd	ve devamı
vs	ve saire
WIPO	World Intellectual Property Organisation

GİRİŞ

I. KONUNUN SUNULMASI

Fikri haklar, uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen önemi fark edilmeye geç başlanmış bir alandır. Bu alanda kişilerin sahip oldukları haklar hem bilim ve/veya sanat alanındaki çalışmaları hem de ticari faaliyetleri bakımından önem taşımaktadır. Fikir ve sanat eseri üzerindeki haklara sahip bir eser sahibi, eserini oluştururken ortaya koyduğu emek ve özverisini ancak eserini topluma sunduktan sonra karşılığı almaktadır. Buluş sahibi ve tasarımın sahibi için de aynı durum söz konusudur. Başka bir açıdan baktığımızda ise sadece araştırma geliştirme faaliyetlerinde bulunan ar-ge firmaları, ancak bu faaliyetlerinin sonuçlarından üretim alanındaki firmaları yararlandırdıklarında kendi faaliyetlerini devam ettirmek için gerekli maddi araçlara veya teknik araçlara sahip olabilmektedirler. Bu noktada son derece hassas bir denge bulunmaktadır. Bu denge ise hakların paylaşılmasıyla sağlanmaktadır.

Günümüzde teknik çözümleri aynı olan birçok ürün kişilerin kullanım yelpazesi arasındadır. Bu ürünler arasında birini diğerlerinden ayrılmasını sağlayan unsurlardan biri de tasarımıdır. Yani ürünün görünümüdür. Geçmişte yalnızca estetik niteliğe sahip olan tasarımlar, günümüzde ürünlerin fonksiyonelliğine de hizmet etmektedir. Tüketiciler üzerinde ise markayla benzer bir görevi paylaşarak bir ürünün diğerinden ayırt edilmesini sağlamak suretiyle ayırt edici bir işlevi de yerine getirmektedir.

Tasarımların kendine özgü bu nitelikleri zaman içinde kendini göstererek patent ve markadan farklı hükümlerin uygulanmasını gerektirmiştir. Tasarımlarda hak sahipliği, hakkın kapsamı, tasarımın tescili, hükümsüzlüğü gibi konular 10.01.2017 tarihli 29944 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun ("SMK") 3. Kitabı altında düzenlenmektedir. Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline ilişkin La Haye Anlaşması ve Endüstriyel Tasarımların Sınıflandırılmasına ilişkin Locarno Anlaşması hükümleri, söz konusu anlaşmalara Türkiye'nin de taraf olması nedeniyle tasarımlara uygulanır. 6769 sayılı SMK'dan önce tasarımlar, 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Uygulama Yönetmeliğiyle koruma altına alınmışlardı.

Bu tez çalışmasının konusunun belirlendiği dönemde, tasarımlara ilişkin temel mevzuat 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ydi. Bu nedenle tez çalışmamızın başlığı, ilgili Kanun Hükmünde Kararname'nin de başlığında yer aldığı şekilde "Endüstriyel Tasarımlara İlişkin Lisans Sözleşmeleri" olarak belirlenmişti. Ancak 6769 sayılı SMK "endüstriyel tasarım" kavramının kullanımını devam ettirmeyerek yalnızca "tasarım" kavramını kullanmış ve böylelikle tüm tasarımların ilgili mevzuat kapsamında korunmasını amaçlamıştır. Her ne kadar çalışmamızın başlığında "endüstriyel tasarım" ifadesi yer alıyorsa da metin kapsamındaki "endüstriyel tasarım" ifadeleri 6769 sayılı SMK ile uyumlu olarak "tasarım" kavramı ile değiştirilmiştir.

Tasarımlar patentlerden farklılıklar taşımakla birlikte benzerlik taşıdıkları yönlerde bulunmaktadır. Tasarımların lisans hakkına konu oluşturmaları ise bu benzer alanlardan biridir. Bu nedenle patent lisans sözleşmelerine ilişkin

düzenlemelerin, değerlendirmelerin tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerine de uygulanabileceğini ifade edebiliriz. Bu çalışma ile amaçlanan tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerini, tasarımların kendine özgü niteliklerin dikkate alınarak incelenmesidir.

II. İNCELEME PLANI

Konusunu tasarımların oluşturduğu lisans sözleşmelerinin incelendiği çalışmamıza "tasarım" ve "lisans sözleşmesi" kavramları incelenerek başlanacaktır. Bu doğrultuda ilk olarak tasarımların fikri haklar içerisindeki yerini belirlemek amacıyla, fikri haklar genel olarak incelenecek ve bu alana ilişkin mevcut terminoloji kaynaklı sorunlara değinilecektir. İkinci adımda fikri haklar alanında teknolojik gelişmelerin ticari yaşama etkileriyle doğru orantılı olarak son yıllarda dikkat çekmeye başlayan tasarımlara ülkemizde sunulan koruma yolları, İngiliz Hukuku, Amerikan Hukuku ve Avrupa Birliği Hukuku da dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Lisans sözleşmelerinin incelemesine ise öncelikle lisans kavramı incelenerek başlanacaktır. Bu amaçla lisans kavramı, lisans hakkı, lisans hakkının hukuki niteliği de incelenecektir. Ayrıca gayri maddi hakka sahip olan kişilerin söz konusu hakları üzerinde yapabilecekleri hukuki işlemlere de değinilecektir.

İkinci bölüm, Borçlar hukukunun en temel konuları arasında yer alan sözleşmelerle ilgili hükümlerin lisans sözleşmelerine nasıl uygulanacakları incelenmeye ayrılmıştır. Bu kapsamda lisans sözleşmesine tasarımların nasıl konu

edilebileceği, tasarım hakkı sahibinin hangi yetkileri üzerinde tasarrufta bulunabileceği incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise lisans sözleşmesinin taraflarını kimlerin oluşturabileceği belirlenecek. Ardından bu kişilerin lisans sözleşmesinin tarafı olmaları nedeniyle sahip olabilecekleri hak ve yükümlülükler incelenecektir.

Nihayetinde, lisans sözleşmelerinin sona ermesine neden olacak durumlar ve bu sona ermenin sonuçları da incelenerek çalışmamız sona erdirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKRİ HAKLAR, TASARIMLAR ve LİSANS SÖZLEŞMELERİ

I. FİKRİ HAKLAR

A. GENEL OLARAK

Hukuk düzeninin en temel kavramları arasında olan "hak" kavramının kapsamı, özel hukuk ve kamu hukuku alanlarında bu alanlarının kendine özgü nitelikleri nedeniyle farklılıklar gösterir. Özel hukuk kapsamında yer alan haklar sağladıkları yetkiler bakımından "mutlak haklar" ve de "nisbi haklar" olmak üzere ikiye ayrılır. Mutlak haklar kişinin malvarlığı ve şahısvarlığı üzerinde şekillenir. Malvarlığı üzerindeki mutlak haklar, örneğin mülkiyet hakkı, para ile ölçülmesi mümkün ve başkalarına devredilebilen haklardır. Şahısvarlığı üzerindeki mutlak haklar, örneğin kişilik hakları, ise para ile ölçülmeyen ve başkalarına devredilmeyen niteliktedir. Mutlak haklar maddi veya gayrimaddi varlıklar üzerinde kurulabilir[1].

Fikri haklar[2], gayri maddi varlıklar üzerinde kurulabilen mutlak haklar kapsamında yer alır[3]. Hakkın konusu, söz konusu hak maddi bir varlık üzerinde

---

[1] **EREN,** Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017 s. 46 vd.; **EREL,** Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara, 2009, s. 1 vd.; **KILIÇOĞLU,** Ahmet M., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara, 2017, s. 36 (Bundan sonra "KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku" olarak kullanılacaktır); **KILIÇOĞLU,** Ahmet M., Sınaî Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar, Ankara, 2019, s. 1 (Bundan sonra, "KILIÇOĞLU, Fikri Haklar," olarak kullanılacaktır).

[2]Fikri haklar kavramı, bilgisayar programları, veri tabanları da dahil olmak üzere fikir ve sanat eserleri, patentler, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar, markalar, coğrafi işaretler, yeni bitki çeşitleri, entegre devre topoğrafyaları, biyoteknoloji, gen teknolojisi, ticaret unvanı ve işletme adı, alan adları, know-how, ticari sırları kapsayan ve genellikle "fikri mülkiyet hakları" olarak ifade edilen kavram yerine kullanılmıştır. Söz konusu hakları ifade etmek üzere, doktrinde "fikri mülkiyet

cisimlenmiş olsa dahi, fikri ürün veya çabadır[4]. Fikri ürünün hukuku, söz konusu fikri ürünün niteliğine bağlı olarak fikir ve sanat eserleri hukuku, patent hukuku, marka hukuku veya tasarım hukuku iken, fikri ürünün somutlaştığı şey eşya hukukunun konusunu oluşturur[5].

Fikri hakların mutlak hak niteliği taşımasından dolayı, hak sahibi, hakkı üzerinde doğrudan doğruya tasarruf edebilir, hakkını herkese karşı ileri sürülebilir ve söz konusu hakları herkes ihlal edebilir[6].

Bilgisayar programları ve veri tabanlarını da içeren fikir ve sanat eserleri ile birlikte, patentler, markalar, faydalı modeller, tasarımlar, coğrafi adlar ile işaretler, entegre devre topografyaları, yeni bitki çeşitleri, ticaret unvanı ve işletme adı, alan

---

hakları", "fikri ve sınaî haklar", "fikri hukuk", "fikri haklar", "fikri ve sınaî mülkiyet", "fikri, sınaî ve ticari mülkiyet" gibi terimler kullanılmaktadır. Bkz. **HIRSCH,** Ernst E, Hukuki Bakımdan Fikri Say, I. Cilt, Nazari Esaslar, Sınaî Haklar (İhtira Beratları ve Sınaî Modeller), İstanbul, 1942 (Çev. V. ÇERNİS), s. 5 vd; **TEKİNALP,** Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 4. Bası, İstanbul, 2006, s. 1 vd.; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 1 vd.; **KARAHAN,** Sami /**SULUK,** Cahit /**SARAÇ,** Tahir /**NAL,** Temel, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara, 2007, s. 1 vd.; **ARBEK,** Ömer, Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara, 2005, s. 35; **AYDINCIK,** Şirin, Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2006, s. 7.vd; **ATEŞ,** Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, 2003, s. 94 vd.

[3] **TEKİNALP,** s. 4.; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 2.; **ARBEK,** s. 35.

[4]**TEKİNALP,** s. 3 vd; Marka, ticaret ünvanı, işletme hakları fikri bir çaba sonucunda oluşmamaktadır. Ancak ayırt edicilik, söz konusu işletmeye aidiyetlik nitelikleri gereği söz konusu haklar kapsamında yer alırlar; **KILIÇOĞLU**, Fikri Haklar, s. 3.

[5] **TEKİNALP,** s. 6.

[6] **EREN,** s. 48; **EREL,** s. 2 vd.

adları, know-howlar ve ticari sırlar, biyoteknoloji, gen teknolojisi fikri hakların konusunu oluşturur[7].

B. TERMİNOLOJİ SORUNU

"Fikri mülkiyet" kavramı, fikri haklar alanındaki uluslararası anlaşmaların orijinal metinlerinde yer alan *"intellectual property"*, *"propriété intellectuelle"* kavramlarını ifade etmektedir. İngiliz ve Amerikan hukukunda *intellectual property* kapsamında fikir ve sanat eserleri ile patent, marka, tasarım gibi hakları içeren sınai haklar bulunmaktadır. "*Intellectual property"* kavramının sahip olduğu bu geniş anlam diğer hukuk sistemleri tarafından benimsenmiştir[8]. Türk hukukunda da *"fikri mülkiyet"* olarak karşılığını bulan kavram geniş anlamıyla kullanılmaktadır.

Fikri mülkiyet kavramında yer alan "fikri" ifadesi mülkiyet hakkının konusunu ifade etmemekle birlikte, mülkiyet hakkının türünü ifade etmektedir[9]. Bilindiği üzere Türk Hukukunda mülkiyet hakkının konusunu, üzerinde ferdi hâkimiyet sağlanabilen iktisadi bir değer taşıyan, kişi dışı cismani varlıklar olarak tanımlayabileceğimiz eşya oluşturmaktadır. Eşya kavramının tanımından da anlaşılacağı üzerine, fikir ve sanat eserleri ile sınai haklar eşya kapsamında yer almamaktadır[10]. Fikri ürün Türk Eşya Hukukunda hâkim olan görüşe göre "eşya"

---

[7] **TEKİNALP,** s. 1; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 5 vd.; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 1.

[8] **TEKİNALP,** s.1.

[9] **TEKİNALP,** s. 2

[10] Fikir ve sanat eserleri ile buluşlar üzerinde mülkiyet değil "Fikri hak" denilen başka bir tür mutlak hakkın varlığı kabul edilmiş olduğundan, bazı hukuk düzenlemelerinde gayri maddi eşya adı verilen fikir ve sanat eserleri ile buluşlar hukukumuzda eşya kavramının dışında kalır. Fakat fikir eserlerinin cisimlendirildiği maddi şeyler, örneğin heykelin maddesi bilgisayar programının taşındığı diskin eşya niteliğinde olduğuna şüphe yoktur, ayrıntılı bilgi için bkz, **SİRMEN**, Lale, Eşya Hukuku, 3. Bası, Ankara 2015, 5 nolu dipnot.

olmadığı için mülkiyet ve zilyetlik konusu da olamamaktadır[11]. Bu nedenle *fikri mülkiyet* ifadesinde yer alan mülkiyet, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen mülkiyet ile aynı anlamda değildir[12]. Bu doğrultuda *fikri mülkiyet* terimde yer alan mülkiyet sözcüğü yalnızca sahiplenmeyi ifade etmektedir[13]. TEKİNALP'e göre "mülkiyet" sözcüğünün kullanılmasındaki amaç, fikri ürün üzerindeki mutlak hakkın, özel inhisarî niteliğini belirtmektir[14]. Mülkiyet hakkı taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde kurulabilir[15]. Dolayısıyla taşınır veya taşınmaz mallar gibi her hangi maddi varlığı olmayan fikri ürünler üzerinde mülkiyet hakkının kurulması eşyanın tabiatı gereği mümkün değildir. Fikri hakların mutlak haklardan olması ve bu hakların mülkiyet hakkı ile benzerlikler taşıması, bu hakların mülkiyet hakkı olduğu sonucunu doğurmaz[16]. Bu nedenle mülkiyet sözcüğü, fikri ürünlerin ait olduğu sistemi göstermediği için mülkiyet sözcüğünün kullanılmasının herhangi bir faydası bulunmadığı gibi çelişkili bir durum oluşturmaktadır[17].

---

[11] **TEKİNALP,** Ünal, "Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Öne Çıkan Yenilikleri", 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu (9-10 Mart 2017), Ankara, 2017, s. 7.

[12] Ayrıntılı bilgili için bkz, **OĞUZMAN,** Kemal/ **SELİÇİ,** Özer, Eşya Hukuku, - Zilyetlik, Tapu Sicili, Taşınmaz ve Taşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Ayni Haklar -, Tamamen Yenilenerek Yazılmış 9. Bası, İstanbul, 2002, s. 4 vd. ve 225 vd.; **TEKİNALP,** s. 2.

[13] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 2; **ÖZDEMİR OKTAY,** Saibe, *"Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği"*, Prof. Dr. Ergun ÖZSUNAY'a Armağan, s. 571 (Bundan sonra "ÖZDEMİR OKTAY, Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar" olarak kullanılacaktır).

[14] **TEKİNALP,** s. 6.

[15] **HIRSCH,** C.I, s. 70.

[16] **EREL,** s. 9 vd.

[17] **HIRSCH,** C.I., s. 3, Yazar "sınaî mülkiyet" ifadesinin kullanımının, sınaî mülkiyetin konusunu oluşturan fikri ürünlerin klasik mülkiyet anlayışı kapsamında değerlendirilemeyeceğini, söz konusu terimin Fransızca'dan çeviri olduğunu ancak her ülkenin koşulları göz önüne alınarak kavramların

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, kanımızca, *"fikri mülkiyet"* ifadesi yerine, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ve sınai mülkiyet haklarını kapsayacak şekilde *"fikri haklar"* ifadesi kullanılması bir çözüm olabilir. Ancak doktrinde fikri hak kavramı genellikle "geniş anlamda fikri hak" ve "dar anlamda fikri hak" olmak üzere farklı hukuki olguları nitelemek için kullanılır. Geniş anlamda fikri hak hem sınai mülkiyet haklarını hem de fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ifade eder[18]. Fikri mülkiyet teriminin kullanılmasıyla oluşan çelişkili durumun giderilmesi amacıyla fikri haklar teriminin kullanılması önerilirken, yeni bir çelişkinin oluşmaması için fikri haklar ifadesine yüklenen dar anlamdan vazgeçilmesi gerekmektedir. Fikri hakların hem fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ile sınai mülkiyet haklarını kapsarken hem de fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları tek başına ifade etmesi uygun olmayacaktır.

Doktrinde, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ifade etmek amacıyla *"telif hakkı"* kavramı da kullanılmaktadır[19]. *Telif hakkı* kavramı geniş anlamda fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklardan oluşmaktadır. *Telif hakkı* dar anlamıyla ise eser sahibinin eser sahipliğinden doğan haklarının parasal karşılığını ifade eder[20]. Telif hakkı ifadesi mevzuatımızda 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu gibi birkaç istisnası bulunmakla birlikte genellikle kullanılmamaktadır. Uygulamada ise

---

kullanılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda "mülkiyet" sözcüğü yerine "hak" sözcüğünün kullanılması gerektiğini belirtmektedir.

[18] **HIRSCH,** C.I, s. 5.

[19] Bkz. **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 1; **GÖKYAYLA,** Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2000, s. 23; **SULUK,** Cahit/**KARASU,** Rauf/**NAL,** Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncellenmiş 3. Bası, 2019, s.1.

[20] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 18.

genellikle fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların ekonomik nitelikteki yetkilerini ifade etmek için, yani dar anlamıyla, kullanılmaktadır[21]. Bu nedenle konusunu fikir ve sanat eserlerinin oluşturduğu hakları ifade etmek için "telif hakları" kavramının yeterli olmayacağını, "*fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar"* ifadesinin kullanılabileceğini düşünüyoruz.

C. FİKRİ HAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Fikri haklar, hakların dayandığı temele bağlı olarak fikri ürün temeline dayanan haklar ve ayırt edici niteliğe sahip haklar olarak iki gruba ayrılabilir[22].

Düşüncenin ve yaratıcı aklın, fikri bir çaba sonunda ortaya çıkan sonucunu, fikri ürün olarak adlandırabiliriz. Fikir ve sanat eserleri hukuku, patent ve faydalı model hukuku ve tasarım hukuku, fikri ürünü koruma kapsamına almıştır[23].

Buna karşılık marka, coğrafi işaret, ticaret ünvanı, işletme adları ise fikri ürün kapsamında değerlendirilmemektedir. Marka, coğrafi işaret, ticaret ünvanı, işletme adları ayırt edici niteliğe sahiptir. Söz konusu ad ve işaretler sayesinde işletmelerin mal ve hizmetleri diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayrılabilirler[24].

Fikir ve sanat eserleri; patent, faydalı model ve tasarımlardan farklı kurallara tâbidir. Söz konusu kuralların çeşitliliği, her ne kadar aynı temele dayansalar da, fikir

[21] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 18.; **ATEŞ**, s. 96; **AYDINCIK,** s. 8.

[22] **TEKİNALP,** s. 4.

[23] **TEKİNALP,** s. 4; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 5 vd.

[24] **TEKİNALP,** s. 4; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 10 vd.

ve sanat eserleri ile patent, faydalı model ve tasarımlar arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır[25].

Fikri hakların, sınırlı sayma ilkesine bağlı olup olmadığı tartışmalı hususlardan biridir. TEKİNALP, malvarlığını konu alan haklarda sınırlı sayma ilkesinin aşıldığı gerekçesiyle fikri haklarda sınırlı sayma ilkesinin de geçerliliğini yitirdiğini belirtmektedir[26]. ÖZDEMİR ise bir hakka mutlak olma karakteri ancak kanunla verileceği belirtilerek kanun tarafından korunan fikri hakların sınırlı sayma ilkesine tabi olduğunu belirtmektedir[27].

1. Fikir ve Sanat Eserleri

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, hangi amaç için yaratıldığına bakılmaksızın, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtilen eser gruplarında[28] yer alan eserler üzerindeki, eser sahibi ile bağlantılı hak sahiplerine tanınan mali ve manevi haklardır[29]. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların konusunu, eser[30]

---

[25] **AYİTER,** Nuşin, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara, 1981, s. 10 vd.; **TEKİNALP,** s. 4; Söz konusu hakların farklılık gösterdiği noktalar başlıca şunlardır; amaçları, hak sahipliğinin doğumu, hakkın kullanım zorunluluğu, sahip olunan hakkın türleri, koruma süreleri. Ayrıntılı bilgi için bkz. **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 97 vd; **ATEŞ,** s. 95.

[26] **TEKİNALP,** s. 4, Yazar, malvarlığına ilişkin hakların haksız fiillere karşı korunmalarına olanak sağlayan Alman Medeni Kanunu m. 823 (1)'de yer alan "diğer haklar" ibaresinden sınırlı sayma ilkesinin aşıldığını belirtmektedir.

[27] **ÖZDEMİR OKTAY,** "Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 580; Aynı yönde bkz, **KIRCA,** Çiğdem, "Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği", Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan, Ankara, 1998, s.249.

[28] Fikir ve sanat eserleri FSEK'te şu şekilde kategorilendirilmiştir: a) FSEK Madde 2: İlim ve edebiyat eserleri, b) FSEK madde 3: Musiki eserleri, c) FSEK madde 4: Güzel sanat eserleri, d) FSEK madde 5: Sinema eserleri.

[29] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s.17 vd.

oluşturur. Eser, sahibinin hususiyetini taşıyan FSEK'te belirtilen eser gruplarından herhangi biri kapsamında yer alan her türlü fikri üründür[31].

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların şekillendiği eser türleri FSEK m. 2 ile m. 5 arasında sınırlı sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Eser türleri Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtilenler ile sınırlı olup, yeni bir eser grubunun yaratılması söz konusu olmayacaktır. Eser türleri sınırlı sayıda belirlenmiş olmasına rağmen eser türlerinin içeriğinde herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır[32].

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların sahibi, FSEK m. 8 vd. hükümlerine bağlı olarak belirlenir. FSEK'te yer alan düzenlemeler yaratma gerçeği ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke uyarınca eser sahibi, eseri meydana getiren kişidir[33]. Eser sahibi, eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisine sahip kişidir. Ancak söz konusu haklar hukuki bir işlemle veya miras, cebri icra sonucu satış veya kamuya mal etme gibi mevzuattan kaynaklanan nedenlerle başkalarına geçebilir. Bu durum eser sahipliğinin de değişmesi anlamına gelmemektedir. Eser sahipliğinden doğan hakları devralan kişi eser sahibi haline gelmeyecektir[34].

---

[30] BK madde 470 vd hükümlerinde düzenlenen istisna sözleşmelerinin konusu olan eser ile fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların konusu olan eser birbiriyle karıştırılmamalıdır. İstisna sözleşmesine konu olan eser, yüklenicinin ücreti karşılığında imal ettiği şeydir. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ise maddi nitelikte olmayan hakları kapsamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 107 vd.

[31] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 109; **EREL,** s. 32; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 34.

[32] **TEKİNALP,** s. 107, **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 119.

[33]**KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 181 vd.; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 63; Eser sahibi hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **AYDINCIK**, s, 11 vd.

[34] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 181 vd. ve s. 284.

Fikir ve sanat eseri üzerindeki haklar eser sahibine:

- maddi menfaatlerini koruma ve serinden ekonomik olarak yararlanma,
- izni olmaksızın eserinin alenileşmesine ve değiştirilmesine engel olma,
- eserini kamuya sunma,
- eseri üzerinde tasarrufta bulunma,
- eser üzerindeki haklara tecavüz halinde gerekli önlemleri alma

imkanlarını sunar[35].

2. Sınai Haklar

Sınai haklar, sanayi, ticaret, endüstri ve tarımdaki yeniliklerin, buluşların ve özgün tasarımların ilk uygulayıcıları veya malların üzerindeki işaretlerin sahipleri adına belli bir süre ile korunan gayri maddi haklardır[36]. Hak sahibi yaratıcı çabasını, sanayi, ticaret ve endüstride kullanmak amacıyla ortaya koyar[37]. Fikri çaba sonucu üretim yapamaya yönelik sınai haklar; patentler, tasarımlar, entegre devre topografyaları, yeni bitki çeşitlerindeki ıslahçı haklarıdır[38]. Sınai hakların diğer türü ise ürünü, işletmeyi diğerlerinden ayırt etmeyi sağlayan ad veya işaretlerdir: Markalar, coğrafi işaretler, işletme adı, ticaret ünvanı ve alan adları[39].

---

[35] **TEKİNALP,** s. 8; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 66.

[36] **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 2 vd.

[37] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 5.

[38] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 5 vd.

[39] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 10 vd; FSEK md. 83 uyarınca bir eserin ad ve alametleriyle çoğaltılmış nüshalarının şekilleri, iltibasa meydan verecek surette diğer bir eserde veya çoğaltılmış

POROY ve GÜNEŞ'e göre sınai haklar; entelektüel ve maddi sınai haklar olmak üzere ikiye ayrılır. Patent, faydalı model, endüstriyel tasarımlar entelektüel sınai hakları oluştururken; marka, ticaret ünvanı, tanıtıcı işaretler ile coğrafi işaretler ise maddi sınai haklar kapsamında yer alır[40].

Patent ve faydalı modeller, 6769 sayılı SMK'nın 4. Kitabı altında [41] düzenlenirler. m. 82 (1) uyarınca yeni olan, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilen buluşlar patent verilerek korunur[42]. Buluşun yeni olması, sanayiye uygulanabilmesi ve Madde 82 (2)'de belirtilen buluş niteliğinde sayılmayan hususlar arasında yer almaması patent verilebilirlik şartları olarak adlandırılır. Bu doğrultuda patent, patent verilebilirlik şartlarını taşıyan buluş üzerindeki mutlak hakkı belirleyen ve kanıtlayan resmi belge olarak tanımlanabilir[43].

Patent belgesi, hak sahibine başvuru tarihinden başlamak üzere 20 (yirmi) yıllık bir koruma sağlamaktadır..

Faydalı model ise 6769 sayılı SMK m. 142 ve devamında düzenlenmektedir. Madde 142 uyarınca yeni ve sanayiye uygulanabilir nitelikteki buluşlar faydalı model belgesi verilerek korunur. Aynen patent gibi faydalı modelin konusu da buluştur.

---

nüshalarında kullanılamaz. KILIÇOĞLU'na göre, esere ilişkin ad ve işaretler sınaî hak niteliğinde bulunmadığından, bunları konu alan bir ihlal halinde, söz konusu ad ve işaretler herkes tarafından kullanılamaz ve ayırt edici niteliğe sahip ise Haksız Rekabet hükümlerine başvurulabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s.16 vd ve s.140 vd.

[40] **POROY**, Reha, Fikri Hukuk Ders Notları (Teksir Halinde Özet), İstanbul, 1983, s.3.; **GÜNEŞ,** Gülsen, Türk Hukukunda Entellektüel Sınaî Haklar ve Vergilendirilmesi, İstanbul, 1997, s. 16 vd.

[41] RG, S. 22326, Y.T. 27.06.1995.

[42] Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP,** s. 13 vd.; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 6 vd.; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s. 162.

[43] **TEKİNALP,** s, 487 vd.

Ancak bu buluş basit sorunları çözme amacına yöneliktir. Bu nedenle doktrinde genellikle küçük buluş olarak adlandırılmaktadır. Faydalı model, buluş sahibine başvuru tarihinden itibaren 10 (on) yıllık koruma sağlar. Bu sürenin uzatılması mümkün değildir[44].

II. TASARIM

A. GENEL OLARAK

Tasarımlar yaşamımızın önemli ancak göz ardı edilen alanında yer alırlar, Ancak ürünlerin ve teknolojinin piyasada tutunabilmesi ve farklılık yaratabilmesi için özelliklerinin, işlevlerinin ve niteliklerinin yanı sıra özgün bir görünüme de sahip olması önem taşımaktadır[45]. Kıyafetlerimizin görüntüsü, kullanılan sandalyelerin veya masaların şekli, otomobillerin dış görünümü, çamaşır makinesinin kontrol panelinin yerleşimi, kalem ucu, kalem kapağı, bilgisayar klavyesi, gözlük tasarımların somutlaştığı alanların birkaç örneğidir. Ayrıca tasarımlar tüketicilerin kararlarını da etkileyen, örneğin tüm fonksiyonları aynı iki diş fırçası arasında birini diğerine tercih etmemize neden olan hususlar arasında yer almaktadır[46].

Bir ürünün veya onun bir kısmının görmek veya dokunmak gibi insan duygularıyla fark edilen çizgi, şekil, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi çeşitli unsur ve/veya özelliklerinin oluşturduğu görünümü tasarım olarak ifade edilir[47].

---

[44] **TEKİNALP,** s, 671 vd,

[45] **SULUK/KARASU/NAL**, s.309.

[46] **BENTLEY,** Lionel /**SHERMAN**, Brad, Intellectual Property Law, New York, 2001, s.563. **SULUK/KARASU/NAL**, s.309

[47] **TEKİNALP,** s. 612.

Tasarımların görsel olarak algılanması ve amaçladıkları fonksiyonlarını yerine getiriyor olması gerekir[48].

Ülkemizde tasarımlar, 10.01.2017 tarihli 29944 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6769 sayılı SMK'nın 3. Kitabı altında düzenlenerek koruma altına alınmışlardır. Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline ilişkin La Haye Anlaşması ve Endüstriyel Tasarımların Sınıflandırılmasına ilişkin Locarno Anlaşması hükümleri, söz konusu anlaşmalara Türkiye'nin de taraf olması nedeniyle tasarımlara uygulanır. 6769 sayılı SMK'dan önce tasarımlar, 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (EndTasKorKHK)[49] ve 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik ile koruma altına alınmışlardı. EndTasKorKHK yürürlüğe girmeden önce ise tasarımlara ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığı için haksız rekabete ilişkin hükümler ve FSEK hükümleri uygulama alanı bulurdu.

Fikir ürünü olan tasarımların "eser" olarak korunması anlayışı karşısında, sanayinin hızla her alana yayılması ve seri üretime geçilmesi ile fikir ürünleri üretilebilir hale gelmiştir[50]. Böylelikle birbirleriyle aynı işlevi yerine getiren ürünlerin görümleri ve estetik değerleri zamanla önem kazanmaya başlamıştır. Bu noktada, tasarımlarla markalar arasında ürünlerin ayırt ediciliği bakımından sınırının belirgin bir şekilde çizilmesinin mümkün olmadığı bir ilişki vardır. Teknik açıdan son derece

[48] WIPO Publications No: 895, s. 9

[49] RG,. S.22326, Y.T. 27.06.1995.

[50] **TOPÇU,** Deniz, Sınaî Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar, Ankara, 2007, s. 221.

benzer ürünlerin birbirlerinden ayrılmasında tasarımların önemli bir rolü bulunmaktadır[51].

Tasarımların ticari hayatta önem kazanması, Tasarımlara özgü hukuki düzenlemelerin yapılmasını da gerekli kılmıştır[52].

B. TERMİNOLOJİ

Tasarım kavramı, EndTasKorKHK'nin başlığında "endüstriyel tasarım", metnin de ise "tasarım" olarak ifade edilirdi. EndTasKorKHK'nın yanı sıra Avrupa Birliği mevzuatında ve Avrupa Birliği'nin birçok yayınında da endüstriyel tasarım olarak kullanılır. Endüstriyel tasarım; kullanıcının ve üreticinin ortak faydası için, ürünlerin ve sistemlerin fonksiyonlarını, değerlerini ve görünümlerini mükemmelleştirmek amacını taşıyan profesyonel yaratma, oluşturma, geliştirme faaliyetleri olarak tanımlanabilir[53]. Tasarımların endüstriyel araçlarla üretiminin/yeniden üretiminin mümkün olması, endüstriyel tasarım teriminin kullanılmasının en önemli amacını oluşturur[54].

Doktrinde yer alan genel kanı, EndTasKorKHK'nın *"endüstriyel"* ifadesini tasarımla birlikte kullanmasının, tasarımın yalnızca sanatın değil endüstrinin de bir parçası olduğunu belirtmeyi amaçladığı yönündeydi[55]. Endüstriyel tasarım terimi, tasarım çeşitlerinden yalnızca birini ifade etmesi nedeniyle, endüstriyel tasarım

---

[51] **CORNISH/LLEWELYN,** s. 535.

[52] **SULUK,** Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımlar, s. 25.

[53] **WOODRING,** Cooper C., "A Designer's View on the Scope of Intellectual Property Protection", American Intellectual Property Law Association Quarterly Journal,, s. 309.

[54] **WIPO,** No:895, s. 9.

[55] **TEKİNALP,** s. 608.

teriminin kullanımı yanıltıcı bir durum oluşturmaktadır[56]. Bu nedenle endüstriyel tasarım kavramını; ürün tasarımı, grafik tasarımı, mimari tasarım, mühendislik tasarımını da kapsayacak şekilde, yani tasarım ifadesinin geniş anlamıyla eşdeğer olarak yorumlamak gerekir[57].

Özetle, tasarım ve endüstriyel tasarım kavramları birbirlerinin yerine aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Amerikan ve İngiliz mevzuatında genellikle "tasarım" sözcüğü kullanılırken, Avrupa Birliği mevzuatında ve uluslararası anlaşmalarda endüstriyel tasarım sözcüğü sıklıkla kullanıldığı görülmekle birlikte, tasarım sözcüğü de kullanılmaktadır.

6769 sayılı SMK'da EndTasKorKHK'da yer alan "endüstriyel" ifadesi kaldırılmıştır. Bu düzenlemenin nedeni ise 6769 sayılı SMK'nın gerekçesinde şu şekilde ifade edilmiştir: "*554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin düzenlemesine bakıldığında, başlığında "Endüstriyel Tasarım" kavramına yer verilmiştir. Fakat, söz konusu Kararname'nin 3/b ve yeni Kanun Taslağı'nın 2/b maddesinde ürün tanımı olarak "…… endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesne.." ifadesi yer almaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sadece endüstriyel ürünlere ait tasarımlar değil; aynı zamanda*

[56] **SULUK,** Cahit, Tasarım Hukuku (Karşılaştırmalı Endüstriyel Tasarım, Marka, Patent ve Faydalı Model Koruması), Ankara, 2003, s. 40; EndTasKorKHK'nın başlığında "*Endüstriyel Tasarım*" ifadesinin yer alması, metninde "tasarım" ifadesinin kullanımı ve KHK ile tasarımlar için oluşturulan korumanın, el sanatı olan bir ürünün tasarımını da kapsadığı ileri sürülerek eleştirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SULUK,** Cahit, "Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımları Koruma Şartları", FMR, C. I, S. 2001/2, s. 24 (Bundan sonra, "SULUK, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımlar" olarak kullanılacaktır.); **TEKİL,** Müge, "554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları", İÜHFM, C. LV, S. 4, Prof. Dr. Orhan Münir ÇAĞIL'a Armağan Sayısı, 1997, s. 236 vd.

[57] **TEKİNALP,** s. 608 vd.; **SULUK,** s. 40.

endüstriyel olmayan, yani bir zanaatkarın ortaya koyduğu ürünlere ilişkin tasarımlar da koruma kapsamına alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında, tasarım koruması için tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünün endüstriyel yolla üretiminin gerekli olmaması gerçeği Kanun içeriği ile başlığının, yapılan düzenleme ile uyumlu hale getirilmesi zorunlu kılmıştır."

6769 sayılı SMK'da yapılan bu düzenlenme aslında EndTasKorKHK'dan bir farklılık veya yenilik getirmemiştir. EndTasKorKHK her ne kadar "endüstriyel" ifadesini içerse de, söz konusu KHK'nın uygulanmaya başladığı 1995 yılından itibaren sadece seri üretime uygun endüstriyel tasarımlar koruma alanı bulmamış, el sanatlarına konu pek çok ürün ile grafik tasarımları ve mekan düzenlemesi içeren başvurular da tescil şartlarını taşımaları halinde tescil edilerek koruma altına alınmıştır. EndTasKorKHK m.3/b'de ürün " *…… endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra…*" şeklinde düzenlenmekteydi. 6769 sayılı SMK tanımda herhangi bir değişiklik yapmamış, ürünü m. 55/(2)'de "*bilgisayar programları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin* ..." şeklinde tanımlamıştır. Yapılan değişiklik KHK'nın adında bulunan "endüstriyel" ifadesi kaldırılarak daha kapsayıcı "tasarım" ifadesinin kullanılmasıyken, 6769 sayılı SMK'nın yukarıda belirtilen ilgili madde gerekçesinin lafzından, zanaatkarların ortaya koyduğu ürünlere ilişkin tasarımların da koruma kapsamına alınacağına ilişkin yeni bir düzenlemenin yapıldığı şeklinde yanlış

anlaşılması da mümkün olabilecektir[58]. Ancak yapılan düzenleme isabetli bir düzenlemedir[59].

Çalışmamızda, 6769 sayılı SMK hükümleri ile uyumlu olması amacıyla "endüstriyel tasarım" ifadesi yerine "tasarım" ifadesinin kullanılmasına dikkat edilmiş; ancak diğer ülke hukuklarından bahsederken, ilgili kaynaklarda kullanıldığı şekliyle kullanılmasına özen gösterilmiştir.

C. TANIM

Doktrinde herkes tarafından aynı şekilde kabul edilmiş bir tasarım tanımı bulunmamaktadır. Hukukçular ve tasarımcılar tasarım kavramını farklı tanımlamaktadırlar[60]. Tasarımlar için öngörülen hukuki korumaların çeşitliliği[61] de net bir tanımının yapılmasının zorluğundan kaynaklanmaktadır. Başlangıçta tasarımlar sadece ürünlerin dekoratif olarak etkileyici olmaları amacını taşırlardı. Böylelikle ürünün fonksiyonelliği ile dekoratif tasarımı kolayca ayırdedilebilirdi. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte tasarımlara ilişkin bu yaklaşım güncelliğini yitirmiştir. Artık tasarımlar, birçok endüstriyel üründe söz konusu olduğu gibi ürünün fonksiyonları ile görünümünün birleşmesinden oluşmaktadır. Örneğin

---

[58] **SEMİZ**, Özgür/**KILIÇ,** Muazzez, "Tasarımlara Yeni bir Çerçeve: 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Üçüncü Kitap", Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Cilt 12, Sayı 128, Nisan 2018,s.65.

[59] **SULUK/KARASU/NAL,** s 309.

[60] **SULUK/KARASU/NAL,** s 309.

[61] Ülkemizde tasarımlar, Türk Patent ve Marka Kurumuna tescil edilmek suretiyle veya tescil edilmeksizin korunmalarının yanı sıra FSEK hükümleri uyarınca da korunmaktadırlar. İngiltere'de tasarımlar tescilli tasarımlar, tescilsiz tasarımlar ve fikir ve sanat eserleri kapsamında korunan tasarımlar olarak üçe ayrılmaktadırlar. Amerika Bileşik Devletleri'nde tasarımlar patent verilerek korunurlar. Avrupa Birliği kapsamında ise tescilli ve tescilsiz olarak adlandırılan Birlik tasarımı söz konusudur.

otomobillerde, aracın şekline ilişkin tasarım, aracın fonksiyonelliği (aerodinamik yapı) ile görünümünün çekiciliğinin (aracın dış çizgileri) yakın kombinasyonundan oluşmaktadır[62]. Bu doğrultuda tasarımların;

Ürünün planı veya ürünü oluşturan parçaların düzenlenişi,

Özellikle bir şekil tercihiyle veya yüzey süslemesiyle veya ikisinin de birleşmesiyle oluşan ürün görünümü,

Bir ürünün tamamının veya bir kısmının şeklinin veya konfigürasyonun her türlü görünüşü,

şeklinde birçok tanımının bulunduğunu söyleyebiliriz[63].

Tasarımcılara göre tasarım, *pazarda tespit edilen ihtiyacı en iyi şekilde karşılayacak ürünün planlanması eylemidir*. Tasarımcılar, görünümün yanısıra tasarım kavramına üretim sürecinin tamamını, yapısını, işlevini, dayanıklılığını, çalışma kolaylığını, güvenliğini, ergonomisini ve çevreyle etkileşimini de dahil ederler[64].

Tasarımlar, bir ürünün bir kısmının veya tamamının şeklinin, çizgilerinin, biçiminin, dokusunun, malzemesinin veya süslemelerinin sonucunda ortaya çıkan görünümü olarak da ifade edilmektedir[65].

---

[62] **TRITTON,** Guy/ **DAVIS,** Richard/ **GRAHAM,** James/ **MALYNICZ,** Simon/ **ROUGHTON,** Ashley, Intellectual Property In Europe, 2nd Edition, London, 2002, s. 381.

[63] **TRITTON/ DAVIS/ GRAHAM/ MALYNICZ/ROUGHTON**, s. 381.

[64] **SULUK/KARASU/NAL,** s 309.

[65] **CORNISH,** William/ **LLEWELYN,** David, Intellectual Property, Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights, 5th Edition, London, 2003, s. 542.

12 Aralık 2001 tarihli "Topluluk Tasarımları Hakkında 6/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü"nün 3. Maddesinde tasarım, "bir ürünün tamamının ya da bir bölümünün ürünün kendisinin ve/veya süslemesinin özelliklerinden, özellikle de hatlarından, konturlarından, renklerinden, biçiminden, dokusundan ve/veya malzemelerinden kaynaklanan görünümü" olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda da belirtilen tanımlar ve açıklamalar göstermektedir ki tasarımın ürünün görünümüne ilişkin olduğu hususunda bir ortak anlayış söz konusudur. Bir ürünün tasarımının o ürünün görülebilir nitelikteki her türlü özelliğinin toplamıdır[66].

6769 sayılı SMK m. 55/1 hükmü uyarınca tasarım, *ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümüdür*. Ancak tasarımın gerek 6769 sayılı SMK'da gerekse EndTasKorKHK'da sadece görünüm olarak ifade edilmiş olması tasarımın biçimden ibaret olduğu anlamına gelmemelidir[67]. Madde de belirtildiği üzere, görünüm ürünün rengini, şekil ve süslemelerini, ürünün yapıldığı malzemeyi dahi içermektedir[68].

6769 sayılı SMK'da EndTasKorKHK'da yer alan "*veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü"* ifadesi çıkarılmış ve tasarımın tanımı yukarıda yer alan Topluluk Tasarımları Hakkında 6/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü'nde belirtilen tasarım tanımı ile uyumlu hale getirilmiştir[69].

---

[66] **TRITTON/ DAVIS/ GRAHAM/ MALYNICZ/ROUGHTON**, s. 382.

[67] **TEKİNALP,** s. 610.

[68] **SULUK,** s. 41.

[69] **SEMİZ /KILIÇ,** s. 65.

6769 sayılı SMK ve EndTasKorKHK m. 26/1(b) hükmü dikkate alınarak tasarım, en geniş kapsamıyla, bir ürünün tamamının veya bir parçasının çizgi, şekil, renk, biçim, doku, malzemenin esnekliği ve/veya süslemesi gibi insan duyuları ile algılanabilen çeşitli özelliklerinin oluşturduğu görünümü olarak tanımlanabilir.

6769 sayılı SMK'da yer alan tanım dikkate alındığında "ürün" tasarımın bir unsuru olarak karşımıza çıkar. 6769 sayılı SMK md.55/1(b) hükmü uyarınca ürün kavramı ile *bilgisayar programları hariç, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesne veya bileşik bir ürün veya bunu oluşturan parçaları, ambalaj gibi nesneleri, birden çok nesnenin bir arada algılanan sunumları, grafik sembolleri ve tipografik karakterleri kastedilir*. Ürün tanımında yer alan "bileşik ürün" Avrupa Birliği'nin Endüstriyel Tasarımlara ilişkin Direktifi'nde, dağıtılabilen ve yeniden toplanabilen parçalardan oluşan ürün olarak ifade edilir. Bu bakımdan bileşik ürün birbirinden bağımsız parçalardan oluşan takım ve setlerden farklıdır[70].

D. TÜRLERİ

Locarno Sözleşmesinde yer alan ayrıma da uygun olarak tasarımlar konularına göre ürün tasarımları (yüzük, kolye, halı, şekerleme vb.), çevresel tasarımlar (binalar, posterler, kitap kapakları, giysiler, logolar vb.) ve grafikler ile bilgi verici tasarımlar olarak üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulurlar[71].

Gerek EndTasKorKHK'da gerekse 6769 sayılı SMK'da tasarım türleri konusunda herhangi bir ayrım yapılmamıştır; ancak Avrupa Birliği'nin tasarımlara

[70] **TEKİNALP,** s. 611.

[71] **TEKİNALP,** s. 611.

ilişkin yönerge taslağını açıklayan *Green Paper*[72]'da ve öğretide yer alan görüşler tasarımların;

- estetik ve işlevsel tasarımlar
- iki ve üç boyutlu tasarımlar

olarak ikiye ayrıldığı yönündedir[73].

[72] *Green Paper*, AB'nin endüstriyel tasarımların korunmasına ilişkin problemlerinin çözümüne ilişkin 30 yıllık çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 6 üye ülkenin oluşturduğu bir komite patentler, markalar ve endüstriyel tasarımlar üzerinde çalışmalara başlamıştır. 1962 yılında bu komitenin oluşturduğu ilk raporda, milli hukukların birbirlerinden çok farklı olduğu ve bu hukukların uyumlaştırılmasının mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca raporda, milli hukuklarla eş zamanlı olarak yürürlükte olacak Topluluk düzenlemelerinin yapılabileceği ifade edilmiştir. Raporda yer alan bu öneri, endüstriyel tasarımların önemine ilişkin dikkatin artmasına kadar dikkate alınmamıştır. Başlangıç noktası acil çözüm bekleyen problem olan, 3. Dünya ülkelerinde üretilen taklit ürünler olmuştur. Avrupa'da başarıyla üretilip satılan yüksek kaliteli ürünler, 3. Dünya ülkelerinde yeniden üretilerek Avrupa'da düşük fiyatlarla satılmaya başlayınca Topluluk, 1986 yılında markaların taklidine ilişkin olarak ilk düzenlemeyi yapmıştır. Ancak tek problem Avrupa dışında üretilen ürünler değildi. Aynı zamanda, aynı ülkede ya da diğer Avrupa ülkelerinde yer alan taklitlere ilişkin önlemler de alınmalıydı. Bu nedenle bazı milli hukuklarda yeni düzenlemeler yapılması ya da mevcut düzenlemelerin değiştirilmesi gerekti. Nihayetinde, 1991 yılında, *Green Paper,* gelecekteki Topluluk tasarımı mevzuatına ilişkin kapsamlı bir çalışma olarak ortaya çıkmıştır. 4 bölümden oluşan *Green Paper*'ın ilk bölümünde mevcut hukuk sistemlerinin geçmişinin araştırılması ve neden gerekli oldukları açıklanmaktadır. İkinci bölümde, gelecekteki Birlik tasarımı koruma sistemine ilişkin esaslı alternatifler belirtilmektedir. Topluluk tasarımının korunmasına ilişkin maddi hukuk ve mevcut milli hukuklara ilişkin araştırmalar üçüncü bölümde ve özellikle AB'nin Endüstriyel Tasarımlara ilişkin direktiflerinin esası olan bölüm ise dördüncü bölümde yer almaktadır. *Green Paper*, Topluluk tasarımı korunması hakkında yapılacak düzenlemelerin ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir, **DURIE,** Robryn, "European Community Design Law", Industrial Design Rights, An International Perspective (Ed. GRAY, Brian W., BOUZALAS, Effie), London, 2001, s. 85 ve 86.

[73] **TEKİNALP,** s. 16; **SULUK,** s. 61; **BİLGİN,** Aslı, Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, İstanbul, 2006, s. 6 vd; **SULUK/KARASU/NAL,** s 311.

E. TASARIMLARIN KORUNMASI

1. Türk Hukukunda

Patent ve faydalı model mevzuatıyla sanayide elde edilen faydalı avantajlar, geliştirilen teknik özellikler ve yeni teknolojiler koruma altına alınmışken, tasarım mevzuatı ile ürünlerin görünümündeki yenilikler ve farklılıklar korunur[74].

Esasen tasarım koruması, ürünün görünümünü konu alırken, ürünün teknik özellikleri patent veya faydalı model korumasının konusunu oluşturur. Ürünün hem teknik özelliklerinin hem de görünümünün koruma altına alınması istenirse, hem tasarım hem de patent veya faydalı model belgesi alınması gerekecektir. Bu husus çoklu-kümülatif koruma ilkesinin bir sonucudur[75].

Yukarıda belirtildiği üzere, Türk hukukunda tasarımlar 6769 sayılı SMK'nın üçüncü kitabı altında m. 55 – m. 81 arasında düzenlenirler. 6769 sayılı SMK, EndTasKorKHK'ya bir yenilik getirerek tasarımlar için tescilli tasarım korunmasının yanında tescilsiz tasarım korunmasını da düzenlemiştir[76].

---

[74] **SULUK/KARASU/NAL,** s 310; **SEMİZ/KILIÇ**, s. 65.

[75] **SULUK/KARASU/NAL,** s 310.

[76] Tescilsiz tasarımlara ilişkin özel bir düzenleme yapılmasının gerekçesi 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 55. Madde gerekçesinde detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Kanunkoyucu özetle, tescil edilmeyen tasarımların korunmasının genel hükümlere bırakılmış olmasının tescilsiz tasarım korumasında 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun haksız rekabete ilişkin hükümleriyle 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerinin uygulanması sonucunu doğurduğunu, bu durumun ise tescilsiz tasarımlarla ilgili somut olaylarda Türk Ticaret Kanunu anlamında haksız rekabetin bulunup bulunmadığı veya tasarımın Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu anlamında eser sayılıp sayılmayacağının tespiti ve adı geçen hükümlerin ne ölçüde uygulanacağının belirlenmesinde birtakım güçlüklerle karşılaşılmasına yol açtığını, bazı durumlarda (tescili iptal edilmiş olan veya koruma süresi sona ermiş tescilli tasarımlar için dahi) bu düzenlemelerin kapsamları çok geniş yorumlanabildiğini, dar anlamda yorumlanması halinde ise tasarımcının fikri emeğinin hak ettiği ölçüde değerlendirilememesi

6769 sayılı SMK'nın m. 56 (1) hükmü uyarınca yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımların tescili söz konusudur. Bileşik bir ürünün bir parçası ile ilgili tasarımlar, şayet bu tasarım yeni ise ve ayırt edici bir niteliğe sahipse ayrıca korumadan yararlanır.

EndTasKorKHK zamanında tescil edilmeyen tasarımlar haksız rekabet hükümleri başta olmak üzere ticaret hukuku hükümleri ile borçlar hukuku hükümleri uyarınca korunurken, 6769 sayılı SMK uyarınca ilk kez Türkiye'de kamuya sunulmuş olması hâlinde tasarımlara tescilsiz koruma imkanı sunmaktadır.

Tasarımın hukuken tescilsiz korunabilmesi için tescilli tasarımlarda olduğu gibi, (i) görünümünün yeni ve ayırt edici olması, (ii) Türkiye'de kamuya sunulması, (iii) kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olmaması, ve (iv) görünümünün ürünün fonksiyonundan kaynaklanması gerekmektedir[77].

6769 sayılı SMK m. 58(3) hükmü uyarınca 6769 sayılı SMK'nın tasarımlara sağladığı koruma FSEK çerçevesinde öngörülen korumayı bertaraf etmez. Bu durumda koruma çift yönlü olur[78]. Bu nedenle tescil edilmemiş tasarımlar veya tesciliz koruma imkanından yaralanamayan tasarımlar, çoklu-kümülatif koruma

---

sonucunun ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ayrıca Kanunkoyucu ilgili madde gerekçesinde Yargıtay uygulamaları konusunda da bilgi vererek, tasarımlarla ilgili haksız rekabetin varlığının belirlenmesinde çeşitli kriterler uygulandığını, bu kriterlerin en önemlilerinden birisinin de ürünlerarası benzerliğin karışıklığa (iltibasa) yol açıp açmadığı olduğunu, bu kriter dolayısıyla bazı durumlarda birbirine benzeyen ürünlerde farklı markalar kullanılmış olmasının iltibas olasılığım azalttığı veya ortadan kaldırdığı kabul edilebildiğini, bu nedenle haksız rekabetin varlığına dair bir sonuç çıkmaması ile birlikte tasarımların koruma elde edemediğini, bu durumun tasarım hukukuyla korunan ürünün görünümü iken, haksız rekabet hükümleriyle düzenlenen rekabet hakkının dürüstlük kuralları çerçevesinde uygulanmasından kaynaklandığını ifade etmektedir.

[77] **SEMİZ/KILIÇ**, s. 66.

[78] **TEKİNALP,** s. 613, **SULUK/KARASU/NAL,** s 310.

ilkesinin bir diğer sonucu olarak FSEK'te belirtilen koşulları sağladığı sürece güzel sanat eserleri olarak değerlendirilerek bu kanunun sağladığı korumadan da yararlanabileceklerdir. Bu koruma tasarımlara ilişkin çizimlerin kopyalanmalarını, izinsiz kullanımlarını engelleyebilecektir[79].

Fikri hakların sunduğu korumaya en önemli ve en geniş kapsamda yedek parçalarla ilgili başvurulmaktadır[80]. Yedek parça kavramının anlaşılabilmesi için, birleşik ürünün tanımının bilinmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda 6769 sayılı SMK m. 55/(3)'te tanımlandığı şekliyle birleşik ürün, *sökülüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen parçalardan oluşan üründür*. Yedek parça, birleşik bir ürünün yıpranma, aşınma ya da çarpma gibi nedenlerle parça değişikliğine ihtiyaç duyulması halinde orijinal parçanın yerine geçecek olan sökülüp takılabilir parçalarıdır[81]. Örneğin, bir makinedeki veya araçtaki orijinal parçanın yerine onun birebir kopyası yedek parça olarak sunulmalıdır. Bu durum da yedek parça üreticilerinin tasarımın bir bölümünü oluşturan çizimler nedeniyle ortaya çıkan fikri hakları ihlal etmeksizin söz konusu yedek parçaları üretmelidirler. Bu duruma ilişkin İngiltere'deki ilk fikri hak ihlali iddiası bir araba firması olan British Leyland tarafından ileri sürülmüştür. Yargılama sonucunda, British Leyland araçları için yedek parça üreten birçok üretici, parçaların tasarımlarını kullanmak için lisans anlaşması imzalamak ve lisans bedeli ödemekle yükümlü kılınmıştır[82].

---

[79] **WILLIAMS,** John F., A Manager's Guide to Patents, Trade Marks and Copyright, London, 1986, s. 61;.

[80] **WILLIAMS,** s. 62.

[81] **SULUK/KARASU/NAL,** s 314.

[82] **WILLIAMS,** s. 62.

6769 sayılı SMK m. 59/(4)'te yer alan düzenleme ile birleşik ürünün görünümüne bağlı olan yedek parçaların tasarımları, piyasaya ilk sürüldükleri tarihten itibaren üç yıl süreyle korunacaklarıdır[83]. Üç yıllık koruma süresinin sona ermesi ile üçüncü kişiler, parçanın kaynağında kullanıcıyı yanıltmamak veya iltibas oluşturmamak kaydıyla bu tür parça tasarımlarını kullanabilir[84].

Tasarım mevzuatı kural olarak ürünün görünümünü, görünüme katkısı bulunan ancak teknik fonksiyonun zorunlu kılmadığı fonksiyonel özellikleri korur. Bu özellikler patent mevzuatında öngörülen koruma şartlarını da taşıyorsa ayrıca bu özelliklerine göre de korunurlar[85]. Örneğin bir aracın görünümü tasarım ile korunuyor ve bu tasarım aracın fonksiyonelliğine de ayrıca bir fonksiyon katıyor ise söz konusu fonksiyonlar patent veya faydalı model belgesi ile de korunabilecektir[86].

Türk hukukunda yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımlar 6769 sayılı SMK kapsamında tescil edilerek koruma olanaklarından faydalanırlar.

6769 sayılı SMK md. 56 (4) hükmü uyarınca, tasarımların yenilik şartı tescilli tasarımlar ve tescilsiz tasarımlar için farklı kriterlere bağlanmıştır. Tescilli

---

[83] Kanunkoyucu birleşik ürünün görünümüne bağlı olan yedek parçaların tasarımlarının korunmasına ilişin düzenlemenin gerekçesini, birleşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarım amacıyla ve bu parçaların kaynağı konusunda yanıltıcı olmamak şartıyla ilgili yedek parça tasarımın piyasaya ilk sürüldüğü tarihten üç yıl sonra kullanılması tasanm hakkı ihlalini oluşturmayacağı düzenlenmiştir. Örneğin, otomobilin tamponu veya kapısı o otomobilin görünümüne bağımlı olup başka bir modelde kullanılması imkânsızdır. Bu tür parçalar ayrı ayrı tescil edilebilmektedir, ancak, hak sahibi bu tür parçalar için sadece birleşik ürünün ilk üretimi aşamasında piyasaya sunduktan sonra üç yıl boyunca tasarım haklarını kullanacaktır.

[84] **SULUK/KARASU/NAL**, s 314.

[85] **SULUK,** s. 43.

[86] **KARAHAN /SULUK/SARAÇ /NAL,** s.217, **SULUK/KARASU/NAL,** s 310.

tasarımlarda yenilik kriterinin yerine getirilebilmesi için bir tasarımın aynısı, başvuru tarihinden veya rüçhan tarihinden önce, tescilsiz tasarımlarda ise tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce; dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış yani sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sunma, kullanma, tarif, yayım, tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetlere konu olmamış olması gerekir. Küçük ayrıntılarda farklılık gösteren tasarımlar "yeni" olarak kabul edilmez. 6769 sayılı SMK md. 56 (4) hükmü uyarınca tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorsa aynı kabul edilir.

6769 sayılı SMK md. 56 (5) hükmü ise ayırt edicilik kriterini tariflemektedir. Bu hüküm uyarınca "*bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenim; tescilli tasarım için başvuru veya rüçhan tarihinden önce, tescilsiz tasarım için tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce; kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu"* kabul edilir.

TEKİNALP'e göre bir tasarımın daha önceki tasarımlar ile aynı veya benzeri olup olmadığının incelenmesinin yenilik incelemesi; bir tasarımın önceki tasarımlardan değişik olup olmadığının incelenmesi ise ayırt edicilik incelemesidir. Ancak bu iki inceleme yazara göre nitelik bakımından herhangi bir farklılık göstermemektedir[87].

6769 sayılı SMK da EndTasKorKHK'da olduğu gibi tescil edilen tasarımların beş yıl süreyle tasarım korumasından yararlanacaklarını m. 69/(1)'de hüküm altına almıştır. EndTasKorKHK'da da olduğu gibi, bu beş yıllık süre toplamda yirmi beş yıl olmak üzere, beşer yıllık dönemlerle uzatılabilecektir. Tescilsiz tasarımların koruma

[87] **TEKİNALP,** s. 611.

süresi ise, koruma talep edilen tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten itibaren üç yıl olarak 6769 sayılı SMK m. 69 (2)'de düzenlenmektedir. 6769 sayılı SMK, EndTasKorKHK'dan farklı olarak, yenilenmeyen tasarımlara ilişkin tasarım hakkının, koruma süresinin bittiği tarihte sona ereceğini düzenleyerek, koruma süresinin bitimi ile tasarım hakkının sona erdiğini de hüküm altına almıştır.

Tasarım hakkı sahibi, tasarımdan doğan haklara münhasıran sahip olup, yarattığı tasarımla ilgili her türlü tasarruf işlemini gerçekleştirebilir. Bu husus tasarımın sahibine sağladığı olumlu yükümlülüklerdendir. Olumsuz yönü ise tasarım sahibinin izni olmaksızın üçüncü kişilerin söz konusu tasarımı kullanamamasıdır[88]. 6769 sayılı SMK m. 59(1) hükmü *üçüncü kişilerin, tasarım sahibinin izni olmadan koruma kapsamındaki tasarım veya tasarımın uygulandığı ürünü üretemeyeceğini, piyasaya sunamayacağını, satamayacağını, ithal edemeyeceğini, ticari amaçlı kullanamayacağını veya bu amaçlarla elde bulunduramayacağını ya da bu tasarım veya tasarımın uygulandığı ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunamayacağını* açıkça düzenlenmektedir. Bu düzenlemeden yola çıkılarak söz konusu faaliyetleri gerçekleştirme yetkisinin münhasıran tasarım sahibinde olduğunu belirtebiliriz.

Tescilsiz tasarım söz konusu olduğunda, tasarım hakkı sahibi, üçüncü kişilerin izinsiz üretim, piyasaya sunma, satma, ithal etme, ticari amaçlı kullanma veya bu amaçlarla elde bulundurma ya da bu tasarım veya tasarımın uygulandığı ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunma fiillerini engelleme hakkına sadece korunan tasarımın aynısının veya genel izlenim itibarıyla ayırt edilemeyecek kadar benzerinin kopyalanarak alınması hâlinde sahip olabilecektir. Korunan tasarımın kendi

[88] **BİLGİN,** s. 14.

tasarımından önce kamuya sunulduğunu makul yollarla bilmesi mümkün olmayan bir tasarımcı tarafından bağımsız olarak yapılan tasarımın, koruma kapsamındaki tasarımdan kopyalanmış olduğu kural olarak kabul edilmemektedir.

2. Amerikan Hukukunda

Amerikan hukukunda tasarımlar için patent koruması öngörülmüştür[89]. Tasarımların patentlenebilmesi için tasarımın yeni, özgün, dekoratif ve de üretilebilir nitelikte olması gerekir[90]. 1842 yılında çıkarılan tasarımların patentlenmesine ilişkin ilk hukuki düzenlemede özellikle faydalı tasarımların korunmasına önem verilirken, 1902'de bu husus tasarımın dekoratif ve görsel olması şeklinde değiştirilmiştir[91]. Bir ürünün, dekoratif dış görünüşü veya yüzeyi, konfigürasyonu ya da şekli tasarım patentlerinin en tipik konularındandır. Tasarımların patentlenmesindeki en önemli kriter dekoratif olması, dekoratif sanatı ilerletmesi, yükseltmesidir. Bir tasarımın en öne çıkan özelliği fonksiyonel olması ise, tasarım patenti korumasından yararlanamayacağı Best Lock Corp. v. Ilco Unican Corp (94 F.3d 1563 (Fed. Cir. 1996)) davasında ortaya konulmuştur[92].

[89] Title 35 of the United States Code § 171-173 Design Patents

[90] **SCHECTER,** Roger E. /**THOMAS,** John R., Intellectual Property The Law of Copyrights, Patents and Trademarks, St. Paul, 2003, s. 310; **ROCKMAN,** Howard B. Intellectual Property Law for Engineers and Scientists, Wıley Interscience, s. 203.

[91] **ROCKMAN,** s. 203.

[92] **SCHECTER/THOMAS,** s. 310.

Tasarımlara sağlanan patent koruması on dört yıllıktır ve yenilenmemektedir. Patent yürürlüğünün devam etmesi içinde herhangi bir ücret alınmamaktadır[93]. Buluşların patentlenebilmesi için gereken prosedürler yeni ve orijinal olması dahil tasarımlar için de geçerlidir[94]. Aynı ürün için, örneğin fotoğraf makinası tripodları veya bilgisayar faresi[95], hem patent hem de tasarım patenti alınabilir. Bu durumda patent faydalı, kullanılabilir buluşun yapısını ve işlevselliğini korurken, tasarım patenti ürünün yeni ve fonksiyonel olmayan görünümünü, görselliğini korumaktadır[96].

Amerikan hukukunda yer alan tasarım patentleri, diğer ülkelerde yer alan tasarımların tescil edilmesini veya diğer ülke mevzuatlarına uygun olarak endüstriyel tasarım kazanımına karşılık gelmektedir[97].

Amerikan hukukunda da tasarımlar için de fikri hak koruması öngörülmüştür. Bu koruma tasarımın güzel sanat eseri olarak değerlendirilerek eser sahibine sağlanan korumadır[98]. Bu hususa, bir balkonu destekleyen dekoratif kolonlar örnek olarak gösterilebilir. Fikri hak koruması bu kolonların güzel sanat eseri olarak orijinal

[93] **BOUCHOUX,** Deborah E., Protecting Your Company's Intellectual Property, A Practical Guide to Trademarks, Copyrights, Patents and Trade Secrets, AMACOM (American Management Association), New York, 2001, s. 157.

[94] **SCHECTER/THOMAS,** s. 311.

[95] **BOUCHOUX,** s. 156.

[96] **ROCKMAN,** s. 204.

[97] **ROCKMAN,** s 204.

[98] **BOUCHOUX,** s. 157; **ROCKMAN,** s. 206.

görünümünden doğmaktadır. Buna ek olarak kolonlar yeni ve farklı ise patent alınarak da korunabileceklerdir[99].

3. Avrupa Birliği Hukukunda

Avrupa Birliği mevzuatında tasarımlara ilişkin düzenlemeler Tasarımlar Tüzüğü'nde yer almaktadır. Bu tüzükte hem tescilli tasarımlar hem de tescilsiz tasarımlar düzenlenmektedir. Tescilli tasarımlara ilişkin koruma süresi yirmi beş yıl iken, diğer hukuk sitemlerinden farklı olarak tescilsiz tasarımlara ilişkin üç yıllık bir koruma süresi öngörmüştür. Ayrıca tescilli tasarım sahipleri her konuda hak sahibi olmasına rağmen, tescilsiz tasarım sahipleri yalnızca taklide karşı haklarını ileri sürebilirler. Kişi başka bir tescilsiz tasarıma benzer tasarımı taklit etmeksizin, yani bağımsız bir şekilde geliştirirse o kişinin tasarım hakkı da korunur. Ancak tescilli tasarıma benzer bir tasarımı tamamen bağımsız olarak geliştirse dahi, sonraki tasarımcının hakkı korunmayacaktır[100].

III. LİSANS SÖZLEŞMELERİ

A. FİKRİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLER

Fikri haklar alanında hem tek taraflı hukuki işlemler (örneğin vasiyet) hem de çok taraflı hukuki işlemler söz konusu olabilir. Ayrıca, fikri haklar sağlar arası hukuki işlemlere veya ölüme bağlı tasarrufa dayanan hukuki işlemlere de konu olabilir. Ölüme bağlı tasarrufa dayanan işlemler tasarrufta bulunan fikri hak sahibinin

[99] **ROCKMAN,** s. 206.

[100] **KARAHAN /SULUK/SARAÇ /NAL,** s.218.

ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğurur. Fikri haklar alanındaki sağlar arası çok taraflı hukuki işlemler ise sözleşmelerdir[101].

6796 sayılı SMK'nın Beşinci Kitabını oluşturan ve tüm sınai haklar için ortak hükümlerin düzenlendiği Ortak Hükümler başlığı altında m. 148'de sınai mülkiyet haklarına ilişkin hukuki işlemler de düzenlenmektedir. Bu madde uyarınca sınai mülkiyet haklarının konu olabileceği hukuki işlemler devir, miras yolu ile intikal, lisans, rehin, teminat, haciz olarak belirtilebilir. Ancak bu işlemlerle sınırlı olmamak üzere m. 148 hükmü uyarınca diğer hukuki işlemlere de konu olabileceklerdir.

Fikri haklar alanında, genellikle iki tip sözleşme vardır: (i)Hakkın devrine ilişkin sözleşmeler ve (ii) kullanım hakkının devrine ilişkin sözleşmeler.

1. Hakkın Devrine İlişkin Sözleşmeler

Hakkın devrine ilişkin sözleşmelerde fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ve sınai mülkiyet hakları bakımından önemli bir farklılık göze çarpmaktadır. FSEK uyarınca eser sahipliğinden doğan fikri haklar; mali ve manevi haklar olarak ikiye ayrılırlar. FSEK m. 21 – m. 25 uyarınca, işleme, çoğaltma, yayma, temsil, işaret/ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakları mali hakları oluştururken; manevi haklar umuma arz yetkisi, adın belirtilmesi yetkisi, eserde değişiklik yapılmasını önleme yetkisi, eser sahibinin malike veya zilyede karşı sahip olduğu haklardan oluşur. FSEK, sözleşme ile devredilebilmeyi yalnızca mali haklar

[101] **ÖZDEMİR OKTAY,** Saibe, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002, s.10. (Bundan sonra, "OKTAY ÖZDEMİR, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri" olarak kullanılacaktır.); **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s.282.

için, yazılı şekil şartına bağlı olarak, öngörmüştür. Manevi haklar miras yoluyla veya sözleşme ile devredilemez niteliktedir.

Eser sahipliğinden doğan bir mali hakkın devrinde, sadece o mali hakkın kullanımı devredilmiştir. Yani söz konusu devrin kapsamı, tarafların arasındaki sözleşmenin konusu olan mali hakkın kullanımıdır[102]. Örneğin bir öykünün sadece çoğaltma hakkını devralan kişi onu tiyatro eseri haline getiremez yani çoğaltma hakkının yanı sıra işleme hakkını da kullanamaz.

Sınai haklar bakımından bir sınai hakkı devralan kişi, o hak sayesinde üretim yapabilme hakkı da dâhil olmak üzere hak sahibinin tüm yetkilerini kullanabilir. Bu nedenle sınai hakların devrine ilişkin bir sözleşmede devralan taraf, fikri haklara ilişkin devri sözleşmelerindeki devralan taraftan daha geniş yetkilere sahip olmaktadır[103].

2. Kullanım Hakkının Devrine İlişkin Sözleşmeler

Kullanım hakkının devrine ilişkin sözleşmeler ile fikri hak sahibinin hakkının kendisinin değil, söz konusu hakkın yalnızca kullanım yetkisini sözleşme ile bir başka kişiye devri sağlanmaktadır. Bu husus FSEK'te "ruhsat", sınai haklara ilişkin 6769 sayılı SMK hükümlerinde ise "lisans" olarak ifade edilmektedir[104].

Hakkın devrine ilişkin sözleşme ile kişi, devredenin sahip olduğu fikri hakkı devralarak bu hakkın sahibi olmaktadır. Devralan kişi sahip olduğu fikri hakkın

[102] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 284.

[103] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 284.

[104] **EREL,** s. 14; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 284; **ARBEK,** s.52.

mutlak etkisinden yararlanarak bu hakkını üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilecektir[105].

Lisans sözleşmesi ile lisans alan taraf, söz konusu fikri hakkın kullanım hakkını elde eder. Lisans sözleşmesine konu hakkın lisans verene ait olması hususunda herhangi bir değişim olmaz[106].

B. LİSANS KAVRAMI

Lisans kavramı sözlük anlamıyla birisini yetkili kılmayı veya izin vermeyi ifade eden Latince "licet" kelimesinden gelmektedir[107]. Hukuki metinlerde lisans anlamına gelmek üzere "ruhsat" veya "berat" terimleri de kullanılmaktadır. Yukarıda da belirtiği üzere, FSEK'te lisans kavramının karşılığı olarak "ruhsat"; 6769 sayılı SMK'da ise "lisans" ifadesi kullanılır. Lisans, lisans alanın yetkilerini ve içinde bulunduğu hukuki durumu ifade eder[108]. Fikri haklar bakımından lisans, gayri maddi bir haktan veya fiili tekel durumundan yararlanma yetkisinin 3. kişilere tanınması anlamında kullanılır[109]. Lisans kavramı, lisans hakkını ve lisans sözleşmesini de içeren üst bir kavramdır[110].

---

[105] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 286.

[106] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 592; **ONGAN,** Burak, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007, s. 17; **SULUK/KARASU/NAL,** s 397.

[107] **ÖZEL,** Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002, s. 42.

[108] **ÖZDEMİR OKTAY,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 9.

[109] **ONGAN,** s. 17.

[110] **ARBEK,** s. 53.

C. LİSANS HAKKI KAVRAMI ve HUKUKİ NİTELİĞİ

1. Lisans Hakkı Kavramı

Lisans hakkı esas itibariyle lisans alanın herhangi bir hukuki işleme istinaden sahip olduğu faydalanma hakkını veya faydalanma yetkisini ifade eder. Lisans hakkı, tek taraflı hukuki işlemlerle (örneğin vasiyet) veya sözleşme ile tanınabileceği gibi kanun, mahkeme kararı, ölüme bağlı hukuki işlemler ile de lisans alana tanınabilir[111].

2. Lisans Hakkının Hukuki Niteliği

Lisans hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi lisans verenin lisans alanla olan hukuki ilişkisinin belirlenmesi ve gerekse lisans verenin ve lisans alanın üçüncü kişilerle olan hukuki ilişkilerinin belirlenmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır[112].

Lisans hakkının hukuki niteliğine ilişkin olarak doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşleri genel olarak iki başlık altında toplayabiliriz. Lisans hakkının niteliğine ilişkin olarak ileri sürülen görüşlerden biri, lisans hakkının hak sahibine ayni nitelikte bir hak sağladığı, diğeri ise şahsi nitelikte bir hak sağladığı yönündedir. Basit lisans hakkının şahsi hak, inhisari lisans hakkının ayni hak ve sicile tescil edilen lisans hakkının da kuvvetlendirilmiş şahsi hak sağladığı da ileri sürülen görüşler arasındadır[113] .

---

[111] **ÖZDEMİR OKTAY,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.10; **ARBEK**, s. 53.

[112] **ORTAN,** Necip A., Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979, s. 42 vd; **ÖZDEMİR OKTAY,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.18; **ARBEK**, s. 54.

[113] **ARBEK,** s. 54.

Doktrinde lisans hakkının hukuki niteliği tartışılırken fikri hakkın hukuki niteliği ile lisans hakkının arasındaki ilişkinin göz ardı edilmesi eleştirilmektedir. Fikri hak sahibi, bir başkasına lisans hakkı tanırken bu hakkın bahşettiği yetkilerin tamamını veya bir kısmının kullanılmasını devretmektedir[114].

Lisans hakkının ayni nitelikte bir hak olduğu görüşü doktrinde savunulan en eski görüştür. Bu görüş kapsamında da iki farklı görüş yer almaktadır. Bunlardan ilki tüm lisans haklarını ayni nitelikte hak olarak değerlendirirken, bir kısmı ise inhisari lisans hakkının ayni nitelikte olduğunu kabul eder[115].

Lisans hakkının ayni nitelikte olduğunu ileri süren görüşe göre, lisans alanlar hem yeni lisans alanlara karşı korunmakta hem de lisans hakkının üçüncü kişiler tarafından ihlal edilmesi durumunda, bu ihlal durumuna ilişkin gerekli dava yollarına lisans verene bağlı kalmaksızın başvurabilmektedir[116].

Lisans hakkının şahsi bir hak olduğunu ileri süren görüş, lisans hakkının lisans alana bir kullanma ve yararlanma yetkisi sunduğu esasından hareket etmektedir. Öğretide genellikle kabul edilen lisans hakkının şahsi nitelikte bir hak olduğu yönündeki görüştür[117].

---

[114] **ARBEK,** s. 60.

[115] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ORTAN,** s. 43 vd; **ARBEK**, s. 54 vd.

[116] **ORTAN,** s. 61; **ARBEK**, s. 56.

[117] **HIRSCH**, C. II, s. 105; **POROY,** s. 2; **AYİTER**, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara, 1968, s. 122 (Bundan sonra **"AYİTER,** İhtira Hukuku" olarak kullanılacaktır); **OKTAY ÖZDEMİR**, Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 593; **GÜRZUMAR,** Osman, B., Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukuken Korunması, İstanbul, 1995, s. 97; **ARBEK,** s. 57.

D. LİSANS TÜRLERİ

1. Basit (İnhisari Olmayan) Lisans – İnhisari Lisans

Lisans alana tanınan lisans hakkı, lisans verenin aynı lisansı, başkalarına da tanımasına engel oluşturmuyorsa basit lisans olarak adlandırılır[118]. Kanunkoyucu, sözleşmede ya da kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, lisans sözleşmesi ile tanınan lisansın basit lisans olduğu yönünde bir karine getirmiştir (FSEK m. 56/2; 6769 sayılı SMK m. 75/(2)).

Basit lisans alan, genellikle kendisiyle aynı bölgede aynı lisansın başkalarınca da kullanılması olasılığının riskini taşımaktadır. Bu nedenle basit lisans alanlar genellikle sözleşmelerinde "en fazla korunma" şartına yer vererek bu riski asgariye indirmeyi sağlamaktadırlar. Bu şart nedeniyle lisans veren sonraki tarihli lisans sözleşmelerinde, en fazla korunma şartı içeren sözleşme ile tanıdığı haklarından daha fazlasını veya avantajlılarını yeni lisans alanlara sağlayamayacaktır[119].

Tam lisans veya inhisarî lisans olarak adlandırılan lisans türünde ise lisans verenin, söz konusu hakkı kendisinin kullanması veya bir başkasına devretme hakkı bulunmamaktadır. Bu tip lisans sözleşmelerinde lisans haklarının münhasıran kullanım hakkı, hak sahibi açıkça kendinde tuttuğunu lisans sözleşmesinde belirtmedikçe, lisans alandadır[120]. Ancak bu husus hak sahibini hakkını devrettiği anlamına gelmemektedir. Lisans veren, lisans alana o hakkı münhasır olarak

---

118 **ORTAN,** s. 151; **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 296, **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 592; **SULUK/KARASU/NAL,** s. 399.

119 **ÖZDEMİR OKTAY,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 13; **ONGAN,** s. 53.

120 **TÜYSÜZ,** Mustafa, FSEK çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, 2007, s. 72. **SULUK/KARASU/NAL,** s. 399.

kullanma hakkı tanımış olsa bile, bu hak belli süre veya yer üzerinde tanımlanabilir. Bu nedenle söz konusu lisans hakkının inhisarî olup olmadığının belirlenmesinde kullanılması gereken ölçüt, lisans verenin başkalarına aynı nitelik ve kapsamda lisans hakkı tanıyıp tanıyamamasıdır. Sözleşme süresi bittiğinde hak sahibi lisans veren, hakkı üzerinde dilediği tasarrufu yapma hakkına sahip olacaktır[121].

Lisans verenin lisans konusu hakkın eşzamanlı kullanımına devam edeceği lisans sözleşmesinde açıkça belirtiliyorsa veya lisans sözleşmesinden bu husus çıkarılabiliyorsa, lisans verenin söz konusu hakkı kullanması, tanınan lisans hakkının inhisarî olmasını engellemeyecektir. Şayet lisans sözleşmesinden bu duruma ilişkin herhangi bir sonuç çıkarılamıyorsa, somut olayın koşullarına göre bir belirleme yapılmalıdır[122].

İnhisari lisans sahibi, lisans konusu sınai hakka üçüncü kişiler tarafından tecavüz edilmesi halinde, hak sahibinin açabileceği tüm davaları kendi adına açabilir. Bu durumda lisans veren kural olarak dava açamaz. Ancak, lisans sözleşmesinde bu hususlara ilişkin farklı düzenlemeler yapılabilir[123].

Basit lisans sahibinin, lisans konusu sınai hakka üçüncü kişiler tarafından tecavüz edilmesi halinde, dava açma hakkına ilişin düzenlemeler 6769 sayılı SMK m.158/(2) ve m.158/(3)'te yer almaktadır. Bu hükümler basit lisans sahibinin dava açabilmesi için öncelikle bu hakkının lisans sözleşmesinde açıkça sınırlandırılmamış

---

[121] **ORTAN,** s. 151; **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 592.

[122] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ORTAN,** s. 152, Lisans konusu hakkın, lisans veren tarafından kullanımının saklı tutulmadığı ve bizzat kullanıma devam edildiği haller, lisans alanın rakipsiz durumuna engel teşkil edeceği için lisans verenin, lisans sözleşmesine aykırı davrandığı kabul edilebilir.

[123] **SULUK/KARASU/NAL,** s. 399.

olması gerekmektedir. Dava açma hakkı lisans sözleşmesi ile sınırlandırılmayan basit lisans sahibi, lisans konusu sınai hakka tecavüz hallerinde, öncelikle yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını hak sahibinden ister. Hak sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya basit lisans sahibinin bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde talep edilen davayı açmaması hâlinde, basit lisans alan, hak sahibine yaptığı bildirimi de ekleyerek, kendi adına ve kendi menfaatlerini gözeterek dava açabilir. Açılan davanın, basit lisans sahibi tarafından hak sahibine bildirmesi gerekir.

Ayrıca basit lisans sahibi, lisans sözleşmesinde kendisine dava açma hakkı tanınmamış olsa dahi, 6769 sayılı SMK m.158/(3) hükmü uyarınca basit lisans sahibinin de ciddi bir zarar tehlikesinin varlığı hâlinde dava açabileceğini düzenlemektedir. Bu durumda basit lisans sahibi ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir. Mahkemenin tedbir kararı vermesi halinde, basit lisans sahibi dava açmaya da yetkili olacaktır.

2. Sözleşme Lisansı – Zorunlu Lisans

Bu ayrım lisans hakkının kaynağına göre yapılmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi lisans hakkı çeşitli hukuki işlemlere dayanılarak lisans alana sağlanabilmektedir.

Hak sahibinin hakkı üzerinde kendi tasarrufuna bağlı olarak verilen lisanslar, sözleşme lisansı olarak adlandırılır[124].

Kural olarak yalnızca patent hakkına ilişkin lisans verilmesinde karşılaşılan ve 6769 sayılı SMK m. 129'da düzenlenen lisans türü ise zorunlu lisans olarak ifade edilir[125].

---

[124] **ONGAN,** s. 57.

Doktrinde, buluş sahibine patent verilmesinin, devlet ile buluş sahibi arasında bir sözleşme olduğunun kabul edilebileceği yönünde bir görüş bulunmaktadır. Bu görüş uyarınca söz konusu sözleşme kapsamında buluş sahibi buluşuna ilişkin tüm detayları kamuya açık bir şekilde paylaşır, devlet ise patentlenen buluş üzerinde sahibine belirli bir süreyle sınırlı bir tekel hakkı tanır. Söz konusu patentin kullanılması, buluş sahibine sağladığı bireysel faydanın yanı sıra toplumsal fayda da sağlayacağı için patentlenen buluşların kullanılması amacıyla zorunlu lisans uygulaması getirilmiştir. Patentin kullanılması mecburiyeti zorunlu lisansın ortaya çıkmasına nedenlerinden biridir. Ayrıca, kamu yararı ve kamu sağlığı gibi nedenlerle de zorunlu lisans uygulamasına başvurulabilir. [126]

6769 sayılı SMK m. 130 uyarınca "*patentin verilmesi kararının Bültende yayımlanmasından itibaren üç yıllık veya patent başvurusu tarihinden itibaren dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa, o sürenin bitiminden itibaren patent konusu buluşun kullanılmaya başlanmamış olduğu veya kullanım için ciddi ve gerçek girişimlerde bulunulmadığı ya da kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığı gerekçesiyle ve haklı bir neden olmaksızın, buluşun kullanımına aralıksız olarak üç yıldan fazla ara verildiği hâllerde ilgili olan herkes, zorunlu lisans tanınması amacıyla*" yetkili mahkemeye başvurabilir.

6769 sayılı SMK m. 131 uyarınca "*patent konuları arasında bağımlılık olması hâlinde, sonraki tarihli patentin sahibi, patent konusu buluşunu kullanmak için, buluşunun önceki tarihli patent konusu buluşa göre büyük ölçüde ekonomik yarar*

[125] **ONGAN,** s. 58.

[126] **SULUK/KARASU/NAL,** s.280.

sağlayan önemli bir teknik ilerleme göstermesi şartıyla zorunlu lisans verilmesini" yine yetkili mahkemeden talep edebilecektir.

6769 sayılı SMK m. 132 uyarınca "*kamu sağlığı veya millî güvenlik nedenleriyle patent konusu buluşun kullanılmaya başlanılması, kullanımın artırılması, genel olarak yaygınlaştırılması, yararlı bir kullanım için ıslah edilmesinin büyük önem taşıması veya patent konusu buluşun kullanılmamasının ya da nitelik veya nicelik bakımından yetersiz kullanılmasının ülkenin ekonomik veya teknolojik gelişimi bakımından ciddi zararlara sebep olacağı hâllerde aşağıda belirtilen kararlar Cumhurbaşkanınca alınabilecektir:*

a) Kamu yararı bulunduğu gerekçesiyle zorunlu lisans verilmesi,

b) Buluşun kamu yararını karşılayacak yeterlikte kullanımı patent sahibi tarafından gerçekleştirilebilecekse; buluşun şartlı olarak, zorunlu lisans konusu yapılmasında kamu yararı bulunduğuna karar verilmesi."

Ayrıca 30/4/2013 tarihli ve 6471 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasını Değiştiren Protokol"de belirtilen şartların sağlanması hâlinde başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olduğu hallerde, ıslahçının önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirememesi durumunda yetkili mahkeme tarafından zorunlu lisans kararı verilebilecektir[127].

[127] **SULUK/KARASU/NAL,** s.281.

Patent sahibinin patent kullanırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması hallerinde de zorunlu lisans kararı verilmesi Rekabet Kurumu'ndan talep edilebilecektir[128].

Tasarımlar için zorunlu lisans uygulaması bulunmamakta olup 6769 sayılı SMK m. 75 uyarınca tasarımlar yalnızca sözleşme lisansına konu olabilecektir.

E. ALT LİSANS

Lisans alanın lisans sözleşmesi kapsamında kendisine tanınan yetkiler çerçevesinde başkasına lisans vermesi alt lisans olarak tariflenmektedir. Alt lisans ilişkisinde lisans alan bir taraftan da lisans veren durumundan ve lisans verme yetkisinin kaynağı ya kanun ya da sözleşmedir[129]. 6769 Sayılı SMK'nın m. 24/(3), 75/(2) ve 125/(2) hükümleri uyarınca aksi sözleşmede düzenlenmedikçe *"lisans sahiplerinin lisans sözleşmeleri ile kendilerine tanınan hak ve yetkileri üçüncü kişilere devretme veya alt lisans verme hakları"* bulunmamaktadır.

Alt lisans sözleşmesi asıl sözleşmenin karakteristik edim alacaklısının alt sözleşmenin karakteristik edim borçlusu konumunda olduğu alt sözleşme grubunda yerinde almaktadır. Asıl lisans sözleşmesindeki lisans alan, alt lisans sözleşmesinde lisans veren olarak, asıl lisans sözleşmesi ile kendine tanınan gayri maddi haktan yararlanma yetkisini alt lisans sözleşmesinin diğer tarafına kısmen veya tamamen tanıma borcu altına girmektedir[130].

---

[128] **SULUK/KARASU/NAL,** s.281.

[129] **SULUK/KARASU/NAL,** s.399.

[130] Ayrıntılı bilgi için bkz. **AKİPEK,** Şebnem, Alt Vekâlet, Ankara, 2003, s. 91

İnhisarî lisansta yer alan inhisari hak alt lisans verilmesine engel olduğu için, alt lisans, basit lisans ilişkisinde söz konusu olabilecektir. TEKİNALP'e göre inhisarî lisansta lisans alanın böyle bir hakkı varsa o lisansı inhisarî olarak nitelememek gerekir. İnhisari lisansta alt lisanstan çok lisansın devri söz konusu olabilir[131].

F. LİSANS SÖZLEŞMELERİ

1. Genel Olarak

Lisans sözleşmesi, tarafları lisans alan ve lisans veren olan, iki tarafa borç yükleyen – bedel karşılığında yapıldığında, tam iki tarafa borç yükleyen – sürekli edim doğuran, karma nitelik taşıyan bir sözleşmedir. Lisans sözleşmesinin tarafları arasındaki ilişki satım, adi ortaklık ve hasılat kirası sözleşmelerinden, intifa hakkına ilişkin hükümlerden unsurlar içerir[132].

Lisans sözleşmesi ile lisans veren lisans alana sözleşme konusu gayri maddi hak veya fiili tekel durumundan lisans alanı yararlandırma taahhüdünde bulunurken, lisans alan da bunun karşılığında bir lisans bedeli ödemeyi taahhüt eder[133]. Sözleşme konusu gayri maddi hak veya fiili tekel durumu lisans verenin malvarlığında kalmaya devam eder. Bu nedenle lisans sözleşmelerinde, kısmen de olsa lisans sözleşmesi ile sözleşme konusu hakkın mülkiyetinin devri hiçbir şekilde söz konusu olmamaktadır. Yani, lisans sözleşmesinin konusunu, söz konusu hakkın kullanım yetkisi oluşturmaktadır[134].

---

[131] **TEKİNALP,** s. 436.

[132] **ORTAN,** s. 22; **TEKİNALP,** s. 435.

133 **GÜRZUMAR,** s. 91.

[134] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 592; **ONGAN,** s. 17, **SULUK/KARASU/NAL,** s 397.

Lisans sözleşmesinin taraflarını lisans veren ve lisans alan oluşturur. Lisans verenin lisans sözleşmesi kapsamındaki asli yükümlülüğü, lisans alanın sözleşme konusu hakkın kullanmasını sağlamak; lisans alanın asli yükümlülüğü ise lisans konusu kullanımın karşılığında kural olarak lisans bedeli olarak adlandırılan bedeli ödemektir[135]. Bu durumda lisans verenin lisans alanın hakkını kullanmasına katlanmaktan ziyade, lisans alanın bu haktan tam olarak yararlanmasını sağlamak için birtakım yükümlülükleri de yerine getirmesi gerekir[136]. Günümüzde bu tip lisans sözleşmelerinin yerine sıklıkla taraflara farklı ve karşılıklı borçlar yükleyen lisans sözleşmelerine rastlanmaktadır. Lisanslı hakkın geçerliliğine itiraz etmekten men etme, ihracat yasakları, minimum lisans bedeli, gizlilik hükümleri lisans alanı kısıtlayan yükümlülüklere örnek olarak gösterilebilir. Lisans alan ile aynı pazarda yer alan diğer teşebbüslere lisans vermeme, lisans alanın bölgesine ihracat yasağı, diğer lisans alanlara oranla daha iyi şartlarla lisans tanıma gibi yükümlülükler ise lisans verenin yetkilerini sınırlamaya yönelik koşullardır[137].

2. Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği

a. Lisans Sözleşmesinin Sui Generis Nitelikte Bir Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesinin tarafları arasındaki ilişkinin farklı tip sözleşmelere benzerlikleri nedeniyle, doktrinde lisans sözleşmelerinin kira, hak satımı, ödünç veya

---

[135] **ONGAN,** 18.

[136] **ROUBIER,** P., Le droit de la propriété industrielle,1954, s. 261 (ÖZDEMİR OKTAY, Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 593'ten naklen)

[137] **YILMAZ,** Canan, "Marka Lisansı Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu", Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal TEKİNALP'e Armağan, C.II, s. 120 – 121.

adi ortaklık sözleşmesi olduğu yönünde görüşler bulunmaktaydı. Ancak günümüzde, lisans sözleşmelerinin kanunda yer alan sözleşme tiplerinden hiçbirine girmemesi nedeniyle, bu görüşler geçerliliklerini yitirmiş ve lisans sözleşmelerinin bağımsız nitelik taşıyan sui generis sözleşmeler olduğu kabul edilmiştir[138]. Lisans sözleşmelerine, Borçlar Kanununda yer alan sözleşme tipleri ile ilgili hükümlerin her somut olayın koşulları değerlendirilerek kıyasen uygulanmalıdır[139].

Lisans sözleşmelerin isimsiz sözleşme niteliğine sahip olduğu, doktrinde genellikle kabul edilen görüştür. Bu görüşe karşın, daha önce 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK, 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK ve 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK hükümlerinde, şimdi ise 6769 sayılı SMK'da lisans sözleşmelerine ilişkin hükümlerin

---

[138] Lisans sözleşmelerinin hasılat kirası veya hasılat kirasına benzer bir sözleşme olduğu ilk olarak Fransız hukukçular tarafından ileri sürülmüştür. Alman hukukunda başlangıçta lisans sözleşmelerine hasılat kirası hükümlerinin uygulanması ileri sürülürken daha sonraları satım sözleşmesi gibi değerlendirilmiştir. İsviçre hukukunda da başlangıçtaki eğilim lisans sözleşmelerine hasılat kirasına ilişkin hükümlerin uygulanması iken, Federal Mahkeme hasılat kirası veya adi kira hükümleri ve BK'da belirtilen diğer sözleşme tiplerinin doğrudan lisans sözleşmelerine uygulanmasını ileri sürerek karma bir görüş benimsemiştir. Türk hukukunda da lisans sözleşmesine hasılat kirası hükümlerinin uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak bu görüş, hasılat kirasına ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanmasının lisans sözleşmelerinin niteliğine uygun düşmediği gerekçesiyle terk edilmiştir. Lisans sözleşmeleri iki tarafa borç yükleyen ve sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerden olmaları nedeniyle alım satım sözleşmelerine ilişkin hükümlerin doğrudan lisans sözleşmesine uygulanmasının uygun olmadığı doktrinde ileri sürülmektedir. Ancak lisans bedelinin, lisans sözleşmesinin tabi olduğu harçlar ve vergilerin belirlenmesinde İsviçre Federal Mahkemesi, lisans sözleşmelerini alım satım sözleşmesi olarak değerlendirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **HIRSCH,** C.II, s. 123; **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 110; **ORTAN,** s. 22 vd; **OKTAY ÖZDEMİR**, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.50 vd.

[139]**AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 109; **ORTAN,** s. 39**; OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 52; **KIRCA,** Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, Ankara, 1997, s. 83; **GÜRZUMAR,** s. 20.

varlığı nedeniyle, lisans sözleşmelerinin isimsiz sözleşme olmadığı görüşü de ileri sürülmektedir[140]. Ancak bu görüş lisans sözleşmelerine ilişkin hükümlerin ilgili Kanun Hükmünde Kararnamelerde bulunması, sözleşmede yer alacak hususların kanun metinlerinde belirtilmesi lisans sözleşmesinin kanunlarda düzenlenmiş bir sözleşme olduğu anlamına gelmediği ifade edilerek, eleştirilmektedir[141].

b. Lisans Sözleşmesinin Borç Doğuran Bir Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesi ile tanınan lisans hakkının hukuki niteliği nedeniyle, lisans sözleşmesinin bir tasarruf işlemi mi yoksa borç doğuran bir sözleşme mi olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu hususta doktrinde görüş birliği bulunmamakla birlikte genel olarak iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüş farklılığı sözleşmenin uygulanması aşamasında ortaya çıkan sorunların çözümünde önem taşımaktadır[142]. Lisans sözleşmesi ile tanınan hakların şahsi nitelikte olması halinde, lisans alan ancak lisans sözleşmesinden doğan haklarını lisans verene karşı ileri sürebilecektir. Lisans sözleşmesi ile tanınan hakların ayni nitelikte olması halinde ise lisans alan üçüncü kişilere karşı lisans sözleşmesinden doğan haklarını ileri sürebilecektir[143].

---

[140] Ayrıntılı bilgi için bkz. **SARGIN,** Fügen, Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2002, s. 165 – 166.

[141] **OKTAY,** Saibe, "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumlanması ve Boşlukların Tamamlanması", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LV, 1996, s.274 vd.

[142] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar,, s. 587.

[143] **ORTAN,** s. 43.

Yapılan tartışmalar genellikle inhisarî lisans sözleşmelerine ilişkindir. Basit lisansların lisans alana nisbi hak sağladığı, bu nedenle basit lisansı konu edinen lisans sözleşmelerinin borçlandırıcı olduğu iki hukuk sisteminde de kabul edilir[144].

Alman hukukunda sınai haklara ilişkin lisanslar ile ilgili tartışma ağırlıklı olarak lisans sözleşmesinin hangi tip borç yüklediği ile ilişkilidir. Bu hususta ilk sorun lisansın hakkın kullanılmasının devri anlamına mı geldiği veya lisansa konu hakkın sahibinin kendi hakkını lisans alana karşı kullanmaktan vazgeçmesi midir? Bu çerçevede inhisarî lisansların, lisans veren için bir katlanma borcu doğurarak karşı tarafa ayni nitelikte hak verdiği genellikle kabul edilmektedir[145]. Bu görüş doğrultusunda inhisarî lisansın tasarrufî işlem olduğunu ve lisans alana ayni hak veya ayni hak benzeri bir hak tanıdığı söylenebilir[146]. Alman hukukunda lisansın ayni niteliği bölünebilirlik teorisi ile açıklanmaktadır. Buna göre sınai hakkın kendisi bir aynî haktır ve bu hak parçalara ayrılarak devredilebilir.[147].

İsviçre hukukunda ise her iki görüş de kendilerine özgü olarak gerekçelendirilerek savunulmakta; ancak görüş birliğine varılmamaktadır. İsviçre hukukunda lisansın lisans alana ayni hak tanıdığı görüşü genellikle kabul edilmemektedir. Ayni hak görüşü uyarınca, lisans sözleşmesi ile lisans alana mutlak hak verildiğini ve lisans sözleşmesi ile mutlak hakta tasarruf yapıldığı, bu nedenle

---

[144] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 588.

[145] Ayrıntılı bilgi için bkz, **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar,, s. 588,

[146] **STUMPF,** Know-How Vertag, Heidelberg,1977; N.7 (ÖZDEMİR OKTAY, Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 588'den naklen)

[147] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 588; **ORTAN,** s. 43 vd.

lisans sözleşmesinin mutlak hakka ilişkin bir tasarrufî işlem olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca, lisansın fikri haklara ilişkin bir kavram olduğu için bu sorunun fikri haklara özgü kurallar ile çözülmesi gerektiği de ileri sürülen görüşler arasındadır. Lisans sözleşmelerinin Borçlar Hukukunun sözleşme tiplerine ait özellikler göstermesinin onun borçlandırıcı bir sözleşme gereği nisbi hak sağladığı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, lisans alanın ister inhisarî ister basit olsun üçüncü kişilere karşı dava açma hakkına, kendisine tanınmış mutlak hak nedeniyle sahip olduğunu, bunun gayri maddi hakkın sicile kaydedilmesi sonucuna bağlanamayacağını belirtilmektedir[148].

İsviçre hukukundaki yaygın görüş inhisarî lisansın da basit lisans gibi, lisans konusu mutlak hak olsa bile lisans ile tanına hakkın şahsi hak olduğu, söz konusu lisansı konu edinen lisans sözleşmesinin de her zaman borçlandırıcı işlem olacağı yönündedir[149]. Lisans sözleşmelerinin borçlandırıcı işlemler olması nedeniyle, lisans alanın edindiği hakka üçüncü kişilerden gelebilecek tecavüzler için dava açma hakkının genel olarak tanınmadığı ileri sürülmektedir. Ancak özel kanunlarca lisans alana üçüncü kişilere karşı dava açma imkânı tanınmasının mümkün olduğunu, bu hususun lisansın niteliğini değiştirmeyeceği bu yolla lisans hakkına mutlak bir karakter yüklenmeyeceği ifade edilmektedir[150]. İsviçre Federal Mahkemesi[151] sadece

[148] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 589.

[149] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 589.

[150] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 589, İsviçre hukukuna göre sınaî hakkın üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi için, bu sınaî hakkı sağlayan lisansın sicile kaydedilmesine bağlı olarak tanınmaktadır.

[151] BGE 113 II 190 – 194

inhisarî lisanslar bakımından ve eğer söz konusu lisans sözleşmesinde böyle bir yükümlülük altına girilmiş ise lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açabileceğini kabul etmiştir[152].

Türk hukukunda her iki görüş de savunulmaktadır. HIRSCH[153], AYİTER[154], POROY[155] tarafından *lisans sözleşmesi ile lisans konusu hak üzerinde lisans alana şahsi hakkın verildiği* ileri sürülmüştür. TEKİNALP[156], EREL[157], ARSLANLI[158] ise fikri haklara ilişkin lisansın tasarrufî nitelikte olduğu ifade eder.

HIRSCH'e göre lisans sözleşmesi, *tasarrufi nitelikte olmayıp borç doğuran sözleşmelerdendir*[159]. Lisans alan lisans konusu hakkın sahibi olmadığı için, hakkı kullanmasına engel olan tecavüzlere karşı doğrudan doğruya harekete geçemez[160].

AYİTER'in görüşleri de HIRSCH ile aynı yönlüdür. AYİTER, "*kullanma yetkisini elde eden kişinin, hakkı sadece verilen lisans çerçevesinde kullanma imkanına sahip olduğunu"* ifade eder[161].

---

[152] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 589.

[153] **HIRSCH,** C.II, s. 223 vd.

[154] **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 210 vd.

[155] **POROY,** s. 2.

[156] **TEKİNALP,** s. 221.

[157] **EREL,** s. 295 vd.

[158] **ARSLANLI,** Halil, Fikri Hukuk Dersleri, C.2 İstanbul, 1954, s. 174 vd.

[159] **HIRSCH,** C.II, s. 222; Yazara göre, fikir ve sanat eserleri üzerindeki eser sahipliğinden doğan telif hakkı; BK bakımından hasılat veren bir hak niteliğindedir. Bu nedenle söz konusu haklara ilişkin lisans sözleşmelerine hasılat kirasına ilişkin hükümler uygulanmalıdır.

[160] **HIRSCH,** C.II, s.223

[161] **AYİTER,** İhtira Hukuku, s.210-211.

ARSLANLI'ya göre ise "*lisans, şahsi borç doğuran bir işlem gibi nitelendirilmiş olsa dahi hakkın devri halinde lisans sahibi, lisansı kullanma yetkisine sahip olması nedeniyle, bu işlem tasarrufî bir işlem niteliğindedir"*. Yazara göre kullanma yetkisinin devri doğrudan doğruya hakkı etkiler ve hak nitelik bakımından sınırlandırmaya uğrar[162]. EREL de "*lisans sözleşmesinin bir borçlandırıcı işlem olmadığını alacağın temlikinde olduğu gibi bir tasarruf işlemi olduğunu"* ifade etmektedir. Lisans verme taahhüdünün borçlandırıcı işlem aşaması olduğunu, bu taahhüdün yerine getirilmesiyle kullanım hakkının intikal edeceğini ileri sürmektedir[163].

ORTAN, "*patent hakkını konu alan lisans sözleşmeleri ile lisans alanın mutlak hak kazandığını"* ileri sürmektedir[164]. ORTAN ile aynı yönlü olarak, ARKAN da *markayı konu alan lisans sözlerinin lisans alana mutlak hak tanıdığını* ifade eder[165].

ÖZDEMİR'e göre bu problem, "*lisansa konu hak ile lisans hakkının niteliğini birbirinden bağımsız düşünülerek çözülmelidir"*. Çünkü lisans sözleşmesi ile sahip olunan hakkın devri değil kullanımının devri söz konudur. Lisansa konu olan haklar yasalarca korunmuş mutlak hak niteliğindeki fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ve sınai haklar olabileceği gibi, yasalarca özel bir koruma getirilmeyen fakat genel hukuk normları çerçevesinde korunan haklar veya hukuk düzenince dolaylı olarak korunarak hak konumu sağlanmış fiili durumlarda olabilir. Örneğin patentin,

[162] **ARSLANLI,** s. 174 vd.

[163] **EREL,** s.295.

[164] **ORTAN,** s. 69 vd.

[165] **ARKAN,** s. 192.

markanın veya tasarımın kendisi, sahibine mutlak haklar sağlamaktadır. Bu doğrultuda patent, marka veya tasarım sahibi kişi; patent, marka veya tasarımın ihlali halinde ve/veya patent, marka veya tasarıma karşı saldırı durumunda, ihlal veya saldırı kimden gelirse gelsin, söz konusu mutlak hakkını herkese karşı ileri sürebilecektir. Lisans ise, sözleşme sonucu elde edilen gayrimaddi bir hakkın kullanılmasıdır. Bu doğrultuda lisans, lisans sözleşmesi ile devredilen sözleşme konusu gayrimaddi hakkın kullanılması olduğu yani hakkın kendisi olmadığı için sözleşmeyle edinilen şahsi bir haktır[166].

ÖZDEMİR, inhisarî lisanslar bakımından, sözleşme konusu hakkın kendisinin devridir, şeklinde yapılan yorumları, inhisarî lisansın yanlış değerlendirilmesine bağlamaktadır. Yazara göre "*lisansın inhisarî nitelikte olması lisans veren ile lisans alan arasındaki ilişkide ileri sürülebilecek olup üçüncü kişiler bakımından etki edecek bir husus değildir"*. Lisans sözleşmesine konu hakka ilişkin inhisarî lisans, fikri haktan yararlanmayı münhasır olarak elde etmeyi sağlamaktadır. Bu yararlanma hakkı bir bütün olmasına rağmen, inhisarî lisans hakkına sahip olma, sadece diğer lisans alanlara ileri sürülebilecek husustur. Bu durumda lisans sözleşmesi ile sahip olunan hak, mutlak hakkın kendisinin olmadığı, nisbi bir hakkın olduğu söylenebilir. Ancak, fikri haktan doğan münhasır kullanma yetkisi mutlak hakkın kullanımı olarak herkese karşı etkilidir. Lisansın herhangi bir sicile kaydedilmesi hakkın şahsi hak niteliği üzerinde bir değişiklik yapmayıp, ileri sürüleceği çevre bakımından etkilerini

[166] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar,, s. 589 vd.

doğurur. Ayrıca üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesi hakkın kendisinden kaynaklanan etki değil, sicile kaydedilmenin doğurduğu bir sonuçtur[167].

Lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkı ancak kanun tarafından özel hükümle düzenlenme yapılmış ise tanınmaktadır. 6769 sayılı SMK m. 158'de yer alan düzenlemeler uyarınca aksi lisans sözleşmesinin taraflarınca kararlaştırılmadıkça, inhisarî lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından söz konusu hakkın sahibinin tasarımdan doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda hak sahibinin 6769 sayılı SMK uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir. Basit lisans sahibi olanların, dava açma hakları olmadığı (m. 158/(2) ve (3) hükümlerinde belirtilen istisnai haller dışında) düzenlenmiştir. Dolayısıyla, üçüncü kişilere karşı dava açma hakkının kanunda yer alan özel düzenleme ile tanındığı için, üçüncü kişilere karşı dava açma hakkının, lisansın niteliğinden kaynaklanmadığı ortadadır[168].

KILIÇOĞLU da ÖZDEMİR ile aynı yönlü görüşe sahip olup, "*lisans sözleşmesinin niteliğinin lisans alanın yetkilerine göre belirlenmesinin uygun olmadığını"* ifade etmektedir. Lisans sözleşmesi, Borçlar Hukuku kuralları uyarınca sözleşme niteliğini haiz olup sözleşmelerin nisbiliği ilkesi gereği, taraflar arasında hüküm ve sonuçlarını doğurur. Üçüncü kişilere ileri sürülebilirlik hususu sözleşmenin niteliğinden değil, tescil edilebilip edilemediğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle KILIÇOĞLU, "*lisans sözleşmelerini lisans konusu hakkın tescil edilebilirlik niteliğine göre ikiye ayırarak bu hususun değerlendirilmesi gerektiğini"* ileri sürer.

[167] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 591 vd.

[168] **ÖZDEMİR OKTAY,** Fikri Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 594.

Tescil edilemeyen fikri mülkiyet haklarına ilişkin lisans sözleşmeleri yalnızca tarafları arasında hüküm ve sonuç doğurduğu için, bu sözleşmenin lisans alana tanıdığı hakları lisans alan üçüncü kişilere karşı ileri süremeyecektir. Tescil edilebilen fikri mülkiyet haklarına ilişkin lisans sözleşmelerinde, söz konusu lisans sözleşmesinin sicile kaydı mümkün olduğu için, bu sözleşmeden kaynaklanan haklar üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecektir. Ancak bu husus tıpkı kira sözleşmesinin tapuya şerhinde olduğu gibi, lisans alanın ayni hakka sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Bu durumda güçlendirilmiş bir şahsi hak ortaya çıkmaktadır [169].

Güçlendirilmiş şahsi hak görüşü doktrinde, güçlendirilmiş şahsi hakların "*numerus clausus*" ilkesine bağlı olması nedeniyle eleştirilmektedir. Kanunda açıkça belirtilmedikçe lisans sözleşmesinin tescilinin böyle bir hak yaratamayacağı ileri sürülmektedir[170].

Kanaatimizce;

Tüm bu tartışmalar doğrultusunda, lisans sözleşmeleri, borçlar hukuku kurallarına tabi olan ve borç doğuran sözleşmelerdendir. Lisans sözleşmesiyle lisans alana, sadece lisans sözleşmesi konusu hakkın kullanım yetkisi verilmesinden ve sözleşmelerin nisbiliği ilkesinden dolayı, lisans sözleşmeleri yalnızca tarafları arasında hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilirlik ise, lisans sözleşmesinin sicile kaydedilmesinin kazandırdığı bir yetkidir.

[169] **KILIÇOĞLU**, Fikri Haklar, s. 287 ve s. 288.

[170] **SARGIN**, s. 162.

G. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Lisans sözleşmeleri, yukarıda da belirtildiği gibi, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ve sınai haklar bakımından farklılık göstermekle birlikte, birtakım ortak özelliklere de sahiptir. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz[171]:

i. Geçerlilik şekline bağlı olmaları: Lisans sözleşmelerinin geçerli kabul edilebilmeleri için yazılı geçerlilik koşulunu yerine getirmeleri gerekir.

ii. Lisans sözleşmesi ile tanınan lisansın türlerinin aynı olması: Lisans sözleşmeleri ile tanınan lisans inhisarî lisans olabilir ya da basit lisans olarak adlandırdığımız inhisarî olmayan lisans türünde olabilir. Lisans sözleşmesinde aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça tanınan lisans, basit lisanstır karinesi her iki hak türü için de geçerlidir.

Sınai haklara ilişkin lisans sözleşmelerinin fikri haklara ilişkin lisans sözleşmelerinden farklılaştığı noktalar ise aşağıda sıralanmaktadır[172]:

i. Sadece hakkın ya da kullanım hakkının devri değil, söz konusu hakka ilişkin başvuru hakkı da sözleşmenin konusunu oluşturabilir.

ii. Sınai haklara ilişkin lisans sözleşmeleri de yukarıda belirtildiği gibi yazılı geçerlilik koşuluna tabidir. Ancak, bu sözleşmelerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, sicile kayıt edilmeleri gerekir.

iii. Lisans sözleşmesi kapsamında sahip olunan hakka ilişkin olarak devralan veya lisans alan kişinin, söz konusu hakkı devretme ya da söz konusu hakka ilişkin alt lisans verme yasağı bulunmaktadır.

[171] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 285.

[172] **KILIÇOĞLU,** Fikri Haklar, s. 286.

İKİNCİ BÖLÜM

TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI VE KONUSU

I. TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN KURULMASI

A. GENEL OLARAK

Lisans sözleşmesinin kurulması hakkında mevzuatımızda özel bir düzenleme yer almadığı için lisans sözleşmelerinin kurulması genel hükümlere göre değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere, sözleşmeler borç doğuran kaynaklardan biri olarak Borçlar Kanunu'nda düzenlenir. BK m. 1/1 hükmünün özellikle vurguladığı gibi sözleşmelerde birbirine uygun en az iki irade beyanının bulunması gerekir. Bir sözleşmeyi yapma iradesine sahip olan ve sözleşmenin hukuki sonuçlarını kendi hâkimiyet alanlarında gerçekleştirip bundan etkilenen kişilere taraf adı verilir[173]. Tarafların, öneri ve kabul adı verilen birbirleriyle uyumlu irade beyanları sözleşmelerin kurucu unsurunu oluşturur[174]. Geçerlilik şekline tabi bir sözleşmenin,

[173] **EREN,** s. 242; **OĞUZMAN,** Kemal M. **/ÖZ,** Turgut M. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2006, s. 39; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.2 vd..

[174] Bir sözleşmeyi meydana getirmek üzere taraflardan birinin teklifini ve sözleşmenin esaslı unsurlarını içeren, bağlanma iradesi taşıyan ve diğer tarafa yöneltilen irade beyanı öneri olarak adlandırılmaktadır. Öneri, öneri sahibinin sözleşme yapma iradesini karşı tarafa bildiren ve karşı tarafında kabulü ile sözleşmenin kurulması sonucunu doğuran bir irade açıklamasıdır. Kabul ise yapılan öneriye karşılık muhatap tarafından öneri sahibine yöneltilen ve öneriyi değiştirmeyen yani öneriye uygun olarak sözleşmenin meydana gelmesi arzusunu kesin olarak ifade eden irade beyanıdır. Kabul beyanının içeriğinin öneriye uygun olması gerekir. Kabul önerinin içerdiği esaslı hususları genişletiyor, daraltıyor veya değiştiriyorsa, kabul beyanı yeni bir öneri olarak ya da yapılmış önerinin reddi olarak değerlendirilebilir. Kabul açık veya zimnî olabilir. Kabul herhangi bir yorumu, tahmini, varsayımı gerektirmeden açıkça belirtilmesi halinde açık bir kabul beyanı vardır. Zımnî kabul de ise kabul beyanı açıkça değil ancak kabul anlamına gelecek başka davranış biçimleriyle ortaya konulur.

geçerli bir şekilde kurulabilmesi için yalnızca önerinin ve kabulün bulunması yeterli değildir. Geçerlilik şartına bağlanan taraf iradeleri, söz konusu şartlara uygun olarak açıklandığı takdirde, sözleşme geçerli olarak kurulmuş olur[175].

Borçlar Kanunu uyarınca bir sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için aşağıdaki hususlara uygun olması gerekmektedir[176]:

a. Tarafların sözleşme ehliyetlerinin bulunması

b. Sözleşmenin konusunun hukuka ve ahlaka uygun olması

c. İfa imkânsızlığının bulunmaması

d. İrade ile beyanın birbirleriyle uyumlu olması

e. Geçerlilik şeklinin bulundu hallerde, söz konusu şekil şartlarına uygunluk.

Lisans sözleşmelerinin geçerliliğinin değerlendirilmesi sırasında da yukarıda belirtilen hususlara uygun olup olmadığı incelenecektir.

B. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Lisans sözleşmesinin taraflarını lisans veren ile lisans alan oluşturmaktadır. Yukarıda da genel olarak belirtildiği gibi bir sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için, tarafların sözleşme ehliyetlerinin bulunması gerekir. Sözleşmenin taraflarının,

---

Kabul iradesini gösteren davranışlar veya susma zımnî kabul anlamına gelebilir. Zımnî kabul ile sözleşmenin kurulabilmesi için açık bir kabule ihtiyaç bulunmaması ve önerinin uygun bir süre içerisinde reddedilmemiş olması gerekir. BK madde 6, işin niteliği ve hal ve koşullar açık bir kabulü zorunlu kılmıyorsa, açık bir kabul beyanına ihtiyaç bulunmaksızın zımnî kabul ile sözleşmenin kurulmasına imkân tanımıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **EREN,** s. 258 vd.; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 45 vd.; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 79 vd.

[175] **EREN,** s. 283; **OĞUZMAN/ÖZ,** s.116; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.146.

[176] **EREN,** s. 242 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 70 vd.; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.126 vd.

sözleşmeyi yapabilmeleri için yalnızca hak ehliyetine sahip olmaları yeterli değildir. Tarafların, fiil ehliyetine de sahip bulunmaları gerekir[177].

Lisans sözleşmesinin tarafları, sözleşme yapma ehliyetine sahip olmalarının yanı sıra lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan hak üzerinde de tasarruf edebilme hakkına sahip olmalıdır.

1. Lisans Veren

Tasarımın kullanılmasına ilişkin her türlü hak ve yetki 6769 sayılı SMK m. 59 hükmü uyarınca münhasıran tasarım hakkı sahibine aittir. Bu çerçevede tasarıma

[177] Tarafların, sözleşmenin kurulduğu anda hak ehliyetine sahip olması tüzel kişi veya gerçek kişi olmalarının bir gereğidir. Sözleşmenin kurulması için birbiriyle aynı yönlü irade beyanlarının açıklanmasına ihtiyaç olduğu için, irade beyanında bulunan kişilerin hukuksal işlem ehliyetine sahip olmaları gerekir. Bu nedenle tarafların tam ehliyetli olmaları gerekmektedir. **EREN,** s. 243 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 71; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.133 vd.; Fiil ehliyetinin gerçek kişiler bakımından temel şartı irade beyanında bulunan kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Ayırt etme gücüne sahip olan kişi ergin ve kısıtlı değilse, sözleşmeyi yapma hususunda tam ehliyetlidir. Ayırt etme gücüne sahip kişinin ergin olmaması veya kısıtlı olması halinde, bu kişinin yaptığı sözleşmenin geçerli olabilmesi için kanuni temsilcisinin izninin bulunması ya da icazet vermesi gerekmektedir. Tüzel kişiler MK 48'de belirtildiği üzere, yaratılış gereği insana özgü haklara ve borçlara sahip olamazlar. Bu nedenle tüzel kişilerin ehliyetleri, kendilerine özgü kurallara göre belirlenirler. Şirketler bakımından geçerli olan ultra vires ilkesi gereğince (TTK m. 137), şirketlerin kuruluş amaçlarının dışında kalan işlemleri yapamayacakları, yapmaları halinde söz konusu işlemlerin geçersiz oları ileri sürülmektedir. Benzer kural Dernekler Kanunu m. 30/1'de dernekler için de düzenlenmiştir. OĞUZMAN/ÖZ'e göre sadece kamu kurumlarının veya özel olarak belirlenen nitelikleri taşıyan gerçek ve/veya tüzel kişilerin yapmasına izin verilen işlemler söz konusu olduğunda, bu özellikleri taşımayan diğer gerçek ve tüzel kişiler de ehliyetsiz sayılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 71. Tüzel kişilerin ehliyetiyle ilgili olarak Yargıtay 11. HD'nin E. 1976/1051 K. 1976/1743 sayılı ve 1.4.1976 tarihli kararı şu şekildedir: "….. Kaldı ki, şirket statüsünün 5. maddesinde, şirketin iştigal mevzuu otomobil yedek aksamı perakendeciliği yapmak olup, aynı kanunun 137. maddesi gereğince ortaklıkların hukuki ehliyeti şirket sözleşmesinde yazılı işletme konusunun çevresi içinde kalmakla sınırlıdır. Bu bakımdan konularına girmeyen işlerde hakları iktisap ve borçları iltizam edemezler. Dava konusu borç, şirket mevzuuna giren işlerden bulunmadığından davalının bu yönden de sorumlu tutulmaması gerekir.", www. kazanci.com.tr (06.11.2008).

ilişkin lisans tanıma hakkı ve tasarımla veya tasarımın uygulandığı ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunma hakkı da münhasıran tasarım hakkı sahibinindir. Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan gayri maddi hakkın sahibi ile söz konusu hakkın kullanımını devretme yetkisine sahip kişiler, lisans veren olarak adlandırılır[178]. Lisans verenin belirlenebilmesi için tasarım hakkı sahibinin kim olduğunun da belirlenmesi gerekmektedir.

a. Türk Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği

Tasarımlarda hak sahipliği, 6769 sayılı SMK m. 70 hükmünde düzenlemektedir. Tasarımlarda hak sahipliğinin belirlenmesinde gerçek hak sahipliği ilkesi benimsenmiş[179] ve tasarım hakkının tasarımcıya veya onun haleflerine ait olacağı 6769 sayılı SMK m. 70'te ifade edilmiştir. Tasarımcı, EndTasKorKHK m. 3.c hükmünde, korumaya konu olan tasarımı tasarlayan kişi olarak tanımlanmışken, 6769 sayılı SMK'da bu tanım yapılmamıştır[180]. Tasarımcı tek kişi olabileceği gibi birden çok kişi de olabilir. Tasarımın birden çok kişi tarafından tasarlanması halinde, kişiler paylı mülkiyet hükümleri çerçevesinde, tasarım üzerinde hak sahibi olurlar. Ancak kişiler kendi aralarında hak sahipliği hükümlerini düzenleyebilirler ve bu durumun aksine anlaşma yapabilirler. Elbirliği mülkiyeti ancak kanunun veya kanunda öngörülen sözleşmelerle oluşturulabildiği için TEKİNALP'e göre "*birden*

[178] **YASAMAN,** Hamdi / **ALTAY**, Sıtkı Anlam, Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, Cilt II, İstanbul, 2004, s.744

[179] **TEKİNALP,** s. 631.

[180] 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda tasarımcı tanımı yer almamakla birlikte, Kanunkoyucu, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 70'in gerekçesinde, tasarım, fikri bir faaliyetin ürünü olduğu için tüzel kişilerin tasarımcı olamayacağını, tasarımcının gerçek kişi olmasına ilişkin zorunluluğu ifade etmiştir.

çok tasarımcı paylı mülkiyet hükümleri aksine anlaşma yaparak, hak sahipliğini elbirliği mülkiyetine dönüştüremezler"[181]. Ayrıca tasarımcılardan bir kısmının tasarım üzerindeki haklarından vazgeçmelerine de imkân bulunmamaktadır. Bu nedenle "aksine bir anlaşma yoksa" ifadesini, tarafların ancak paylı mülkiyet hükümlerinin belirlediği sınır içerisinde istedikleri gibi anlaşabilecekleri şeklinde anlamak gerekir[182].

Tasarımın bir hizmet ilişkisi kapsamında ortaya çıkması durumunda, tasarım hakkı sahibinin kim olacağı 6769 sayılı SMK m. 73 uyarınca belirlenir. 6769 sayılı SMK m. 73'e göre, memur, işçi ve hizmetlinin işlerini yerine getirirken tasarladıkları tasarımların hak sahibi, işveren ile memur veya işçi veya hizmetli arasında ayrıca bir anlaşma yoksa ya da işin mahiyetinden aksi anlaşılmıyorsa, işverendir[183].

Çalışan ile çalıştıran arasındaki iş sözleşmesi gerektirmemesine rağmen, işyerindeki bilgi ve araçlardan faydalanarak geliştirilen tasarımın hak sahibi de, talep edilmesi halinde 6769 sayılı SMK m. 73/2 uyarınca işveren olacaktır[184].

Bir hizmet ilişkisi içerisinde işverenin, ortaya çıkan tasarım üzerinde hak sahibi olabilmesi için, memur, işçi ve hizmetlinin, yani çalışanın, hizmet sözleşmesinin tasarımla ilgili olması gerekmektedir. Bu husus 6769 sayılı SMK m. 73 metninde "*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça çalışanların bir işletmede yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında*

[181] **TEKİNALP,** s. 631.

[182] **TEKİNALP,** s. 631.

[183] **TEKİNALP,** s. 633; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s.226.

[184] **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s.226.

yaptığı tasarımların.." ifadesiyle özellikle vurgulanmıştır. Bu nedenle, çalışanın işinin dışında yaptığı tasarımların hak sahibi, çalışanın bulunduğu işyerindeki genel faaliyet konusu bilgi ve araçlardan faydalanmaması halinde işvereni olmayacaktır[185].

EndTasKorKHK m. 15 hükmü, Yüksek Öğretim Kanunu uyarınca öğretim elemanı olarak adlandırılan üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda çalışan kişiler, memur, işçi ve hizmetliden farklı olarak bilimsel ve öğretim çalışmaları sırasında geliştirdikleri tasarımların sahibi olacağını düzenlemekteydi[186]. Ancak 6769 sayılı SMK m. 73 ve m.74 hükümleri uyarınca öğretim elemanı tarafından kurumun araçları ve gereçleri kullanılarak yapılan tasarımlarda hak sahibinin, yüksek öğretim kurumu olacağı belirtilerek EndTasKorKHK'daki düzenleme değiştirilmiştir.

EndTasKorKHK m. 16'da hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmeleri kapsamında yapılan tasarımın hak sahibi, söz konusu iş görme sözleşmesinin tarafları arasında aksine bir anlaşma yok ise, işi veren kişi olacağı ancak tasarıma ilişkin manevi haklar tasarımcıya ait olacağı düzenlenmişti. Ancak 6769 sayılı SMK m. 73/(4), EndTasKorKHK'da izlenen yaklaşımı değiştirerek, hizmet ilişkisi dışında kalan iş görme sözleşmeleri çerçevesinde yapılan tasarımlarda hak sahibinin, taraflar arasında akdedilen sözleşme hükümleri çerçevesinde belirleneceğini düzenlemektedir. Bu düzenleme nedeniyle tasarımın yapılmasını konu alan iş görme sözleşmesinde hakkın sahibinin kim olacağının açıkça düzenlenmesi hususu oldukça önemlidir.

[185] **TEKİNALP,** s. 633; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s.226.

[186] **TEKİNALP,** s. 634; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL,** s.226.

b. Amerikan Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği

Amerikan mevzuatı uyarınca da tasarım patenti için tasarımcılar adına başvuru yapılmalıdır. Hak sahipliğinin detayları tasarım patenti başvurusu kapsamında yer almamaktadır; ancak Amerikan Patent ve Marka Ofisi'nde (PTO) hak sahipliğine ilişkin kayıtların tutulduğu bir resmi sicil de bulunmaktadır. Tasarım sahibinin isteği üzerine, tasarım patentine ilişkin belgede, tasarımcılarla birlikte tasarım sahibinin adı da yazılabilmektedir[187].

c. İngiliz Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği

İngiliz hukukunda tasarımlara özgü; tescillik tasarımlar, tescilsiz tasarımlar ve fikir ve sanat eserleri kapsamındaki tasarımlar olarak üç faklı koruma şeklinin düzenlendiğini daha önce belirtmiştik. Tasarımın hak sahibinin belirlenmesi de bu üç koruma tarzına bağlı değişmektedir.

Tasarımların, Birleşik Krallık içinde tescilsiz korumadan yararlanabilmesi için Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'ne üye diğer devletler veya karşılıklı koruma sağlanan ülkeler ile açıkça ilişkili olmaları gerekmektedir. Bu ülkelerin vatandaşları ya da ikametgâh sahipleri de "qualifying persons" yani yetkilendirilmiş kişiler olarak Birleşik Krallık sınırları içerisinde sunulan tasarımlarının tescilsiz korumasını sağlayabileceklerdir. Eğer tasarım para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında[188] yaptırılmamışsa ya da bir işçi-işveren ilişkisi kapsamında işin

---

[187] **GRAY,** Brian W. /**BOUZALAS,** Effie, Industrial Design Rights An International Perspective, London, 2001, s. 334.

[188] Tasarımın para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında yaptırılması, iş görme sözleşmesi kapsamında bir firmanın ya da kişinin, bir firma veya kişiye tasarımı yaptırması anlamındır. Firma veya kişi tasarımın parasını ödediğinde haklarına da sahip olabilecektir. **IRISH,**

görülmesi sırasında ortaya çıkmamışsa, tescilsiz tasarım korumasından yararlanabilmesi için tasarımcının yetkilendirilmiş kişiler arasında yer alması gerekmektedir. Tescilsiz tasarımın hak sahibi, tasarımı yaratan kişidir. Ancak tasarım para veya paraya dönüştürülebilen bir değer karşılığında yaptırılmışsa ya da bir işçi-işveren ilişkisi kapsamında işin görülmesi sırasında ortaya çıkmışsa, hak sahibi söz konusu tasarımı yaptıran kişi ya da işveren olacaktır[189].

Avrupa Birliğinin Tasarımlara ilişkin Direktifiyle kapsamı yeniden düzenlenen tescilli tasarımlar için, tescilsiz tasarımlar için aranan yetkilendirme koşullar uygulanmayacaktır. Bu husus tescilsiz tasarımlar ile tescilli tasarımlar arasındaki farklılıklardan birini oluşturmaktadır. Direktif hak sahipliğinin nasıl belirleneceğine ilişkin herhangi bir düzenleme içermediği için hak sahibi Birleşik Krallık mevzuatına göre tayin edilecek ancak yetkilendirmeyle ilgili hükümler uygulanmayacaktır. Bu doğrultuda, tasarımın para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında tasarlanması halinde, söz konusu bedeli ödeyen kişi tescil için başvurma hakkını da haiz olacaktır. Tasarım bir işçi-işveren ilişkisi kapsamında ortaya çıkmışsa, işveren tescil için başvurma hakkını haiz olacaktır. Diğer durumlarda tescil için başvuru hakkı tasarımcıya aittir. Bu kurallar doğrultusunda, tasarımın işçi-işveren ilişkisi kapsamında ortaya çıkması halinde, telif haklarının *(copyright)* işverene ait olduğu varsayılır; ancak tasarımın para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında tasarlanması halinde böyle bir varsayım yapılmamaktadır. Bu

---

Vivien, Intellectual Property Rights for Engineers, The Legal Protection of Innovation, IEE Management of Technology Series N: 16, London, 1994, s. 38.

[189] **CORNISH/LLEWELYN,** s. 560 vd; **COLSTON,** Catherine/ **MIDDLETON,** Kirsty, Modern Intellectual Property Law, 2nd Edition, London, 2005, s.442 vd; **IRISH,** s. 38.

farklılık, tasarıma ilişkin sözleşmede, hak sahipliği konusunun açıkça düzenlemesini oldukça önemli kılmaktadır[190].

İngiliz Temyiz Mahkemesi Ultraframe UK Ltd v. Fielding (2003) davasında verdiği kararda, para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında bir tasarım yaptırılacaksa, tasarımların üretimi öncesinde tarafların yükümlülüklerinin belirlendiği bir sözleşmenin mutlaka yapılması gerektiğini vurgulamıştır[191].

d. Avrupa Birliği Hukukunda Tasarımlarda Hak Sahipliği

Avrupa Birliği hukukunda, tasarımcı veya tasarımcının halefleri tasarımın hak sahibi olarak düzenlenmiştir. Birden çok kişi tarafından tasarımın geliştirilmesi halinde, tasarımda birlikte hak sahipliğinin olabileceği öngörülmüştür. İşçinin, işinin ifası sırasında veya işverenin talimatları doğrultusunda tasarımın geliştirilmesi halinde, taraflar arasında aksine bir düzenleme yoksa ya da yerel hukukta farklı bir düzenleme bulunmuyorsa, tasarımın hakları işverene ait olacaktır. Bu husus Birleşik Krallık'ta daha sıkı bir yorumu ve işçilerin değişken yükümlülüklerinin iş tanımlarıyla sınırlandırılmasını gerektirebilir[192].

AB Mevzuatında para veya paraya dönüştürülebilir bir değer karşılığında tasarım yaptırılması halinde hak sahibinin nasıl belirleneceği hususunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır[193].

---

[190] **CORNISH/ LLEWELYN,** s. 548.

[191] **COLSTON/MIDDLETON,** s. 442.

[192] **COLSTON/MIDDLETON,** s. 461.

[193] **COLSTON/MIDDLETON,** s. 461.

Yukarıda belirtilen şekillerde belirlenen tasarım sahibi lisans veren olarak tasarımı üzerinde lisans verme hakkına sahiptir.

2. Lisans Alan

Sözleşme yapma ehliyetine sahip olması kaydıyla gerçek veya tüzel kişiler lisans alan olarak lisans sözleşmesinde taraf olabilir. Lisans alanın birden çok kişiden oluşması mümkündür. Bu durumda lisans sözleşmesinin koşullarına bakılarak her kişi için mi lisans hakkı tanındığı yoksa tümünün kullanımına ait tek bir lisans mı verildiği belirlenmelidir. Bu nedenle lisans alanın birden çok kişiden oluştuğu lisans sözleşmelerinde bu hususa özellikle dikkat edilerek, lisans konusu hakkın kimlerin kullanımına verildiği açıkça yazılmalıdır.

C. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN ESASLI NOKTALARI ve YAN NOKTALARI

Lisans sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi için lisans veren ile lisans alanın lisans sözleşmesinin esaslı unsurlarında anlaşmış olması gerekir. BK m. 2 uyarınca taraflar sözleşmenin esaslı noktalarında uyuşurlarsa, diğer hususlar hakkında görüşülmemiş olsa dahi sözleşme geçerli olarak kurulabilir[194]. Sözleşmenin içerdiği hususlar esaslı noktalar ve yan (ikinci derecedeki) noktalar olarak ikiye ayrılır. Sözleşmenin esaslı noktaları kurulmak istenen sözleşmenin asgari içeriğidir. Satım sözleşmelerinde satım konusu mal ve karşılığında ödenecek bedel bu konuda verilen en tipik örnektir. Esaslı noktalar dışında kalan noktalar ise yan noktalar veya sözleşmenin esaslı olmayan unsurları olarak ifade edilir[195]. Yan noktalar, tarafların

[194] **EREN,** s. 248 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 64 vd; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 83 vd.

[195] **EREN,** s. 252; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 64 vd.; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 84.

sözleşme görüşmeleri sırasında üzerinde hiç durmadıkları noktalardır. Taraflar bu noktalar hakkında konuşmadıkları için bu hususlar hakkında anlaşma aranmaksızın sözleşme kurulmuş olur[196]. Lisans sözleşmesinin de kurulabilmesi için tarafların söz konusu sözleşmenin esaslı noktalarında anlaşmış olmaları gerekir. Ancak, taraflar sözleşmenin esaslı olmayan unsurları hakkında da görüşebilir ve yasa gereği esaslı unsur olmayan halleri de esaslı unsur haline getirebilirler. Bu durumda söz konusu unsurlar sözleşmenin sübjektif esaslı unsuru olarak adlandırılır ve bu sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların bu unsurlarda da anlaşmış olması gerekir[197].

Lisans sözleşmesinin esaslı noktalarını lisans sözleşmesinin tanımında da belirttiğimiz gibi gayri maddi haktan yararlanma ve bu yararlanmanın karşılığı olarak bir bedel ödenmesidir.

Lisans sözleşmesinde öncelikle lisansı verilecek gayri maddi hakkın ne olduğunun açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle tescil edilmeyen sınai haklar, örneğin know-how, bakımından bu husus oldukça önemlidir. Lisans konusunun kapsamı, hangi oranda faydalanılacağı, lisans süresi sona erdiğinde hangi kapsamda nelerin iade edilmesi gerektiği sözleşmede açıkça belirtilmelidir. Tasarım başvurusunda bulunulup, henüz tescil belgesi alınmadan yapılan sözleşmelerde mevcut durumun sözleşmede belirtilmesi de lisans alanın özellikle dikkat etmesi gereken hususlardandır[198].

---

[196] Ayrıntılı bilgi için bkz **EREN,** s. 252 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 64 vd; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 84.

[197] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 84.

[198] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 69.

Lisans veren lisans sözleşmesiyle hakkının kullanım yetkisini nasıl sınırlandırmak istiyorsa, bu duruma ilişkin düzenlemeler lisans sözleşmesinde netliğe kavuşturulmalıdır. Kullanım hakkına bir sınır getirilmemiş ise, lisans alanın lisans sözleşmesi kapsamında sınırsız bir kullanım hakkına sahip olduğu değerlendirilir[199].

Lisans sözleşmesinin esaslı unsurları arasında yer alan bir diğer husus ise lisans bedelidir. Lisans verenin lisans bedeli olarak talep ettiği miktar lisans alan ile mutabık kalındığı şekliyle lisans sözleşmesinde yer almalıdır. Lisans sözleşmesi şayet bedelsiz yapılmış ise, bu husus da sözleşmede açıkça belirtilmelidir[200].

Yukarıda belirtilen esaslı noktalar dışında kalan hallerde taraflar hiç görüşmemişlerse dahi lisans sözleşmesi geçerli olarak kurulabilecektir. Yan noktalar hakkında sözleşme yürürlüğe girdikten sonra uyuşmazlık çıkması halinde, sözleşmede kararlaştırılan uyuşmazlık çözüm metodu doğrultusunda sözleşmede bu hususta boşluk olduğu değerlendirilerek, boşluk doldurma metotları kullanılarak söz konusu uyuşmazlık çözülebilecektir[201].

D. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

Şekil, doğurduğu sonuçlar bakımından geçerlilik şekli ve ispat şekli olarak ikiye ayrılmaktadır. Hukuki işlemin geçerli kabul edilmesini sağlayan şekil, geçerlilik şekli olarak adlandırılmaktadır[202].

---

[199] Ayrıntılı bilgi için bkz **OKTAY ÖZDEMİR**, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 70.

[200] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 70.

[201] **EREN,** s. 253; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 64 vd; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 70

[202] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.153, Geçerlilik şartının türleri: sözlü şekil, adi yazılı şekil, nitelikli yazılı şekil, resmi yazılı şekildir.

HMK m. 200 uyarınca belirli miktar ve değerdeki hukuki işlemlerin belgeyle ispat edilmesi gerekmektedir. Bu durumda geçerli olması için yazılı olması gerekmeyen bir sözleşme sözlü olarak kurulabilir. Ancak bu sözleşme kapsamındaki hak ve yükümlülüklerin ispatı gündeme geldiğinde bir belgeye dayanılması gerekmektedir. "Belgeyle ispat" kuralı dolayısıyla hukuki işlemin kurulmasını etkilemeyen ancak ispatı için gerekli olan şekle ispat şekli denilmektedir[203].

Bir sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için tarafların karşılıklı iradelerinin nasıl açıklanması gerektiği yasalarla veya taraflarca belirlenmiş ise, şekil şartına uyulmaksızın yapılan sözleşmeler geçerli olmayacaktır. Bu durumda aranan şekil şartı ise geçerlilik şartı olarak ifade edilmektedir[204]. BK m. 12 uyarınca kanunda aksine bir hüküm yoksa sözleşmelerin geçerliliği herhangi bir geçerlilik şartına tabi değildir. Bu husus hukukumuzda "şekil serbestisi" ilkesi olarak ifade edilir. Geçerlilik, kurulmuş bir sözleşmenin hukuki sonuçlarını doğurması anlamına gelmektedir[205]. Hukukumuzda şekil serbestisi ilke olup, şekil şartının olduğu haller istisna olarak düzenlenmektedir. Şekil şartının bulunduğu hallerde, hukuki işlem yapma iradesi, ancak kanunun öngördüğü şekle uygun olarak açıklandığında hukuki işlem geçerli olarak kurulur. Bu husus ise hukukumuzda "şekil mecburiyeti ilkesi" ile açıklanmaktadır. Borçlar Kanunu uyarınca şekil mecburiyeti ancak yasayla veya taraf iradeleriyle öngörülebilir; örf ve adet hukuku ya da hâkimin hukuk yaratması ile şekil

[203] **EREN,** s. 286; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 229 vd.

[204] **EREN,** s. 279 vd; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s.151.

[205] **EREN,** s. 282.

mecburiyetinin öngörülmesi mümkün değildir. Ayrıca kanun koyucunun açık bir yetkilendirmesi olmaksızın tüzük ve yönetmelikler ile şekil şartı konulamaz[206].

Geçerlilik şekline tabi hukuki işlemler, öngörülen şekle uyulmaksızın yapıldıklarında geçersiz olurlar. Ancak hangi geçersizlik yaptırımının uygulanacağı, özel hukuk alanlarına bağlı olarak farklılık gösterir[207].

6769 sayılı SMK m. 148/(4) hükümleri uyarınca tasarımlara ilişkin hukuki işlemlerin yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Devir sözleşmelerinin geçerliliği ise noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olmaları şartına bağlanmıştır. Bu hüküm uyarınca lisans sözleşmelerinin yazılı olarak yapılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Yazılı şekil şartına uygun yapılan lisans sözleşmeleri geçerli olarak kurulacaktır[208]. Ayrıca 6769 sayılı SMK m. 148/5) hükmü uyarınca hukuki işlemler taraflardan birinin talebi, ücretin ödenmesi ve yönetmelikle belirlenen diğer şartların yerine getirilmesi hâlinde sicile kaydedilir ve Bültende yayımlanır. Bu çerçevede tasarımları konu alan lisans sözleşmeleri, sözleşmenin taraflarından birinin talebi üzerine sicile kaydedilebilecektir. Sicile kayıt işleminin sözleşmenin geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Kayıt işlemi bildirici nitelikte olacaktır.

[206] **EREN,** s. 282; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 151.

[207] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 126.

[208] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 67.

E. LİSANS SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN GEÇERLİLİK ŞARTLARI VE GEÇERLİLİK ŞARTLARININ BULUNMAMASININ SONUÇLARI

1. Genel Olarak

Lisans sözleşmesinin kurulabilmesi için tüm sözleşmelerde aranan geçerlilik koşuluna da uyması gerekir. Taraflar arasında akdedilen sözleşmenin geçerli olması için, yukarıda da belirtildiği üzere, tarafların sözleşme ehliyetlerinin bulunması, şekil zorunluluğuna uyulması ve ayrıca BK m. 27'de düzenlenen ve sözleşmeyi geçersiz kılan nedenlerden birinin bulunmaması gerekir[209]. Hukukumuzda sözleşmelerin içeriğini düzenleme serbestisi kural olmakla birlikte, tarafların bu serbestisine kanunla birtakım sınırlamalar getirilmiştir[210].

2. Hukuka ve Ahlaka Aykırılık

BK m. 26 uyarınca taraflar sözleşmenin konusunu *"kanunun gösterdiği sınır içerisinde"* diledikleri gibi tayin edebilirler. BK m. 26 düzenleme serbestisini düzenlerken, m. 27'de bu serbestinin sınırlarını tayin etmiştir. Borçlar Kanunu bakımından sözleşmenin içeriğinin düzenlenmesinin sınırları şunlardır: sözleşmenin içeriğinin imkânsızlığı, hukuka ve ahlaka aykırılığıdır. Madde hukuka aykırılığın ve ahlaka aykırılığın neler olduğunu belirtmemiş yalnızca yaptırımını ifade etmiştir[211].

Bir sözleşme içeriği itibariyle hukuk düzeninin emredici normlarına aykırı ise o sözleşmenin hukuka aykırı olduğu kabul edilir. Bu nedenle, sözleşmenin tamamlayıcı, düzenleyici veya yorumlayıcı niteliğe sahip normlara aykırılığı

[209] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 73.

[210] **EREN,** s.312 vd, **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 134.

[211] **EREN,** s.335; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 134.

sözleşmenin geçerliliğine etki etmemektedir[212]. Emredici normlardan kaçınmak için kanuna karşı hile yapılması halinde de sözleşmenin emredici normlara aykırılığı gündeme gelecektir[213].

Kamu düzenine aykırılık, kişilik haklarının ihlal edilmesi de emredici normlara aykırılığın sonucu olduğu için hukuka aykırılık halleri kapsamında yer alır[214]. Sözleşmenin ihlal ettiği, somut bir emredici norm bulunmasa dahi yapılan sözleşme kamu düzenini ihlale yönelikse kamu düzenine aykırılık nedeniyle sözleşme geçersiz olacaktır[215].

Sözleşme serbestisinin bir diğer sınırı ise ahlaka aykırılıktır. Kanunkoyucunun ahlaka aykırılıktan kastı "genel ahlaka" aykırılıktır. Genel ahlak kavramı subjektif bir kavram olduğu için, sözleşmenin yapıldığı ana göre objektif ölçülere dayanılarak hakim tarafından, re'sen dikkate alınarak, tayin edilmelidir[216]. Ahlaka aykırılık sözleşme kapsamında yer alan taahhüdün niteliğinin yanı sıra sözleşmenin süresinin uzunluğundan veya yükümlülüklerin aşırılığından da ileri gelebilir[217]. Lisans sözleşmelerinin uzun süreli yapılmaları halinde MK m. 23 kapsamında korunan

---

[212] **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 72; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 135.

[213] **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 72.

[214] **EREN,** s.338. EREN'e göre hukuk düzeni tarafından sözleşmenin yapılması, sözleşmede üstlenilen edim ve sözleşmenin amacı yasaklanabilir. Hukuk düzeninin yasakladığı bu hallerde dahi sözleşme yapılması ve sözleşme ile kanuna karşı hile yapılması hukuka aykırılık oluşturan hallerdendir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **EREN,** s. 339 vd.

[215] **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 73.

[216] **EREN,** s. 341, sözleşmenin yapılması –örneğin para karşılığı evlenme-, sözleşmenin edimi veya sözleşmenin amacı ahlaka aykırılık teşkil edebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **EREN,** s. 341 vd; Ayrıca bkz. **OĞUZMAN/ÖZ,** s.75 vd.

[217] **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 76.

ekonomik özgürlüğün kısıtlanıp kısıtlanmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu tür hükümleri içeren lisans sözleşmelerinin, aşırı bir süreyle bağımlılık yaratarak ekonomik özgürlüğün kısıtlanması nedeniyle ahlaka ve kişilik haklarına aykırılığından dolayı MK m. 23 ve BK m. 27 uyarınca hükümsüz olduğu kabul edilmelidir[218].

Lisans sözleşmeleri bakımından Rekabetin Korunması Hakkında Kanun özel bir önem taşımaktadır. Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinden kaynaklanan sınırlamalar sözleşmenin kısmen veya tamamen geçersizliği sonucunun doğmasına neden olabilir[219] [220]. Sözleşme şartlarının adil olmaması, rekabeti bozacak

[218] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 75.

[219] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 73.

[220] Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'a aykırılığın sözleşmelere etkisine ilişkin Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin E. 2002/12626 K. 2002/14028 sayılı ve 25.12.2002 tarihli kararı şu şekildedir: "....Taraflar arasında düzenlenen 4.9.2000 tarihli sözleşmede "G.... Ekmek Fırını'nın kapatılması karşılığında davalıya aylık 500.000.000 TL ödeneceği" kararlaştırılmıştır. Mahkemece davalı tarafından davacılar aleyhinde açılan Akşehir Asliye Hukuk Mahkemesinin 2001/1329 esas sayılı alacak dava dosyasının 13.6.2002 tarihli celsede incelenmesi sonucu eldeki davanın davacısı Hasan Sabri Ç.'nun davalı Ömer B.'ın ürettiği ekmeği çok ucuz bedelle satmasından piyasanın olumsuz olarak etkilendiğini, bu sebeple faaliyette bulunmaması şartıyla aylık belli bir parayı ödemeyi kabul ettiklerini, davacının fırınının başka bir fırın arıza yaptığında çalışacağı şeklinde anlaştıklarını, davalı Ömer B.'ın bu anlaşmaya göre faaliyetini durdurduğunu, 4-5 ay ödeme yaptıklarını, daha sonra fırını söküp malzemeleri tamamen boşalttığından ödemeyi durdurduklarını bildirdiği görülmüştür.

Taraflar arasındaki yukarıda açıklanan kararlaştırma, niteliği itibariyle 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunun 4. maddesindeki yasaklamalar kapsamında kalmaktadır. Anılan kanunun 4. maddesindeki "Belirli bir mal veya hizmet piyasada doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır". Ayrıca B.K. 19. maddesindeki "Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği sınır dairesinde serbestçe tayin olunabilir" hükmü karşısında taraflar arasındaki sözleşme 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunun 4. maddesi itibariyle mutlak butlanla batıldır. Mahkemece anılan yasa maddeleri ve sözleşmenin içeriği itibariyle dava konusu sözleşmenin iptaline

hükümler içermesi gibi durumlarda ahlaka aykırılık nedeniyle sözleşme geçersiz kılınabilir[221].

3. İmkânsızlık

Sözleşmenin içeriğinin imkânsız olmaması da sözleşmenin geçerliliğini etkileyen hususlardan biridir. Sözleşmenin içeriğindeki edimlerden herhangi birinin başlangıçtan itibaren imkânsız olması halinde sözleşme geçerli olarak kurulamayacaktır[222]. Söz konusu imkânsızlık fiili imkânsızlık veya hukuki imkânsızlık olarak ortaya çıkabilir. İmkânsızlığın sözleşmenin geçerliliğine etki edebilmesi için, sözleşme konusu edimin ifasının akdin yapıldığı anda mevcut bulunması ve sadece sözleşmenin tarafları için değil herkes için edimin ifa edilmesinin mümkün olmaması gerekmektedir. Sadece sözleşmenin tarafları için söz konusu edimin imkânsız hale gelmesi sözleşmenin geçerliliğine etki etmeyecektir[223].

---

karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir...” www. kazanci.com.tr. (06.11.2008).

[221] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 74.

[222]**EREN,** s. 344; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku s. 142. Alman hukukunda 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni düzenlemeler ile başlangıçtaki objektif imkansızlık hali artık butlan sebebi olarak kabul edilmemektedir. Sözleşmenin ediminin ifası herkes için imkansız olsa bile sözleşme geçerli olarak kurulacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 76, **SEROZAN,** Rona, “Yeni Alman Engelleri İfa Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)”, İÜFHM, C. LVIII, S. 1-2, Yıl: 2000, s. 231 vd.; **ERGÜNE,** Mehmet Serkan, “Reform Sonrası Alman Medeni Kanunu’nda İmkansızlık Halleri ve Sonuçları”, İÜHFM, C. LXII, S. 1-2, 2004, s. 351 vd.

[223]**EREN,** s. 344 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 76 vd. Doktrinde, dürüstlük kuralı uyarınca, sözleşme konusu edimin ifası, taraflardan beklenemeyecek kadar güçleşmişse imkansızlık hükümlerinin uygulanması gerektiği de ileri sürülmektedir. Ancak bu gibi durumların imkansızlık sayılmayacağı ve dürüstlük kuralı gereğince veya hata hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği genellikle kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **EREN,** s. 347, **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 78. Karşı görüş için bkz. **DURAL,** Mustafa, Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkansızlık, İstanbul, 1976; ayrıca **DURAL,** Mustafa, “İmkansızlık Kavramı ve Türleri”, BATIDER, 1973, C. VII, S. 1, s.11-58.

Bu durumda temerrüt hükümleri uygulama bulacaktır[224]. Sözleşmenin kurulmasından sonra sözleşmenin ifasının imkânsız hale gelmesi BK m. 27 uyarınca kesin hükümsüzlük kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu durum BK m. 136 gereğince sözleşmeyi sona erdiren hallerden olup edimin ifa edilmesinin imkânsız hale gelmesi durumunda sözleşme sona erecektir[225].

Lisans sözleşmeleri bakımından imkânsızlık lisans konusu hakkın bulunmaması veya şeklen var olmasına rağmen hükümsüz olması nedenleriyle çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir[226].

a. Lisans Sözleşmesi Konusu Sınai Hakkın Var Olmaması Bakımından

Buluşların, tasarımların veya markaların hukuken korunabilmesi için 6769 sayılı SMK uyarınca sicile tescil ettirilmeleri gerekmektedir. Böylelikle patent, tasarım ve markanın tescilinden doğan haklar ilgililerince kullanılabilir. Sicile tescili yapılmamış bir buluşu veya tasarımı konu alan bir lisans sözleşmesi yapıldığında söz konusu lisans sözleşmesi, başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık nedeniyle batıl kabul edilecektir[227]. Aynı zamanda süresi bitmiş bir patent, tasarım ve marka hakkında dayanılarak yapılacak lisans sözleşmeleri de başlangıçtaki objektif hukuki

[224] **STUMPF/GROS,** N B.62 (OKTAY ÖZDEMİR, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 76'dan naklen)

[225] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 141

[226] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 76 vd; **ERGÜNE,** Mehmet Serkan, *"Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkansızlık"*, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara, 2006, s. 203 vd.

[227]**OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.77 vd.; **GÜRZUMAR,** s. 132-133; **ERGÜNE,** s. 205.

imkânsızlık nedeniyle batıl olacaktır[228]. Henüz doğmamış bir hakka ilişkin lisans sözleşmesinden doğan kullandırma borcunu ifa etmek yalnızca lisans veren için değil herkes bakımından geçerli, objektif imkânsızlığı taşımaktadır[229]. Ancak bu durum geciktirici şarta bağlı lisans sözleşmeleri yapılmasına engel değildir. Örneğin taraflar tasarımın tescil edilmesi şartına bağlı olarak bir lisans sözleşmesi akdedebilirler. Bu durumda imkânsızlık şartın gerçekleşmesinin planlandığı tarihte değerlendirilir. Şayet şart gerçekleşirse, sözleşme taraflar arasında hüküm ve sonuç doğurur; gerçekleşmez ise sözleşme geçersiz hale gelecektir. Taraflar geciktirici şarta bağlı sözleşme yapmak yerine, bir ön anlaşma yapma yolunu da tercih edebilirler. Bu durumda ön anlaşmada taraflar patentin, markanın veya tasarımın tescilinin yapılmasını halinde hak sahibi tarafından lisans almak isteyen tarafa koşulları ayrıca belirlenecek bir lisans sözleşmesi ile lisans vereceğini taahhüt edebilir. Bu durumda söz konusu tescil işlemi gerçekleşmese dahi ön anlaşma yürürlükte olur ve taraflar ön anlaşmada düzenlenen hükümlere uygun olarak hareket ederler[230]. ERGÜNE, *ön anlaşma kapsamında yer alan buluşun, tasarımın veya markanın sicile tescil edilememesi halinde, ön anlaşma için başlangıçtaki hukuki imkânsızlığın doğduğunu* ifade etmektedir. Ancak kanımızca lisansı verilecek hakka ilişkin tescil işleminin yapılamaması ön anlaşmada yer alan taahhüdün yerine getirilmemesine neden olur. Bu durumun ön anlaşmanın geçerliliğine bir etkisi olmayıp, ön anlaşmada yer alan hükümlerin uygulanması gerekmektedir.

[228] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.76.

[229] **ERGÜNE,** s. 205.

[230] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.79.

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan gayri maddi hakkın mevcut bulunmamasından dolayı sözleşmenin BK m. 27/1 hükmü uyarınca geçersiz olması durumunda etkilerini doğuracağı anı belirlemek için, sözleşmenin ifasına başlanıp başlanmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir[231].

Sözleşmenin ifasına hiç başlanmamış ise, sözleşme, başlangıcından itibaren geçersiz kabul edilecektir[232].

Lisans sözleşmesine konu sınai hak mevcut bulunmamasına rağmen, taraflar ifa hareketlerine başlamış iseler, başlangıçtaki objektif imkansızlık nedeniyle sözleşme sona erene dek sözleşmenin geçerli olduğu kabul edilmektedir[233].

SELİÇİ'ye göre, sürekli borç ilişkisini ihtiva eden sözleşmelerin kuruluşunda sakatlık bulunsa dahi, sözleşme konusu edimlerin ifasına başlanması halinde, söz konusu sakatlık fark edildiği anda sözleşmenin sona ermesinin gündeme gelmesi ve bu durumda söz konusu sakatlığın ifa edilmiş edimleri kapsamaması, yani sona ermenin ileriye etkili sonuç doğurması ifade edilmektedir. İfasına başlanmış bir sözleşmenin hukuk düzenince geçersiz kabul edilmesinin uygun olmayacağı, bunun yerine geçersizlik sebebine bağlı olarak, geçersizlik yerine geçecek bir sonucun kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir[234]. 6769 sayılı SMK m. 76 bu hususu düzenleyerek imkânsızlığın ileriye yönelik sonuç doğuracağını belirtmektedir. Bu nedenle, geçersizlik ortaya çıkana kadar taraflar arasında kurulmuş ilişkinin geçerli

[231] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.79.

[232] **ORTAN,** s. 189; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.80.

[233] **SELİÇİ,** Özer, Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1977, s. 56 vd; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.81.

[234] **SELİÇİ,** s. 56 vd.

olduğu ve başlangıçtaki objektif imkânsızlık nedeniyle sözleşmenin sona ermesinin ileriye etkili hüküm doğuracağı kabul edilmelidir[235].

b. Lisans Sözleşmesi Konusu Sınai Hakkın Şeklen Var Olmasına Rağmen Hükümsüz Bulunması Bakımından

Lisans konusu gayri maddi hakkın şekli varlığına rağmen maddi hukuk açısından mevcut olmaması da başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık oluşturacaktır. Lisans sözleşmesine konu hakkın sicile tescil edilmesine rağmen, söz konusu tescile ilişkin hükümsüzlük koşullarından birini içeriyorsa, lisans sözleşmesi başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık nedeniyle batıl olacaktır. Hakkın şeklen var olması, söz konusu lisans sözleşmesi ile taahhüt edilen kullanım hakkının sağlanmasına imkân vermemektedir. Bu durumda lisans sözleşmesinin batıl sayılabilmesi için 6769 sayılı SMK m. 79 hükümleri uyarınca tescilin hükümsüzlüğüne ilişkin mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu hükümsüzlük kararı verildiğinde, ilgili lisans sözleşmesi de kendiliğinden batıl olacaktır[236]. Kanımızca bu durumda tescilin hükümsüzlüğüne ilişkin karar geçmişe etkili sonuç doğuracağı için lisans sözleşmesi yapıldığı zaman mevcut olan hakkın hükümsüzlüğü söz konusu olacaktır. Bu nedenle lisans sözleşmesi de başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık nedeniyle geçersiz kabul edilmelidir.

[235] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 82 ve s. 105 vd.; **ERGÜNE,** s. 207.

[236] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 82 vd; **ERGÜNE,** s. 209.

6769 sayılı SMK m. 79 hükümleri uyarınca somut koşullar değerlendirilerek sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkün kılınmıştır[237].

Taraflar, şeklen var olan sınai hakkın hükümsüz olması durumunda, sözleşmenin uyarlama yoluyla ayakta tutulmasına imkân tanıyabilir. Örneğin patent sözleşmesi olarak devam edemeyen sözleşme know-how sözleşmesi olarak, marka sözleşmesi olarak devam edemeyen sözleşme tanıtıcı unsurlara ilişkin lisans sözleşmesi olarak ve nihayetinde tasarımlara ilişkin lisans sözleşmesi FSEK kapsamında yer alan eser gruplarından biri kapsamında değerlendirilmesi halinde bu eserlere ilişkin lisans sözleşmesi olarak devam edebilir. Ancak taraflar için söz konusu sınai hakkın mevcut bulunması sözleşmenin esaslı noktası olarak değerlendiriliyorsa, sözleşme ileriye etkili olarak geçersiz kılınmalıdır[238].

4. İrade ile Beyan Arasındaki Uyum

Sözleşmelerin geçerli olarak kurulabilmesi için gerekli olan bir diğer husus da tarafların iradeleri ile açıkladıkları iradelerinin yani beyanlarının uyumlu olması gerekmektedir. Söz konusu uyumun bulunmaması halinde irade fesadı gündeme gelecektir. İrade ile beyan arasındaki uyumsuzluk halleri;

- tarafların bilerek ve isteyerek uyumsuzluğu oluşturdukları muvazaa hali,

[237] **ERGÜNE,** s. 216.

[238]**OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 89 vd

- bilmeden veya istemeden oluşan hata, hile, tehdittir[239].

5. Lisans Sözleşmesinde Geçerlilik Şartlarının Bulunmamasının Sonuçları

Geçerlilik şartlarına uygun olmadan akdedilen sözleşmeler hakkında yokluk veya geçersizlik (hükümsüzlük)[240] yaptırımları uygulanır[241].

Yokluk yaptırımı sözleşmenin kurucu unsurlarının bulunmaması halinde uygulanır. Sözleşmelerin kurucu unsuru daha önce de değinildiği gibi, birbirine uyumlu icap ve kabul beyanlarının bulunmasıdır[242]. Tarafların karşılıklı irade beyanlarının bulunmaması halinde istenilen sözleşme meydana gelmeyecektir, kurulduğu kabul edilmeyecektir[243].

Geçersizlik halinde ise sözleşme geçerli olarak kurulmuş; ancak sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurması hukuk düzeni tarafından engellenmiştir. Sözleşmenin içeriğinin imkânsız olması, hukuka veya ahlaka aykırı olması, taraflarının hukuki işlem ehliyetine sahip bulunmaması, öngörülen şekil şartına uyulmaksızın sözleşme yapılması gibi durumlar sözleşmenin geçersiz kabul edilmesine neden olan hallerdir. Genel olarak yokluk dışında kalan ve sözleşmenin

---

[239] Ayrıntılı bilgili için bkz, **EREN,** s. 391 vd; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 79 vd; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 232 vd.

[240] Doktrinde geçersizlik ve hükümsüzlük kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır, bkz **EREN,** s.348 vd, **OĞUZMAN/ÖZ,** s.126.

[241] **EREN,** s. 348.

[242] Burada bahsi geçen borç sözleşmeleridir. Ayni sözleşmelerde, sözleşme konusu malın teslimi de sözleşmenin kurucu unsurları arasındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **EREN,** s. 348.

[243] **EREN,** s. 348.

hüküm ve sonuç doğurmasını engelleyen tüm haller geçersizlik yaptırımına neden olur[244].

Eksiklik, butlan (Borçlar Kanunu'ndaki ifadesi ile kesin hükümsüzlük) ve iptal (Borçlar Kanunu'ndaki ifadesi ile bağlı olmama) hukukumuzda kabul edilen başlıca geçersizlik türleridir.

Eksiklik, sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunda belirtilen hususların eksik olması durumunda gündeme gelir. Söz konusu bu eksikliklerin giderilmesi halinde sözleşme geçerli hale gelir[245]. Paylı mülkiyete veya elbirliği mülkiyetine tabi bir mala ait tasarruflarda paydaşların birinin onayının eksik olması halinde, ilgili işlemin söz konusu onay verilene kadar eksiklik yüzünden geçersiz olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir[246].

Sözleşmede bulunan eksiklik giderilene kadar geçen sürede sözleşme "askıda geçersiz" kabul edilir. Eksiklik giderilmediği takdirde, örneğimizde belirtilen onayın alınamaması halinde, sözleşme kesin olarak geçersiz hale gelir[247].

---

[244] Ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, s. 349.

[245] **EREN,** s. 349.

[246] Yargıtay 1. Hukuk Dairesi E. 1977/7278 K. 1977/9911 sayılı kararı, "…yapıldığı anda eksik ve sakat olan, hatta geçersiz bulunan bir hukuki işlemin daha sonra baş gösteren bazı hal ve nedenlerle sağlık kazanması mümkündür. Günümüzde uygulama ve öğretide bu konuda birçok örnek bulmak imkânı vardır. Hukukta "icazet" in etkisi inkar ve münakaşa edilemez. Çok kez, icazet sayesinde "geçersiz" olan "geçerli" hale gelmektedir. Hukuki bir işlem yapılırken izni alınması gereken bir kişinin rızası olmadan yapılan ve bu nedenle doğum anında geçersiz sayılan bir işlemin daha sonra o kişinin açık veya kapalı muvafakatı -icazeti- üzerine geçerlilik kazandığı haller vardır…", www. kazanci.com.tr (06.11.2008).

[247] **EREN,** s. 350.

Lisans sözleşmeleri bakımından birlikte hak sahipliği durumunda, ilgili hakkın tamamı hakkında yapılacak tasarruf işlemlerinde de hak sahiplerini tamamının onayına ihtiyaç bulunmaktadır. Şayet lisans sözleşmesi tüm hak sahiplerinin onayı alınarak yapılmamışsa, söz konusu onaylar tamamlanana kadar lisans sözleşmesi askıda geçersiz kabul edilecektir.

BK m. 27/1 uyarınca, konusu imkânsız olan veya kanuna ya da ahlaka aykırı olan sözleşmelerin, şekil şartına uyulmaksızın yapılan sözleşmelerin[248], muvazaalı işlemlerin, hukuki işlem ehliyetine sahip olmayan kişilerce yapılan sözleşmelerin ise batıl olduğu kabul edilmektedir. Batıl sözleşmeler başlangıçtan beri geçersiz olup, var olan butlan nedeni daha sonra giderilse dahi, söz konusu sözleşme geçerli hale gelemeyecektir[249].

İngiliz hukuku uyarınca, tasarımların tesciline ilişkin başvuru yapıldığında, yetkililerce, söz konusu tasarım ülkenin savunma amaçları açısından değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda tasarımının savunma amaçlarıyla ilişkili olduğuna karar verilirse, yetkililer tarafından verilecek bir karar ile tasarımın içeriğinin yayınlanması kısıtlanabilir, tasarımın kullanımı devlete bırakılabilir ("Crown Use")[250]. Böyle bir tasarıma ilişkin lisans sözleşmesi yapılması halinde, söz konusu lisans sözleşmesi başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık nedeniyle batıl olacaktır.

---

[248] Sözleşmelerin geçerlilik şekline aykırılığı nedeniyle mutlak butlan yaptırımına uğraması genel kabul görmekle birlikte, hakim tarafından re'sen dikkate alınamayan, sonradan düzelebilecek, kısmi butlana benzer bir geçersizlik türü de günümüzde ileri sürülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz, **EREN,** s.270 vd; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 198; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 127.

[249] **EREN,** s. 350; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 127.

[250] **FELLNER,** Christine, Industrial Design Law, Intellctual Property In Practise, London, 1995, s.198.

Batıl bir sözleşmeden edim yükümlülüğü doğamayacağı için taraflardan birinin edimi talep etmesi halinde diğer taraf butlanı ileri sürerek talep edilen edimi yerine getirmeyebilir. Bu durum hukukumuzda "itiraz" olarak nitelendirilmektedir.

Butlana yol açacak nedenler sözleşmenin bir kısmını etkiliyor; ancak diğer kısımların geçerli halde ifasına imkân tanıyorsa bu durumda kısmi butlan gündeme gelebilecektir. "Sözleşmeleri ayakta tutma ve geçerliliklerini koruma ilkesi"nin bir gereği olarak sözleşmelerin kısmı butlanı Borçlar Kanunumuzda öngörülmüştür[251]. Kısmi butlanın gerçekleştiğine karar verilebilmesi için tarafların sözleşmenin butlandan etkilenen bölümüne atfettikleri anlamın değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme, butlandan etkilenen bölümler olmaksızın sözleşmenin yapılıp yapılmayacağı kriterine bağlı olarak yapılabilir. Kısmı butlan halinde sözleşmenin bir kısmı batıl sayılarak, sözleşmenin kalan kısmı uygulanmaya devam edilir veya batıl kısmın ikame bir kısımla değiştirilip, sözleşmenin ayakta tutulmasını da öngörebilirler[252].

Lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi doğurması nedeniyle geçersizliğine karar verilmesi durumunda, sözleşmenin geçersizliğine karar verilene kadar taraflarca ifa edilmiş edimler, sebepsiz zenginleşme hükümlerine veya vekaletsiz iş görme hükümlerine uygun olarak iade edilmelidir[253]. Butlan yaptırımının uygulanacağı lisans sözleşmesinde ifaya başlandıktan sonra geçerlilik sebebinin anlaşılması halinde lisans verene ödenmiş olan lisans bedeli, sağlanan yararlanma ve faydaya göre

[251] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 128.

[252] **EREN,** s. 359 vd.; **BAŞPINAR,** Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara, 1998, s.99 vd.

[253] **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 143; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 90.

değerlendirilerek, yararlanma ve fayda karşılığında ödenen bedel iade edilmeyecektir[254].

Gabin ile irade ile beyan arasındaki uyumsuzluk hallerinden hata, hile ve tehdit durumları sözleşmenin iptalini gerektirir. İptal, geçerli olarak kurulan bir sözleşmenin, tarafların iradesiyle veya mahkeme kararı ile geçmişe etkili olarak geçersiz kılınmasıdır. İptal edilebilir sözleşmeler askıda geçerli olarak nitelendirilirler[255]. İptal iddiasıyla geçersizliğin ileri sürülmesi hata, hile ve tehdit hallerinde bir yıllık süre ile sınırlandırılmıştır. Bu süre geçtikten sonra sözleşmenin geçersizliği ileri sürülemeyecek ve sözleşme hüküm ve sonuçlarını geçerli bir şekilde kurulmuş gibi doğuracaktır[256].

II. TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

Lisans sözleşmesinin konusunu tescilli tasarımlar oluşturmaktadır. Tasarım hakkı sahibi, hak sahibi olması dolayısıyla elde ettiği yetkilerinden lisans yoluyla başkalarının da yararlanmasına imkân tanıyabilir. Bu nedenle lisans yoluyla üçüncü kişilere tanınabilecek hak ve yetkileri belirleyebilmek için tasarım hakkı sahibinin hak ve yetkilerinin incelenmesi gerekmektedir.

A. TASARIM HAKKI

Tasarım hakkı, tasarım üzerinde ve tasarımdan doğan inhisarî yetkilerle donatılmış mutlak bir haktır. Tasarım hakkı, sicile tescilden önceki aşamayı da kapsar. Tasarım hakkı sayesinde hak sahibi, tasarımını tescil ettirme imkânına sahip

[254] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 91.

[255] **EREN,** s.360.

[256] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 131.

olur. Ayrıca tasarım hakkı sahibi, başkasının aynı tasarımı tescil ettirmesine engel olabilir, şayet tescil gerçekleşmişse gasp davası açma ve tasarımını talep edebilir[257].

Tasarım hakkı kapsamında yer alan ve münhasıran tasarım hakkı sahibine ait olan yetkiler 6769 sayılı SMK m. 59'da düzenlenmiştir. 6769 sayılı SMK m. 70 uyarınca tasarımın kullanılması yetkisi tasarım hakkı sahibinindir. Üçüncü kişilerin, tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın, söz konusu tasarım ile tasarlanan veya tasarımın uygulandığı bir ürünü üretmeleri, piyasaya sunmaları, satmaları, sözleşme konusu yapmak için icapta bulunmaları, ithal etmeleri, ticari amaçla kullanmaları veya ellerinde bulundurmaları m. 59 ile yasaklanmıştır.

6769 sayılı SMK m. 59 ve m. 70 birlikte değerlendirildiğinde tasarım hakkının kapsamında, tasarım hakkı sahibinin

a. tasarımı hakkının kullanılması, tasarımdan her türlü ekonomik yararın sağlanması, tasarımın her şekilde değerlendirilmesi, tasarım üzerinde her türlü tasarrufta bulunması, tasarımcı olarak adının belirtilmesine ilişkin yetkileri ile

b. tasarım hakkının ihlal edilmesinin önlemek için yasaklama ve men yetkileri bulunmaktadır.

Tasarım hakkı sahibinin mali haklarını yukarıda da belirttiğimiz gibi m. 59 kapsamında düzenlemektedir. Ancak tasarım hakkı sahibinin tasarımını kullanması m. 59 kapsamında sayılan işlemler ile sınırlı değildir[258].

[257] **TEKİNALP,** s. 625.

[258] **TEKİNALP,** s. 625.

Üretim hakkı, tasarlanan ya da tasarımın uygulandığı ürüne ilişkindir. Ürün terimi burada geniş anlamıyla kullanılmaktadır. Yani ürün hem tümünü hem de yedek parça dahil tüm parçalarını ifade etmektedir. Yedek parçaların bir kısmı başka bir tasarımcıya ait ise, ürünün bütününün tasarımını yapan kişi söz konusu yedek parçaları, tasarımcısının iznini almaksızın üretemeyecektir. Ancak tasarımcı, ürünün tamamı üzerinde tasarım hakkı sahibiyse, bu durumda tasarımın, bağımsız parçalar da dahil olmak üzere, başkası tarafından üretimi tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın mümkün olmayacaktır[259].

Ticarete sunulması hakkı, tasarlanan ya da tasarımın uygulandığı ürünün kısmen veya tamamen piyasaya sunulması, satma, dağıtma, kiralama gibi faaliyetleri ifade etmektedir[260].

Sözleşme konusu yapmak için öneride bulunmaları hakkını TEKİNALP *ticarete sunma kapsamında* değerlendirmiştir[261]. Ancak madde metninin lafzından bu yetkinin sadece ticarete sunmayla sınırlı olmadığı, tasarım hakkı sahibinin, tasarımın kullanımıyla ilgili her türlü sözleşme bakımından öneride bulunma hakkına münhasıran sahip olduğu düşünülmektedir.

Tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünün ithali, ihracı, depolanması da tasarım hakkı sahibinin münhasıran sahip olduğu haklar arasındadır[262].

---

[259] **SUTHERSANEN,** Uma, Design Law in Europe, London, 2000, s. 68.

[260] **TEKİNALP,** s. 626.

[261] Yazara göre tasarımın ticarete konulması, tasarımın piyasaya sunulmasını veya tasarımın uygulandığı ürünün kısmen veya tamamen ticarete konulması için sözleşme yapılmasını da kapsar. Ticarete koymak satma, dağıtma, kiralama ile bunlara ilişkin sözleşme ve önsözleşmeleri içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP,** s. 626.

[262] **TEKİNALP,** s. 626.

Tasarım hakkı sahibi yukarıda belirtilen haklara, bu haklarla sınırlı olmamakla birlikte her türlü kullanım hakkına münhasıran sahip olması dolayısıyla, bu hakların üçüncü kişiler tarafından izinsiz kullanımı durumunda yasaklama ve men hakkına da sahiptir[263].

B. TASARIM HAKKINDAN DOĞAN YETKİLERİN SINIRLANDIRILMASI

6769 sayılı SMK m. 59/(3) hükmü tasarım hakkının kanunen sınırlandığı haller düzenlenmektedir.

1. Tasarım Hakkının Sınırlandırıldığı Haller (6769 sayılı SMK m. 59/(3):

6769 sayılı SMK m. 59/(3) aşağıda belirtilen faaliyetlerin tasarım hakkının dışında kaldığını ifade etmektedir. Maddenin "tasarım hakkının dışında kalmak"tan kastının, maddenin başlığıyla birlikte değerlendirildiğinde, bu faaliyetlerin başkaları tarafından yapılmasının tasarım hakkının ihlali anlamına gelmeyeceği, olduğu düşünülmektedir.

a. Özel ve Ticari Olmayan Amaçlar (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(a))

Tasarımın kişisel amaçlarla kullanımı, tasarımın ihlal edilmesine yol açmayacaktır. Kişisel kullanım amacıyla kişiler hukuken korunan bir tasarımı kendi ticari olmayan kullanımları için kullanabileceklerdir: tasarıma uygun vazonun yapılması, tasarlanan desenin giysilerin üzerinde kullanımı, kişisel kullanıma örnek olarak gösterilebilir. Bir tasarımın eğitim amaçlı olarak incelenmesi aynısının

[263] **TEKİNALP,** s. 626.

yapılması halinde ise tasarımın eğitim amaçlı kullanımı söz konusu olduğu için, tasarım sahibi tarafından tasarımının ihlal edildiği ileri sürülemeyecektir[264].

b. Deneme Amaçlı Fiiller (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(b))

Tasarımların deneme amaçlı kullanımları da tasarımın ihlaline neden olmayacaktır. Denemenin bilimsel veya ticari olması gibi bir ayrım yapılmamaktadır. Ancak başkasının tasarımının geliştirme amaçlı denemek için kullanmanın tasarım hakkını ihlal edip etmediği hususunda tartışmalar bulunmaktadır. Bu konuda hükmün dar yorumlanması gerektiği ileri sürülmektedir[265]. Kanımızca bir tasarım geliştirmek için bir başka tasarımın deneme amaçlı kullanılması halinde, şayet yeni geliştirilecek tasarım deneme amaçlı kullanılan tasarımın daha üst versiyonları olacak ise, tasarım hakkı sahibinin haklarını ihlal edebilir. Mevcut tasarım hakkı sahibinin bilgi birikimine onun izni olmaksızın erişmek söz konusu olur ki bu husus da ihlal durumunu gündeme getirir. Geliştirilecek tasarım, deneme amaçlı kullanılan tasarımla aynı kapsamda değilse bu durumda somut durum değerlendirilerek ihlalin oluşup olmadığına karar verilmesi uygun olacaktır.

c. Eğitim veya referans amaçlı çoğaltmalar. (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(c))

Ticari hayattaki dürüstlük kurallarına uygun olması ve tasarımın kullanımını tehlikeye sokmamak ve referans gösterilmesi kaydıyla tasarım eğitim amaçlı olarak veya referans olarak gösterilmek suretiyle çoğaltılabilir[266].

---

[264] **TEKİNALP,** s. 627.

[265] **TEKİNALP,** s. 627.

[266] **TEKİNALP,** s. 627.

d. Tasarımın Yabancı Taşıtlarda Kullanılması (6769 sayılı SMK m. 59/(3)(ç))

Yabancı ülke siciline kayıtlı bir deniz veya hava aracı Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde geçici olarak bulunduğu süre içerisinde, araçta bulunan ekipmanın ya da aracın onarımı için gerekli olan yedek parçaların Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde tescilli bir tasarımın sahibinin haklarını ihlal etmediği kabul edilir. Hak sahibi böyle bir durumda ihlal nedeniyle dava yoluna başvuramaz[267].

2. Onarım Amaçlı Kullanım (6769 sayılı SMK m. 59/(4))

"*Tasarlanan ürünün, birleşik bir ürünün parçası ve görünümünün bu bileşik ürüne bağımlı olması; birleşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarımında kullanılması ve onarım için kullanılan ürünün kaynağı konusunda kamuoyunun yanıltılmaması koşullarıyla tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünün piyasaya ilk sunulduğu tarihten itibaren 3 (üç) yıl süre ile korunur"*[268].

3. Önceki Kullanımdan Doğan Hak (6769 sayılı SMK m. 60)

"*Başvuru tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak yapılan tasarımı iyiniyetli olarak ticari amaçla ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişilere karşı önceki kullanımından dolayı, bu hazırlıklarla sınırlı olmak üzere işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde tasarımı kullanma hakkı verilir*." Tasarım hakkı sahibinin bu tür kullanımı engelleme hakkı bulunmamaktadır.

---

[267] **TEKİNALP,** s. 628.

[268] **TEKİNALP,** s. 629.

Tasarımı daha önce kullanmaya başlamış veya kullanmak için ciddi tedbirler almış bulunan iyi niyetli kişinin bu istisnai kullanım hakkı sicile kaydedilir. Kişinin bu kullanma hakkı başlangıçta uygulamaya konulan veya uygulanması için daha önce belirlenen tedbirlerin kapsamı ve gerekleri ile sınırlıdır[269].

Önceki kullanımdan doğan hak, lisans verilmesi suretiyle genişletilemez ve devredilemez. Bu hakkın devri işletmenin devriyle mümkün olabilecektir.

4. Hakkın Tüketilmesi (6769 sayılı SMK m. 152/(1))

6769 sayılı SMK kapsamında hakkın tüketilmesi ilkesi ortak hükümler kapsamında m. 152/(2)'de düzenlenmiştir. Bu kapsamda tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünün piyasaya sürülmesinden sonra, ürünle ilgili fiiller tasarım hakkının kapsamı dışında kalır. Bu durum tasarım hakkının tükenmesi olarak ifade edilmektedir. Tasarım hakkının tükenmesi için, ürünün hak sahibi tarafından ve onun rızasıyla piyasaya verilmiş olması gerekir[270].

[269] **TEKİNALP,** s. 630.

[270] **TEKİNALP,** s. 630.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE TASARIMLARA İLİŞKİN LİSANS SÖZLEŞMELERİN SONA ERMESİ

I. TARAFLARIN LİSANS SÖZLEŞMESİNDEN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Tasarımlar Türk Hukuku'nda daha önce belirttiğimiz gibi 6769 sayılı SMK hükümleri uyarınca sicile tescil edilerek korunurlar. 6769 sayılı SMK, EndTasKorKHK'dan farklı olarak tasarımlar için tescilsiz koruma imkanı da getirmiştir. Tasarımlara tanınan bu koruma buluşlara ilişkin patent korunması ile benzerlik göstermektedir. Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerini düzenleyen EndTasKorKHK m. 41 ve m. 42 düzenlemeleri ile 551 sy Patent Hakkının Korunmasına ilişkin KHK m. 88 ile paralellik taşımaktaydı. 6769 sayılı SMK'da aynı uyumluluğu devam ettirmiştir. Bu nedenle doktrinimizde patent lisansına ilişkin hükümlerin tasarımların niteliğine uygun olmaları koşuluyla, tasarımlara da uygulanacağı belirtilmiştir.

Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerinde taraflarının yükümlülükleri, patent ve marka haklarına ilişkin yapılan lisans sözleşmeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda, doktrinde genellikle patent ve marka lisans sözleşmelerinin taraflarının yükümlülükleri hakkında değerlendirmeler bulunmaktadır. Çalışmamızda bu değerlendirmeler dikkate alınarak tarafların yükümlülükleri belirlenmiştir.

A. LİSANS VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Lisans sözleşmesi ile lisans veren için kaçınma/katlanma yükümlülüğüyle birlikte bir takım olumlu yükümlülüklerin de belirlendiği doktrinde kabul edilmektedir[271]. Lisans veren lisans sözleşmesiyle lisans konusu gayri maddi hakkın lisans alan tarafından kullanmasına katlanmakla birlikte lisans alanın söz konusu kullanımını lisans sözleşmesi süresince lisans sözleşmesinin koşullarına uygun olarak sağlamalıdır[272]. Bu bağlamda lisans verenin yükümlülüklerinden diğerlerine oranla daha esaslı yükümlülüklerin genel olarak incelenmesi yolu tercih edilmiştir.

1. Lisans Sözleşmesinin Konusunu Oluşturan Tasarımın Varlığı ve Geçerliliği ile Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceği Temin Etme

Lisans sözleşmesinde lisans konusu tasarımın ne şekilde ve ne zaman lisans alana teslim edileceği belirtilmişse; lisans veren, lisans sözleşmesine uygun olarak tasarımı lisans alanın kullanımına sunmakla yükümlüdür[273]. Şayet, lisans

---

[271] **ORTAN,** s. 173; İsviçre Federal Mahkemesinin patent lisans sözleşmesiyle ilgili verdiği bir kararında (BGB, 51, II, 57), lisans verenin lisans alana patentin kullanımını sağlaması ve kendine ait tekelci hakkı kullanmaktan vazgeçmesi ile birlikte gerekli teknik bilgi ve gereçler konusunda yardımcı olma gibi çifte karakterli yükümlülükler altına girdiği belirtilmiştir. **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 117; **YASAMAN/ALTAY,** s. 737; **YÜKSEL,** Ali Sait, Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku, İstanbul, 1989, s. 106; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 103; **KAHYAOĞLU,** Emin Cem**, "***Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları*", Prof.Dr.Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı: Cilt I, 2002, s. 435; **ONGAN,** s. 74.

[272] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 103; **ONGAN,** s. 74.

[273] Aynı yönde bkz. **HIRSCH,** C.II, s. 223, Yazar, lisans verenin, lisans alana lisans konusu mali hakkı, sözleşme şartlarına uygun teslim etmekle yükümlü olduğunu belirterek, söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, lisans alanın sözleşmeyi feshedebileceği gibi kararlaştırılan bedelin indirilebileceğini ifade etmektedir.

sözleşmesinde herhangi bir zaman belirlenmemişse, lisans alanın söz konusu tasarımı kullanımı için talep etmesi ve bu talep üzerine tarafların kararlaştırdığı şekilde tasarımı ve lisans sözleşmesinde kararlaştırılan diğer teslim edilecek unsurları lisans alana teslim etmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Patent lisans sözleşmelerinde patentin varlığını ve geçerliliğini temin etmenin yanı sıra lisans veren, patentin teknik değeri ve lisanstan beklenen yararlanmanın elde edileceğini de temin etmelidir. Tasarımlarda önemli olan görünüş olduğu için tasarımın niteliği bakımından teknik değerine ilişkin ayrıca bir düzenleme lisans sözleşmesinde yer alıyorsa, lisans verenin söz konusu teknik değerden lisans alanın istifade etmesini sağlayacak gerekli bilgileri de temin etmesi gerekeceğini düşünüyoruz.

Bu yükümlülük zımni olarak, lisans konusunu hakkın varlığı ve geçerliliği ile lisanstan beklenen yararlanmanın elde edileceğinin teminini de içermektedir[274].

a. Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan tasarımın varlığı ve geçerliliğini temin etme

Tasarımı konu edenine bir lisans sözleşmesi akdeden lisans veren, söz konusu tasarımın mevcut ve geçerli olduğunu, geçerli kalacağını taahhüt etmiş olduğu kabul edilir[275].

Lisans sözleşmesi yapıldığı sırada henüz tescili tamamlanmamış bir tasarımın tescilinin yapılmaması[276] veya tescilin hükümsüz olduğunun kabul edilmesi

[274] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 103,

[275] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 103.

[276] 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda belirtildiği üzere, tasarımın tesciline ilişkin başvuru geri alınabilir veya başvuru reddedilebilir.

hallerinde lisans veren bu taahhüdünü yerine getirememiş olacaktır. Bu durumda 6769 sayılı SMK m. 76/2 uyarınca lisans verenin sorumluluğu belirlenir. 6769 sayılı SMK m. 76/2 hükmü uyarınca tasarım başvurusunun geri alınması veya başvurunun reddedilmesi veya tasarım hakkının hükümsüzlüğüne mahkemece karar verilmiş olması hallerinde, taraflar lisans veren bakımından lisans sözleşmesinde 6769 sayılı SMK m. 79'da düzenlenen sorumluluktan daha kapsamlı bir sorumluluk düzenlememişlerse 6769 sayılı SMK m. 79 hükmü uygulanarak lisans verenin sorumluluğu tayin edilir[277].

Kanunkoyucu sözleşme konusunun baştan itibaren mevcut bulunmaması veya geçersiz olması gibi başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması yolunu tercih etmeyerek 6769 sayılı SMK m. 79'da ayrıca tasarımın mevcut bulunmamasının etkisini düzenlemiştir[278]. 6769 sayılı SMK m. 79 hükmü uyarınca "*tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili olarak doğar. Bu nedenle, tasarım başvurusu veya tesciline hukuki bakımdan bu Kanun ile sağlanan koruma, hükümsüzlük kapsamında doğmamış sayılır. Tasarım sahibinin ihmali veya kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme talepleri saklı kalmak üzere, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinin, aşağıdaki durumları etkilemeyeceği düzenlenmiştir*:

[277] Ancak, taraflar lisans sözleşmesinde bu hükmün aksini düzenleyebilir. Taraflar hükümsüzlük kararının verilmesi halinde lisans sözleşmesinin baştan itibaren geçersiz olacağı, hükümsüzlük kararının lisans sözleşmesini etkilemeyeceği veya ileriye etkili fesih hakkının tanınmasını sözleşmelerinde düzenleyebilir, **ÖZEL,** s. 142.

[278] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 104.

a) Tasarımın hükümsüz sayılmasından önce, tasarımdan doğan haklara tecavüz sebebiyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararları,

b) Tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler. Ancak, hal ve şartlara göre, hakkaniyet düşüncesinin gerekli kıldığı durumlarda sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi talep edilebilir."

Bu durumda, "*Tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler*" BK m. 27'de belirlenen başlangıçtaki objektif imkânsızlık hükümlerinin istisnasını oluşturmaktadır. Kanun koyucu, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeleri hükümsüzlük kararından etkilenmemesini sağlayarak, bu durumu bir ifa imkânsızlığı halinde getirmiştir. Bu nedenle söz konusu ifa imkânsızlığının oluşmasında lisans verenin kusuru bulunuyor ise BK m. 112 vd. hükümleri, bulunmuyor ise BK m. 136 hükmü uygulama bulacaktır[279].

Bu noktada, lisans sözleşmesinin *"yapılmış ve uygulanmış sözleşme*" olup olmadığının nasıl tespit edileceği önem kazanmaktadır. Doktrine göre "uygulanma" ile kanun koyucunun ifade etmek istediği, tasarruf işleminin bizzat gerçekleşmesi, tasarımın fiilen kullanılmaya başlanması veya bununla ilgili hazırlıklara başlanmış olmasıdır. Bu nedenle vaat veya borçlanma aşamasında kalan sözleşmeler hükümsüzlük kararından etkilenecektir[280]. Bir sözleşmenin yapılmış ve uygulanmış

[279] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 105; **ONGAN,** s. 86.

[280] **TEKİNALP,** hükümsüzlük hallerini marka, patent ve tasarım için ayrı ayrı incelemektedir. Marka için bkz s. 452, patent için bkz. s. 576, tasarım için bkz. s. 652; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s.107; **ÖZEL,** s. 143.

olması her zaman kolayca tespit edilebilir bir özellik değildir. Bu nedenle her somut olayın koşulları dikkate alınarak bu durum belirlenmelidir[281].

Lisans sözleşmesinin tasarımın var olmaması nedeniyle sona ermesi halinde, var olmamanın belirlendiği tarihten itibaren etkisini göstereceği için, lisans veren, sözleşmenin geçerli olduğu süre boyunca yükümlülüklerini yerine getirememesinden dolayı sorumlu olacaktır.

Tasarımın sonradan ortaya çıkan bir ihlal veya butlan davası sonucu sınırlandırılması durumunda; lisans alana sözleşmeyi feshetme ya lisans bedelinin indirilmesini talep gibi imkânlar tanınmalıdır[282].

b. Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceği Temin Etme

Lisans alanın lisans sözleşmesini yapmadaki amacı lisanstan nasıl bir fayda beklediğini göstermektedir. Lisans alanın beklentilerine uygun tasarımı temin etmeyi lisans veren de lisans sözleşmesi ile kabul etmektedir. Bu nedenle lisans alanın lisanstan beklediği faydayı temin edecek şekilde tasarım, lisans alanın kullanımına sunulmalıdır.

Lisanstan beklenen faydanın sağlanamaması halinde hilenin varlığı düşünülebilir. Ayrıca, BK m. 112 gereği borcun gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle lisans verenin sorumluluğu gündeme gelecektir[283].

---

[281] **TEKİNALP,** s.452.

[282] **YÜKSEL,** s. 110.

[283] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 110.

2. Lisans Sözleşmesinin Konusunu Oluşturan Tasarımın Lisans Alan Tarafından Gereği Gibi Kullanılmasını Sağlama

Lisans veren, tasarımın lisans sözleşmesinde öngörülen koşullara uygun olarak kullanılabilmesi için bütün gerekenleri yapmakla, bu kullanımın devamlılığını sağlamakla ve hakkın kullanımına engel olabilecek hususla ilişkin gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür[284]. Lisans alanının lisans sözleşmesine uygun olarak, tasarımı kullanamaması halinde, lisans verenin sorumluluğu gündeme gelecektir. Bu doğrultuda, tasarıma ilişkin yıllık aidatların ödenmesi, gerekli ise tescilin yenilenmesi, herhangi bir hak ihlali söz konusu olması halinde bu ihlallere karşı dava açılması gibi yükümlülükler lisans verenin yükümlülükleri arasındadır[285].

Patent lisansı sözleşmelerinde lisans veren, patent konusu buluşun normal kullanımı için zorunlu teknik bilgileri de, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa lisans alana sağlamakla yükümlüdür[286]. Ancak 6769 sayılı SMK'da tasarımlar için böyle bir yükümlülük öngörmemiştir. Bu nedenle lisans sözleşmesinde taraflar tasarımla birlikte gerekli bilgilerin de lisans alana teslimini kararlaştırmışlarsa lisans veren bu yükümlülüğünü de lisans sözleşmesinde belirtilen koşullara uygun olarak yerine getirmelidir.

Lisans sözleşmesinde, lisans verenin bu gibi yükümlülüklerden muaf olduğu düzenlenebilir. Bu durumda lisans konusu hakkın kullanılmaya elverişli olması için gerekeni yapma yükümlülüğü lisans alana ait olur[287] .

---

[284] **YÜKSEL,** s. 107; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 111.

[285] **YÜKSEL,** s. 107.

[286] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 111.

[287] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 111.

Tasarıma ilişkin vergisel yükümlülükler, hak sahibi olması dolayısıyla lisans verene aittir[288]. Lisans sözleşmesinin yapılmasından dolayı oluşacak damga vergisi yükümlülüğü ise lisans alana aittir.

Lisans konusu tasarımın hak sahipliğinin bir başkasına devri halinde de lisans sözleşmesinin devamlılığını sağlamak da lisans verenin yükümlülüklerinden birisidir. Lisans alanın rızasına dayalı olarak bu devir yapıldığı takdirde lisans verenin yükümlülüğü ortadan kalkacaktır[289].

Lisans verenin tasarımdan doğan haklarından vazgeçmesi 6769 sayılı SMK m. 80 gereğince lisans alanların iznine bağlıdır. Bu nedenle lisans veren tasarımdan doğan haklarından ancak lisans alanların iznine bağlı olarak vazgeçebilir[290]. ÖZDEMİR'e göre *sicilde kayıtlı görülmeyen lisansların bulunması halinde, lisans verenin tasarımdan doğan haklarından vazgeçmesi söz konusu lisansları sona erdirmelidir*. Bu durumda kusurlu imkânsızlık söz konusu olduğundan karşı tarafın bu nedenle uğradığı zararların BK m. 112 uyarınca giderilmesi gerekecektir[291].

Lisans verenin tasarımın geçerliliğini lisans sözleşmesi süresince garanti etmiş sayılır. Ancak sözleşmede patentin geçerliliği ile ilgili hiçbir garanti tanınmadığı açıkça belirtilmiş ise bu durumda tasarımın geçersizliğinden dolayı lisans veren sorumlu olmaz[292]. Ancak kanımızca burada lisans verene yüklenen yükümlülük bir

---

[288] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 112.

[289] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 112.

[290] **YÜKSEL,** s. 107, Doktrinde genellikle basit lisans sözleşmesine konu patent hakkından lisans verenin vazgeçebileceği öngörülmektedir.

[291] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 112.

[292] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 113, Yazar eserinde patent lisans sözleşmesini incelemiş ve belirtilen hükümlerin endüstriyel tasarımlara

garanti yükümlülüğü değildir. Lisans sözleşmesi süresince tasarımın geçerliliğini sağlama yükümlülüğü bir taahhüt niteliğindedir. Garanti sözcüğünü karşılamak üzere İngilizce de iki farklı kavram bulunmaktadır: "warranty" ve "guarantee". "Warranty" taraflardan birinin sözleşmede belirtilen ve kesin olan hükümlerin doğru olduğunu ve hep öyle kalacağına ilişkin söz vermesi olarak ifade edilmektedir[293]. Bu anlamıyla "warranty" yukarıda belirttiğimiz anlamda bir taahhüttür. Dilimizdeki geniş anlamıyla garantiyi karşılamaktadır. Guarantee ise garanti sözcüğünün dar anlamını ifade etmektedir.

Garanti yükümlülüğünü dar anlamıyla tipik olarak alım satım sözleşmelerinde görebiliriz. Alım satım sözleşmeleri uyarınca garanti yükümlülüğü, garanti verenin satım konusunun sözleşmeye uygun vasıflar taşımamasını da kapsamak üzere belirli bir sonuçtan kusur ve imkânsızlığa bağlı olmaksızın sorumlu olma şeklindeki taahhüdüdür[294]. Konusu tasarım olan lisans sözleşmesi bakımından garanti yükümlülüğü ise şu durumda ortaya çıkabilir. Tasarımın tescil belgesinde belirtilen özelliklerden faklılık gösteren başla birtakım dokümanlar da tasarıma ilişkin çizimlerle birlikte teslim edilmişse, bu hususun lisans alan tarafından fark edilmesi halinde, lisans veren dokümanlardaki eksikliği veya uygunsuzluğu ücretsiz olarak gidermelidir.

---

da uygun olduğu ölçüde uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir. Lisans sözleşmesi konusu gayri maddi hakkın geçerliliğinin taahhüdü söz konusu olduğu için bu husus endüstriyel tasarımlar bakımından da uygulama bulacaktır.

[293] **POLTORAK,** Alexander I./ **LERNER,** Paul J., Essentials of Licensing Intellectual Property, New Jersey, 2004 ,s. 20.

[294] Ayrıntılı bilgi için bkz. **ARAL,** Fahrettin, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara, 2003, s.118 vd.

Lisans verenin bir diğer yükümlülüğü de tasarımla ilgili önceki kullanım nedeniyle tasarımı kullanma hakkına sahip üçüncü kişiler ile lisans alan arasındaki gerekli dengenin kurulmasıdır. Şayet lisans veren söz konusu üçüncü kişilerin durumu lisans sözleşmesi akdedildiği sırada biliniyorsa, lisans veren lisans alana inhisarî lisans tanımamalıdır. Ancak bilinmiyor ise bu durum lisans sözleşmesinin inhisarî niteliğini etkileyeceği için lisans sözleşmesinin haklı nedenle feshi dahi gündeme gelebilir[295].

Lisans alanın lisans sözleşmesine konu olan tasarımdan gerektiği gibi yararlanamaması durumunda lisans verenin BK m. 112 gereği, lisans alanın uğradığı zararı tazmin yükümlülüğü doğabilir. Lisans veren söz konusu durumun ortaya çıkmasında kusursuzluğunu ispatlayamazsa sözleşmeye aykırılık nedeniyle sorumlu olacaktır[296].

Lisans alanın lisans sözleşmesine konu tasarımdan gerektiği gibi yararlanamamasına neden olacak durumlar sözleşmenin imzalanmasından sonrada ortaya çıkabilir. Bu durumda sonraki imkânsızlık hükümleri uygulanarak lisans verenin sorumluluğu belirlenir[297].

3. Lisans Sözleşmesinden ve Taraflar Arasında Oluşan Güven İlişkisinden Doğan Diğer Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi

Taraflar lisans sözleşmesinin içeriğini belirlemekte serbest oldukları için taraflar yükümlülükleri konusunda istedikleri düzenlemeleri yapabilirler. Bu

[295] Patent lisans sözleşmesi içinde aynı durum söz konusudur. Ayrıntılı bilgili için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 113.

[296] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 114.

[297] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 114.

kapsamda lisans verenin tasarımın kullanımı hakkında eğitim verilmesi veya lisans sözleşmesi süresince tasarımın kullanımıyla ilgili danışmanlık verilmesi gibi yükümlülükleri bulunabilir. Ayrıca taraflar, lisans verene, belirli periyotlarla tasarımdaki geliştirmeler veya güncellemeler hakkında bilgi verme yükümlülüğü de yükleyebilirler. Lisans verenin sözleşmeye uygun davranma yükümlülüğü bu hususlar için de geçerli olacak ve gerektiği gibi davranılmaması halinde lisans verenin sorumluluğu doğacaktır.

Ayrıca, lisans sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte taraflar arasında bir güven ilişkisi de kurulmuş olur. Bu çerçevede lisans verenin rekabet hukuku hükümlerine uygun davranması, dürüstlük kuralına aykırı hareket etmemesi, lisans konusu gayri maddi hakka ilişkin ihlal durumlarında gerekli tedbirlerin alınması ve ihlalin giderilmesi için gerekli başvuruların yapılması lisans verenin yükümlülükleri arasındadır[298].

B. LİSANS ALANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. Lisans bedelini ödeme

Lisans sözleşmesini konusunu oluşturan tasarımın kullanımı karşılığında lisans alanın söz konusu kullanımın karşılığı ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Taraflar bu karşılığı para veya para karşılığı bir değer olarak kararlaştırabilecekleri gibi karşılıklı lisans tanınması gibi başka edimler de öngörebilir[299].

[298] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 116.

[299] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 117; **ORTAN,** s.242; **YÜKSEL,** s. 96; **KAHYAOĞLU,** s.436.

Lisans sözleşmesinde lisans bedelinin ne olacağını, ne şekilde ve ne zaman ödeneceğini taraflar serbestçe kararlaştırabilirler. Lisans bedelinin belirlenmesinde birden çok alternatif olabilir. Bu alternatiflerden ilki tarafların lisans sözleşmesini sabit fiyatlı olarak düzenlemesidir. Sabit fiyatlı sözleşmelerde, lisans bedeli olarak sözleşme süresince değişmeyen bir miktar belirlenir. Bu bedelin hangi koşullara bağlı ödeneceği sözleşmede kararlaştırılır. Bir diğer alternatif ise lisans bedelinin sözleşme süresince belirli oranlarda eskale edilerek ödenmesidir. İkinci alternatif değişken ekonomiye sahip ülkelerde daha çok tercih edilen bir yoldur. İkinci alternatifin başka bir versiyonu ise, asgari bir lisans bedelinin belirlenmesi ve lisans alanın kazancına bağlı olarak lisans bedelinin artırılmasıdır[300].

Lisans bedelinin sabit bir bedel olarak belirlenmesinde lisans verenin avantajı lisans alanın kazancına, performansına veya başka değerlere bağlı olmaksızın sabit bir bedel elde ederek kendisini garantiye almasıdır. Lisans alan da sabit bir bedel ödeyerek, sonra ortaya çıkacak değişmelerden etkilenmeyecektir[301]. Sabit fiyatlı sözleşmelerde lisans veren, lisans alana bağlı olarak daha yüksek lisans bedelini talep edememenin riskini de taşımaktadır.

Lisans bedeli olarak taraflar yalnızca lisans alanın kazancından belirli bir oranda lisans verene ödeme yapılmasını kararlaştırabilir. Bu durum lisans alanın piyasadaki etkinliğine bağlı olarak değerlendirilmelidir. Asgari kazanç miktarı veya asgari kazanç oranının belirlenmesi ya da lisans alandan belirli bir miktarda teminat

[300]**ÖZSUNAY,** Ergun, Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı – Cumhuriyet Döneminde Hukuk –İstanbul, 1973, s. 674; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 117; **KAHYAOĞLU,** s. 436.

[301] **KAHYAOĞLU,** s. 436.

istenmesi, lisans verenin lisans bedeline ilişkin riskini azaltıcı araçlar arasındadır. Belirlenen asgari kazanç oranına ulaşılamaması sözleşmenin haklı nedenle feshi sonucunu doğuracak nedenler arasında belirtilebilir[302]. Ayrıca, lisans sözleşmesinin yürürlük şartı olarak belirlenen teminatın lisans verene teslim edilmesi öngörülebilir.

Lisans bedelinin hiç kararlaştırılmamış olması halinde, lisans bedelinin alınmayacağı taraflarca açıkça sözleşmede belirtilmemişse lisans alanın uygun bir ödeme yükümlülüğünün zımnen kabul edildiği varsayılmaktadır[303].

Taraflarca, lisans bedeli ödenmeyeceği de kararlaştırılabilir. Bu durumda ivazsız bir lisans sözleşmesi söz konusu olacaktır. Doktrinde *"serbest lisans"* veya *"bedava lisans"* olarak ifade edilen bu tip lisans sözleşmelerine uygulamada pek rastlanılmamaktadır[304]. Serbest lisansta lisans alanın lisans verene karşı bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. YÜKSEL'e göre *serbest lisans, genellikle lisans verenin lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan gayri maddi hakkın geçerliliği konusunda kuşkusu bulunduğu hallerde, lisans alanın söz konusu gayri maddi hakkın geçersizliğine ilişkin davasından vazgeçmesinin karşılığında söz konusu haktan yararlandırılmasıdır*[305].

Lisans verenin yükümlülüklerinde de belirttiğimiz üzere, lisans konusu gayri maddi hakla ilgili hakkın korunmasına ilişkin talep ve dava masrafları da dahil olmak

---

[302] **KAHYAOĞLU,** s. 437.

[303] **ÖZSUNAY,** s. 674.

[304] **YÜKSEL,** s. 98; **HENN,** Günter, Patent und Know-How Lizenzvertrag, 4. Auflage, Heidelberg 1998, Anm.267 (**KAHYAOĞLU,** s. 437'den naklen).

[305] **YÜKSEL,** s. 98.

üzere her türlü masraf, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa lisans verene aittir[306]. EndTasKorKHK m. 60 uyarınca, aksi taraflarca kararlaştırılmamışsa inhisarî lisans sahibi, tasarımdan doğan ve tasarımla ilişkili hakların üçüncü kişilerce ihlali halinde tasarım hakkı sahibinin söz konusu ihlale karşı açabileceği davaları kendi adına açma hakkını haizdir. Bu durumda dava masraflarına inhisarî lisans sahibi katlanacaktır.

Lisans alanın kendi kusuru veya kendisinden kaynaklanan nedenlerle lisanstan faydalanamaması veya sınırlı olarak faydalanması hallerinde dahi kararlaştırılan lisans bedelinin tamamının, lisans sözleşmesinde belirtildiği şekilde ödenmesi gerekmektedir[307].

Lisans sözleşmeleri iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olduğu için, lisans veren kendi edimini tamamen veya kısmen yerine getirmediği takdirde lisans alan da kendi edimini yerine getirmekten kaçınabilir. Bu durum lisans veren için de geçerlidir; lisans alan edimini yerine gereği gibi getirmezse, lisans veren de aynı şekilde kendi edimini yerine getirmekten kaçınabilir[308].

Lisans alanın, yukarıda belirtilen durum dışında lisans bedelini zamanında ödememesi halinde borçlunun temerrüdü söz konusu olacak ve BK m. 124 vd. hükümleri uygulanacaktır[309].

---

[306] **KAHYAOĞLU,** s. 438.

[307] **HIRSCH,** C.II, s. 223.

[308] **KAHYAOĞLU,** s. 436.

[309] İfası halen mümkün olan bir edimin ifasının sözleşmede öngörülen zamanda yerine getirilmemesi halinde borçlunun temerrüdü söz konusu olur. Borçlunun temerrüdünün söz konusu olması için borcun muaccel olması da gerekmektedir. Borçlunun temerrüdü halinde BK madde 117 vd hükümlerinin uygulanabilmesi için alacaklının borçluya ihtarda bulunması gerekir, bu durumda borçlu temerrüde düşürülmüş olur. Ancak sözleşmede bir ödeme zamanı belirlenmişse, borçlu ihtara gerek

ÖZDEMİR'e göre, *sürekli borç ilişkisi doğuran lisans sözleşmelerinde, BK m. 125 gereği sözleşmeden dönme hakkının kullanılması halinde, sözleşme feshedilerek sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erdirilmesi söz konusu olacaktır*[310].

Sözleşmeden dönmenin sonuçlarını Borçlar Hukuku bakımından inceleyen BUZ'a göre *ise iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, sözleşmeden dönme hakkının kullanılması halinde sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağının kabulü gerekmektedir*. Ayrıca, sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması tarafların iradelerine, menfaatlerine ve dönmenin niteliğine uygun olacağı ileri sürülmektedir[311].

6769 sayılı SMK kapsamında, imkansızlığın ortaya çıktıktan sonra etkili olması prensibinin benimsendiğini daha önce belirtmiştik. Borçlunun temerrüdü halinde lisans verenin, sözleşmeden dönme hakkını kullanması halinde söz konusu hakkın kullanıldığı andan itibaren etkili olmasının Kanun'un da amacına uygun düşeceği düşünülmektedir. Bu nedenle ÖZDEMİR'e katılarak, sözleşmeden dönmenin tercih edilmesi halinde lisans sözleşmesinin ileriye etkili sona erdirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

---

kalmaksızın temerrüde düşmüş olur. borçlunun temerrüdünün söz konusu olabilmesi için alacaklının temerrüdünün söz konusu olmaması ile borçlunun ifayı yerine getirmemesini mümkün kılan bir def'iyi (ödemezlik def'i veya zamanaşımı def'i gibi) ileri sürmemiş olması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BUZ,** Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara, 1998, s. 100 vd.

[310] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 118. Sözleşmeden dönme hakkı, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, henüz ifa edilmemiş edimlere ilişkin yükümlülüklerin sona erdirilerek daha önce ifa edilmiş edimlerin iadesi borcunu doğuran, muhatabına varması gereken ve şekle bağlı olmayan yenilik doğuran bir haktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BUZ,** s. 65.

[311] **BUZ,** s. 151 vd.

2. Sözleşmeye uygun olarak tasarımın kullanılması

Lisans alanın lisans sözleşmesi konusu tasarımı, lisans sözleşmesinde belirtilen koşullara uygun olarak kullanmakla yükümlüdür. Bu nedenle lisans sözleşmesinin lisans alanın kullanım amaçlarını açıkça ortaya koyacak biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, tasarımın lisans sözleşmesinde belirtilen kapsamı aşan kullanımı halinde, lisans alanın sözleşmeye aykırılık dolayısıyla sorumluluğu gündeme gelecektir.

Ayrıca, lisans sözleşmesinde yer ve bölge sınırlamaları, alt lisans tanımama gibi yükümlülükler de düzenlenmiş olabilir. Lisans alanın bu yükümlülüklerine uygun davranmaması halinde sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle lisans verenin uğramış olduğu tazmin etmekle yükümlü olacaktır. Bu durum lisans veren için sözleşmenin haklı nedenle feshini de mümkün kılacaktır[312].

6769 sayılı SMK'da patentler için düzenlenen hükümlerinin aksine, tasarımların hak sahipleri tarafından kullanılmalarına ilişkin herhangi bir zorunluluk öngörülmemiştir. Bu nedenle, lisans alanının lisans konu tasarımı kullanma zorunluluğuna ilişkin herhangi bir yasal zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak doktrindeki görüşler doğrultusunda, lisans konusu tasarımın kullanım zorunluluğunun özellikle inhisarî lisans sözleşmelerinde ve lisans bedelinin lisans alanın faaliyetlerine bağlı olarak belirlendiği durumlarda, lisans alanın kullanma zorunluluğu yükümlülüğü de bulunduğu kabul edilmelidir. İnhisari olmayan lisans sözleşmelerinde bu yükümlülüğün bulunmadığı ileri sürülmektedir. Ancak inhisarî olmayan lisans sözleşmesinde belirlenen bedel de lisans alanın faaliyetlerine bağlı ise

[312] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 121.

bu durumda kullanım zorunluluğu ortaya çıkacak ve lisans alanın bu yükümlülüğüne aykırı davranması halinde lisans verene karşı sorumluluğu gündeme gelecektir[313].

3. Lisans sözleşmesinden ve taraflar arasında oluşan güven ilişkisinden doğan diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesi

Lisans sözleşmesinde açıkça düzenlenmemiş olsa dahi taraflar arasındaki güven ilişkisi lisans alana, lisans sözleşmesi konusu tasarıma ilişkin herhangi bir ihlalin olması halinde, lisans verene haber verme yükümlülüğü yüklemektedir[314].

Ayrıca, taraflar arasındaki güven ilişkisi gereği tasarıma ilişkin bilgilerin üçüncü kişilere açıklanmaması, edinilen bilgilerin başka ürünlerde kullanılmaması, kullanma niyetinin olması halinde bu durumda lisans verenin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Tasarıma ilişkin bilgileri veya tasarımın kullanımı sırasında edindiği bilgileri kullanmaksızın bir ürünün lisans alan tarafından geliştirilmesi/tasarlanması halinde, lisans alan söz konusu bilgileri kullanmaksızın geliştirme/tasarlama işlerinin gerçekleştirildiğini ispatlamakla yükümlüdür[315]. Taraflar arasında lisans anlaşmasının yanı sıra bir gizlilik anlaşması var ise söz konusu anlaşma hükümleri taraflar için bağlayıcı olacaktır. Taraflar arasında ayrı bir sözleşme yapmaksızın lisans anlaşmasına da tasarımla ilgili bilgilere ait bir gizlilik maddesinin eklenmesi tarafların yükümlülüklerini netleştirmek bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

[313] **YÜKSEL,** s. 105; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 118.

[314] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 121.

[315] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 121.

Lisans alanın bu tür yükümlülüklerini yerine getirmemesi de BK m. 112 gereği tazminat ödeme yükümlülüğünü doğuracağı gibi, lisans veren için de sözleşmenin haklı nedenle feshine imkân tanıyacaktır[316].

II. LİSANS SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ

A. GENEL OLARAK

Borçlar Kanunu'nda borcu sona erdiren nedenler m. 131 ile m. 161 arasında düzenlenmektedir. Önceki Borçlar Kanunu'nda yer alan düzenlenmeler borcun en önemli sona erme nedeni olan ifanın, alacaklının temerrüdü halinde borçlunun borcun konusun tevdi etmesi gibi borcu sona erdiren hallerin sona erme nedenleri arasında belirtilmemiş olması nedeniyle eleştirilmekteydi[317]. Mevcut BK'da yer alan düzenlemeler ifayı borcu sona erdiren haller arasında düzenlemiştir. BK'da yer alan düzenlemeler, borcun sona ermesi halini yalnızca belirli bir edimin yerine getirilmesi olarak nitelendirmiştir. Hâlbuki borç ilişkisinden kaynaklanan bir borcun sona ermesiyle o borç ilişkisi tamamen sona ermeyecektir. Borç ilişkisinin tamamen sona ermesi için, söz konusu ilişkiden doğan tüm borçların sona ermesi gerekmektedir[318].

Yenileme, alacaklı ile borçlu sıfatının birleşmesi, ifa imkânsızlığı ve takas BK'da düzenlenen borcu sona erdiren nedenlerdir. Zamanaşımının da Önceki Borçlar Kanunu'nda borcu sona erdiren nedenlerden biri olarak belirtilmesi doktrinde eleştirilen bir noktaydı. Zamanaşımı hukuki niteliği bakımından borcu sona erdirmeyen; ancak borcu, talep edilebilme niteliğinden yoksun bırakan bir

[316] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 122.

[317] **EREN,** s. 1283; **OĞUZMAN/ÖZ,** s. 429; **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 1046.

[318] **KILIÇOĞLU,** Borçlar Hukuku, s. 1046; **AKİPEK,** s. 231.

kurumdur[319]. Mevcut BK'da zamanaşımı, "Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı" başlığında ayrıca yer alarak bu bölüm kapsamında zamanaşımına ilişkin hükümlerin de düzenlendiğini ifade etmektedir.

Doktrindeki eleştiriler de dikkate alındığında BK'da borcu sona erdirme nedeni olarak düzenlenmesi gereken hususlar şunlardır: İfa, yenileme, ibra, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, ifa imkânsızlığı ve takas[320].

BK'da düzenlenen bu hallerin yanı sıra kanunkoyucu sözleşme tiplerine bağlı olarak özel sona erme nedenleri de belirlemiştir[321]. Lisans sözleşmeleri bakımında kanunkoyucu özel bir sona erme nedeni belirlemediği için BK'da sayılan hallerde sözleşme sona erecektir. Genel sona erme hallerinin yanı sıra aşağıda belirtilen durumlar da sözleşmeyi sona erdiren haller olarak kabul edilmektedir.

B. LİSANS SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİREN HALLER

1. Sürenin Sona Ermesi

Taraflar, lisans sözleşmesinin ne zaman sona ereceğini açıkça kararlaştırmış olabilir. Bu durumda sözleşmede belirtilen sürenin sonunda lisans sözleşmesi sona erecektir[322]. Daha öncede ifade ettiğimiz gibi burada önemli olan taraflarca belirlenen sürenin makul olmasıdır. Şayet süre MK m. 23 uyarınca tarafların ekonomik özgürlüğünü aşırı biçimde kısıtlıyor ise sözleşme süresinin geçersizliği gündeme

[319] **EREN,** 1307; **AKİPEK,** s. 231 vd.

[320] **AKİPEK,** s. 232.

[321] **AKİPEK,** s. 232.

[322] **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 114, Lisans sözleşmesinin süresinin dolmasına rağmen, tarafların sözleşmeyi açıkça yenilemeksizin, ifa faaliyetlerine devam etmeleri halinde BK m. 327 hükmüne kıyasen lisans sözleşmesinin susma yoluyla yenilendiği söylenebilir; **ORTAN,** s. 292; **YÜKSEL,** s. 116; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 94.

gelecektir[323]. Bu durumda taraflar arasındaki ilişkinin niteliği, süresi belli olmayan sürekli borç ilişkisine dönüşecektir. Bu tip borç ilişkileri olağan fesih yoluyla sona erdirilmesi mümkün olduğundan, taraflar fesih haklarını kullanarak lisans sözleşmesini sona erdirebilir[324].

Taraflar lisans sözleşmesinin süresini tasarımın geçerli olduğu süre boyunca yürürlükte olacağını da kararlaştırabilir. Bu durumda lisans sözleşmesi tasarım hakkının süresinin dolması veya hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde lisans sözleşmesi de sona erecektir[325]. Bu durumda, tarafların koruma süresinin yenilenebileceği ihtimalini de değerlendirerek, lisans sözleşmesinin süresinin koruma süresini yenilenmesi ile arasındaki ilişkiyi netleştirmeleri gerektiği düşünülmektedir. Koruma süresinin yenilenmesi halinde lisans sözleşmesi de uzayacak mı ya da lisans sözleşmesi belirli sayıda yenilemeyi mi kapsayacak? Bu tip sorulara lisans sözleşmesinde cevap bulunabilmesi, taraflar arasındaki ilişkinin sorunsuz yürümesi için gereklidir.

---

[323] Ayrıntılı bilgi için bkz. **SELİÇİ,** s. 139 vd.; **BAŞPINAR,** s. 159 vd.; Sürenin geçersiz olması sözleşmenin geçersizliğini etkilemeyecektir. Ancak bu durumda sözleşmenin sona ermesini düzenleyen hükümsüz geçersiz olduğu için bir boşluk ortaya çıkacaktır. Bu boşluk, BK hükümleri gereği olağan sona erme sürecinin uygulanmasıyla doldurulmalıdır.

[324] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 94; Yazara göre, bu noktada hakimin değerlendirmesi gereken hususun fesih hakkının kullanımının uygunluğudur. Ayrıca bkz, **OKTAY,** Saibe, Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni, İÜHFM, Prof. Dr. Türkan RADO'ya Armağan Sayısı, Cilt: LV, Sayı: 3, 1997, s.231, Olağan fesih imkânı BK'da sürekli borç ilişkileri için genel bir sona erme nedeni olarak düzenlenmemekle birlikte, borç ilişkilerinin sonsuza dek sürmesi mümkün olamayacağı için, kira ve hizmet sözleşmeleri için öngörülen bu nedenin tüm sürekli borç ilişkilerine uygulanması kabul edilmektedir.

[325] **YÜKSEL,** s. 116; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 94.

Lisans sözleşmesinde, lisansın kullanımı için sürenin öngörüldüğü hallerde "*süreli lisans*"tan bahsedilir. Böyle bir sınırlamanın bulunmadığı lisans sözleşmelerinin, tasarımın koruma süresi boyunca geçerli olacağı kabul edilmelidir[326]. Zira, koruma süresinin sona ermesiyle lisans sözleşmesi var olmayan bir hakka dayanıyor olacaktır[327].

Lisans sözleşmesi birden fazla tasarımı kapsıyor ise, sözleşme süresi kural olarak, koruma süresi en uzun olan tasarımın, koruma süresinin sona ermesiyle dolacaktır[328]. Ancak, lisans sözleşmesi kapsamında koruma süreleri sona eren tasarımlar için lisans sözleşmesinde belirtilen yükümlülüklerin tamamlandığı kabul edilerek, lisans sözleşmesinin sadece, koruma süresi devam eden tasarım için geçerli olduğu kabul edilmelidir[329].

Taraflar lisans sözleşmesinin sona erdirilmesine ilişkin olarak lisans verene veya lisans alana bildirimde bulunma yükümlülüğü kararlaştırabilir. Bu durumda sözleşmede düzenlendiği şekilde gerekli bildirimlerin yapılmasını müteakip lisans sözleşmesi sona erer.

---

[326] **ORTAN,** s. 293; **YÜKSEL,** s. 116; Aksi görüş için bkz **ARKAN,** C. II, s. 197, Tescilli markanın koruma süresinin 10'ar yıllık sürelerle uzatılabileceği için, lisans sözleşmesinin süresinin 10 yıl olduğunun tayini gerçekçi olmayacaktır.

[327] **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 129.

[328] **ARKAN,** C.II, s. 197; **ORTAN,** s. 293.

[329] **ONGAN,** s. 133 vd.

2. Lisans Sözleşmesinin Feshi

Kanunda belirtilen fesih nedenlerinin yanı sıra taraflar sözleşmenin feshine ilişkin düzenlemeler yapabilirler[330].

Kanunda yer alan fesih nedenleri gerçekleştiğinde, örneğin hilenin mevcut olduğu belirlenirse veya gabin durumunda, kanun hükümlerine uygun olarak sözleşmenin feshi gerçekleştirilir. Ayrıca borçlunun temerrüdünün söz konusu olması halinde BK m. 117 vd. düzenlenen sözleşmenin feshi de gündeme gelir[331].

Ayrıca, lisans sözleşmelerin sürekli borç ilişkisi doğurması nedeniyle, borç ilişkisinin devamı, taraflardan biri için çekilmez bir hale gelmiş ise, sözleşmenin haklı nedenle feshinin talep edilmesinin mümkün olacağı doktrinde kabul edilmektedir[332].

Lisans sözleşmesinin feshi ileriye etkili olarak sonuçlarını doğuracaktır[333].

3. Sözleşmede Belirlenen Sona Erme Sebebinin Gerçekleşmesi ile Sona Erme

Birtakım nedenler lisans sözleşmesinin sona erme nedeni olarak tayin edilebileceği gibi birtakım koşulların gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi halinde sözleşmeyi sona erdirme hakkı taraflardan birine de tanınabilir. İlk durumda lisans

---

[330] **ORTAN,** s. 294; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 95.

[331] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 95

[332] **ORTAN,** s. 295 vd; **SELİÇİ,** s. 186 vd; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 95.

[333] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 95.

sözleşmesinin bozucu şarta bağlanması söz konusu olacaktır. Bozucu şart gerçekleştiğinde ise lisans sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir[334].

Lisans sözleşmesinde herhangi bir neden belirtmeksizin, fesih hakkını kullanmak isteyen tarafın uygun görmesi halinde sözleşmeyi sona erdirme imkânı da taraflarca kararlaştırılabilir[335]. Bu durumda fesih sonrasında tarafların birbirlerine karşı hak ve yükümlükleri sözleşmede düzenlenebileceği gibi genel hükümlerin uygulanmasını da tercih edilebilir.

4. Diğer Sona Erme Halleri

a. Taraflardan birinin ölümü

Kural olarak, lisans verenin ölümü lisans sözleşmesini sona erdirmez[336]. Ancak istisnai olarak, lisans sözleşmesi lisans verenin kişiliği gözetilerek yapılmış ise, lisans verenin ölümü ile lisans sözleşmesi de sona erer[337].

Lisans alan için ise bu husus, lisans sözleşmesinin sona ermesinde daha etkindir. Lisans alanın şahsi tecrübesinin öneminden dolayı veya lisans alanın işletmesinin değil de kendisine bağlı olarak lisans verenin sözleşmeyi yapmış olması durumunda, lisans alanın ölümü basit lisans sözleşmesini sonlandıracaktır. Basit

---

[334] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 94.

[335] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 95; yazara göre karşılıklı taahhütlerin söz konusu olduğu lisans sözleşmesinde taraflara sözleşmeyi nedensiz olarak fesih imkânının tanınması, taraflardan birini diğerinin keyfine bağlı kılmak anlamına geleceği için bu tip fesih durumuna izin verilmemelidir.

[336] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 96.

[337] **ORTAN,** s. 298; **YÜKSEL,** s. 116.

lisansın işletmeye tanınması hainde, işletme yetkilisi lisans alanın ölümü, lisans sözleşmesini sona erdirmeyecektir[338].

İnhisari lisans sözleşmesinde, lisans alanın lisans verenin izni olmaksızın lisansı bir başkasına devredemeyeceği konusunda anlaşmış olması halinde, kural olarak lisans alanın ölümü ile lisans hakkı onun mirasçılarına intikal etmeyecektir. Bu nedenle lisans sözleşmesi sona erecektir[339].

Şayet lisans sözleşmesinde gelişme ve iyileştirmelerden haber verme taraflardan birinin yükümlülükleri arasında ise, söz konusu tarafın ölümü lisans sözleşmesi sona erdirebilir veya sözleşmeyi haklı nedenle fesih nedeni olabilir[340].

b. Taraflardan birinin iflası

Lisans alanın iflas etmesi halinde, lisans konusu tasarıma ilişkin kullanım hakları henüz lisans alana sağlanmamışsa, lisans veren, lisans alanın belirlenecek uygun bir süre içerisinde teminat gösterilmesini isteyebilir. Lisans veren, söz konusu teminat gösterilinceye dek tasarıma ilişkin kullanım haklarını lisans alana sağlamayabilir. Lisans alan böyle bir teminatı gösteremezse, lisans veren lisans sözleşmesini feshedebilir[341].

Lisans konusu tasarıma ilişkin kullanım hakları lisans alana sağlandıktan sonra lisans alanın iflasının gündeme gelmesi halinde lisans veren iflas idaresinden kendisine birikmiş ve doğacak olan lisans bedelleri için teminat gösterilmesini

[338] **ORTAN,** s. 297 vd.

[339] **ORTAN,** s. 298; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 96.

[340] **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 96.

[341] **ORTAN,** s. 300; **YÜKSEL,** s. 117; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 96.

isteyebilir. Söz konusu teminat gösterilmediği takdirde lisans veren lisans sözleşmesini feshedebilir[342].

Lisans verenin iflasının söz konusu olması halinde, lisans konusu tasarıma ilişkin kullanım hakları henüz lisans alana sağlanmamışsa, lisans alan iflas masasından tasarıma ilişkin kullanım haklarını talep edemeyecektir. Lisans alan sözleşmenin ifa edilememesi nedeniyle, tazminat isteme hakkına sahip olur[343]. İİK uyarınca iflas idaresi tarafından iki farklı yol izlenebilir:

a) Lisans alanın alacağı para alacağı olmadığı için İİK m. 198 gereği paradan başka bir şey olan alacaklar para alacağına çevrilir. Konusu para olmayan alacağın paraya çevrilmesi işlemini lisans alan tarafından yapılacak ve iflas idaresine bildirilecektir. İflas idaresi, lisans alanın yaptığı çevirmeyi uygun bulmazsa hesaplamayı yeniden yaparak, alacak olarak sıra cetveline alır. Fazla talep edilen miktar ise reddedilir[344].

b) İflas idaresi, İİK m. 198 gereği konusu para olmayan bu borcu aynen yerine getirmeyi kabul edebilir. İflas idaresi borcun aynen yerine getirilmesini iflas masasının yararına görürse bu kararı verebilir. Bu

[342] **ORTAN,** s. 300; **YÜKSEL,** s. 117.

[343] **ORTAN,** s. 300; **YÜKSEL,** s. 117; **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 96.

[344] **KURU,** Baki/ **ARSLAN,** Ramazan/ **YILMAZ,** Ejder, İcra ve İflas Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4949 ve 5092 sayılı Kanunlarla Getirilen Yenilikler ve Yapılan Değişiklikler İşlenip Değerlendirilmiş, 18. Baskı, Ankara, 2004, s. 589 vd.

durum iflas masasının sözleşmeye girmesi olarak ifade edilmektedir[345].

Lisans konusu tasarıma ilişkin kullanım hakları lisans alana sağlandıktan sonra lisans verenin iflası söz konusu olursa, bu durumda lisans sözleşmesi iflas masasına karşı geçerliliğini sürdürür[346].

c. Sözleşmeden dönme

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere, sözleşmeden dönme hakkı, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borcun ifa edilmemesi halleri için öngörülmüş, henüz ifa edilmemiş edimlere ilişkin yükümlülüklerin sona erdirilerek daha önce ifa edilmiş edimlerin iadesi borcunu doğuran, muhatabına varması gereken ve şekle bağlı olmayan yenilik doğuran bir haktır. Taraflara, sözleşmeden dönme hakkının tanınmasındaki amaç, tarafların sözleşmenin kurulduğu zamanki durumun tekrar sağlanmasıdır [347].

Lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğurmasından dolayı, sözleşmeden dönme hakkının kullanılması halinde hesaplaşma ve denkleştirme problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle lisans sözleşmelerinin önceye etkili olan sözleşmeden dönme hakkının kullanılmasıyla sona erdirilmesi, lisans sözleşmesinin niteliğine uygun olmadığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle, lisans sözleşmelerinin fesih yoluyla

[345] **KURU/ARSLAN/YILMAZ,** s. 590.

[346] **ORTAN,** s. 300; **YÜKSEL,** s. 117.

[347] **BUZ,** s. 100; BK m. 98'de yer alan dönme hakkı sürekli borç ilişkilerinde kullanıldığında fesih gündeme gelecektir.

sona erdirilmesi halinde, sürekli borç ilişkilerinin niteliğinden kaynaklanan problemlerin ve zorlukların yaşanmayacağı ileri sürülmektedir[348].

Ancak, lisans sözleşmelerinin istisnai de olsa lisans sözleşmesinde dönme hakkının kullanılması mümkün olabilir[349]. Edimin ifa sürecine başlanmadan önce dönme hakkı kullanıldığına, edimi iade yükümlülüğü doğurmayarak, lisans vereni veya lisans alanı edimden kurtarıcı bir sonuç ortaya çıkacaktır. Yani ifa hareketlerine henüz başlanmamış bir lisans sözleşmesinde sözleşmeden dönme hakkı kullanıldığında, sözleşme geriye etkili olarak sona erecektir[350].

C. LİSANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI

1. Alt Lisans Sözleşmesi Bakımından

Lisans alana alt lisans verme hakkının tanındığı bir lisans sözleşmesinin bulunduğu durumlarda alt lisans sözleşmesinin, asıl lisans sözleşmesini sona ermesine bağlı olarak sona erip ermeyeceğini değerlendirmek gerekir.

Bir sözleşmenin alt sözleşme niteliğini kazanabilmesi için kuruluş anında olmasa bile bir asıl sözleşmeye ihtiyaç vardır. Zira alt sözleşme ile ana sözleşme birbirinden bağımsızlardır ancak aralarında bir ilişki bulunmaktadır. Alt sözleşme ile asıl sözleşme arasındaki bu bağımsızlık ilişkisi kendini sözleşmelerin sona ermesi halinde de gösterir. Sözleşmelerden birinin sona ermesi diğer sözleşmeyi doğrudan etkilemese dahi dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Asıl sözleşmenin sona ermesinin alt

[348] **ORTAN,** s. 296.

[349] **AYİTER,** İhtira Hukuku, s. 130.

[350] **SELİÇİ,** s. 210 vd, **ORTAN,** s. 296 vd.

sözleşmenin de ifa edilmesini imkânsız kılıyor ise alt sözleşmenin de sona ermesi söz konusu olabilecektir[351].

Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda, asıl lisans sözleşmesi sona erdiğinde alt lisans sözleşmesinin lisans vereni durumunda olan lisans alan, alt lisans sözleşmesine konu olan lisansı sağlayamaz duruma gelecektir.

Söz konusu bu durum asıl lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte alt lisans sözleşmesinin de sona ermesine neden olacaktır[352].

Alt lisans sözleşmesinin lisans verenin de katılımı ile yapılarak alt lisans alanın lisans alanla birlikte lisans verene karşı müteselsil sorumluluğu oluşturulması halinde; alt lisans sözleşmesinin, asıl lisans sözleşmesinden bağımsız olacağı kararlaştırılmış olabilir. Bu durumda ana lisans sözleşmesinin sona ermesi halinde alt lisans sözleşmesi asıl lisans sözleşmesine dönüşür. Bu durum dışındaki hallerde asıl lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte alt lisans sözleşmesi de sona erecektir. Asıl lisans sözleşmesinin sona erdiğinin bilinmediği sürece alt lisans sözleşmesinin iyi niyetli kullanımlarının geçerli olacağı doktrinde genellikle kabul edilmektedir[353].

2. Diğer Yükümlülükler Bakımından

Sürekli borç ilişkisi doğuran lisans sözleşmesi bakımından sona erme yukarıda belirtilen dönme haline ilişkin istisna ile birlikte geleceğe etkili olarak sonuç doğuracaktır.

---

[351] Ayrıntılı bilgi için bkz. **AKİPEK,** s. 86 vd.

[352] **ORTAN,** s. 293.

[353]Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 98.

Lisans sözleşmesinin sona ermesi ile lisans alan söz konusu hakkı kullanım yetkisi sona erecektir. Bu durumda lisans verene ait olan tasarımın kullanılmasını yasaklama hakkı lisans alana da sürülebilecektir[354]. Lisans alanın lisans sözleşmesinin sona ermesinden sonra söz konusu haklarını kullanmaya devam etmesi halinde lisans verenin haklarını ihlal etmiş olacaktır[355].

Lisans sözleşmesinin sona ermesiyle, lisans sözleşmesi yürürlükte iken lisans alana sözleşme gereği sağlanmış olan bilgilerin lisans verene iade edilmesi gerekmektedir[356]. Ancak kanımızca, taraflar sözleşmede söz konusu belgelerin iade edilmeyeceğini kararlaştırmışlarsa bu durumda lisans sözleşmesinin sona ermesi lisans verene böyle bir yükümlülük yüklemeyecektir.

[354] Ayrıntılı bilgi için bkz. **OKTAY ÖZDEMİR,** Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, s. 97; **ÖZEL**, s. 207.

[355] **ONGAN,** s.140.

[356] **ORTAN,** s. 292.

SONUÇ

Tasarımlara ilişkin sözleşmeler hem fikri ve sınai mülkiyet hukuku hem de borçlar hukukunun kesiştiği noktada bulunmasından dolayı her iki hukuk dalının da kendine özgü özelliklerini barındırır. Bu nedenle, her iki alanın kuralları incelenerek tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerinin nitelikleri belirlenmeli ve uygulanacak kurallar bu hususlar göz önünde bulundurularak seçilmelidir.

Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmelerinin uygulamasına, tasarımlara atfedilen önemin artmasıyla daha da sık karşılaşılacaktır. Bu nedenle tasarımların diğer sınai haklardan ve fikir ve sanat eserlerinden farklılıklarının ve benzerliklerinin incelenmesi gerekmektedir.

Tasarımlar fikir ve sanat eserleri kapsamında da kendilerin koruma alanı buldukları için diğer sınai haklardan farklılaşırlar. Bu nitelikleri gereği tasarım hakkı sahibi eser sahibi olarak mali ve manevi haklara sahip olacak ve mali hakları üzerinde lisans hakkı tanıyabilecektir. Ayrıca, 6769 sayılı SMK uyarınca tasarım hakkı sahibi ayrıca korunarak söz konusu mevzuat kapsamında kendisine tanınan hak ve yetkileri üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecektir.

İşte bu noktada, tasarım hakkı sahibinin hakları üzerinde tasarruf edebilmesini sağlayacak araçlardan biri lisans sözleşmeleri olacaktır.

Bu tez çalışması kapsamında tasarımların lisans sözleşmelerine nasıl konu olacağı incelenmiş, tarafların hak ve yükümlülükleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla ilk bölümde tasarım kavramı öncelikle ele alınmıştır. Doktrinde tasarımlara ilişkin çok sayıda tanım yapıldığı ancak tanımların tek bir ortak paydada birleştiği görülmüştür. Bu ortak payda tasarımın ürünün görünümüne ilişkin her türlü

özelliği kapsamasıdır. Günümüzde tasarım bu yönüyle teknik özellikleri birbirine çok benzer ürünlerin birbirlerinden ayırt edilmesini sağlayan bir unsur haline de gelmiştir.

Tasarımlara ilişkin olarak diğer hukuk sistemleriyle de paralel olarak ülkemizde Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde sicile tescil suretiyle bir korunma sağlanmıştır. Ayrıca 6769 sayılı SMK ile ilk kez Türkiye'de kamuya sunulmuş tasarımlar için tescilsiz bir korunma imkanı da getirilmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında da korunabilen tasarımlar, böylelikle kümülatif bir korumaya sahip olmaktadırlar. Bu korumalara ek olarak tasarım hakkı sahibi haksız rekabet hükümlerine de başvurmak suretiyle genel hükümlerden de yararlanabilecektir.

6769 sayılı SMK m. 59'da tasarım hakkının münhasıran tasarım sahibine ait olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda, tasarımın kullanılması, tasarımdan her türlü ekonomik yararın sağlanması, tasarımın her şekilde değerlendirilmesi, tasarım üzerinde her türlü tasarrufta bulunması, tasarımcı olarak adının belirtilmesine ilişkin yetkileri ile tasarım hakkının ihlal edilmesinin önlemek için yasaklama ve men yetkileri tasarım hakkı sahibine aittir.

6769 sayılı SMK m. 70 tasarımlarda hak sahipliğini düzenlemektedir. Tasarımlarda hak sahipliğinin belirlenmesinde gerçek hak sahipliği ilkesini benimsenmiş ve tasarım hakkının tasarımcıya veya onun haleflerine ait olacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle tasarıma ilişkin lisans hakkı tanıma yetkisi ancak tasarım hakkı sahibinde veya onun yetkilendirdiği kişilerdedir.

Tasarıma ilişkin lisans hakkı şahsi nitelikte olup lisans alan ile lisans veren arasında hüküm ve sonuçlarını doğurur. Söz konusu lisansın sicile tescil edilmesi ile de tescilin sunduğu imkanlardan lisans alan yararlanabilecektir.

Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmesi yazılı geçerlilik koşuluna tabidir. Bu nedenle yazılı olarak yapılmayan lisans sözleşmeleri geçersiz sayılacak ve herhangi bir hüküm ve sonuç doğuramayacaktır. Başka bir geçerlilik şartına tabi olmayan lisans sözleşmelerinin Borçlar Kanunu hükümlerine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmesi iki taraflı sürekli borç doğuran bir sözleşmedir. Bu kapsamda, lisans sözleşmesi ile lisans veren sıfatıyla tasarım hakkı sahibi, söz konusu tasarımı lisans sözleşmesinde öngörülen koşullara uygun olarak lisans alanın istifadesine sunmakla yükümlüdür. Lisans alan ise lisans sözleşmesinde belirlenen lisans bedelini sözleşmede öngörülen koşullara uygun olarak lisans verene ödemekle yükümlüdür.

Lisans veren lisans sözleşmesi süresince, lisans alanın, tasarımdan lisans sözleşmesinde belirtilen koşullara uygun olarak yararlanmasını sağlamakla yükümlüdür. Lisans alanın, lisans verenin bu yükümlülüğüne karşılık gelen yükümlülüğü ise, söz konusu tasarımı lisans sözleşmesi ile belirlenen kapsam dahilinde kullanmaktadır. Aksi takdirde lisans alan lisans sözleşmesine aykırı davranmış olacaktır.

Tasarımlara ilişkin lisans sözleşmesinin süresini, lisans bedelini, lisans bedelinin nasıl ödeneceğini belirlemekte taraflar, sözleşme serbestisi ilkesi gereği,

özgürdür. Bu doğrultuda tarafların belirlediği süre sonunda lisans sözleşmesi sona erecektir.

Tasarımların özellikle otomotiv, moda ve mobilya sektörlerinde yaygın olarak kullanılması nedeniyle, özellikle üretici sıfatını haiz olmayan kişiler tarafında hazırlanan tasarımların, üreticiler tarafından kullanılması ancak lisans sözleşmeleri ile mümkün olabilmektedir. Ancak günümüzün hızla gelişen dünyasında tasarımların da uzun süre aynı kalması mümkün olmamaktadır. Bu durumun tam tersine yıllarca aynı tasarımla devam eden birçok ürün de piyasada bulunmaktadır. Bu nedenle her lisans sözleşmesinin ürünün nitelikleri dikkate alınarak düzenlenmesi ve lisans sözleşmelerinde bu çalışmada incelenen genel düzenlemelerinin yanı sıra tarafların ihtiyaçları doğrultusunda belirlenecek özel hükümlere de yer verilmesi gerekmektedir. Bu özel hükümlere bağlanan sonuçlar da, örneğin bir gizlilik düzenlemesi yapıldıysa, gizliliğin ihlali tarafların sahip olacağı hak ve yetkiler veya tasarımlara ilişkin belirli dönemlerde güncelleme/iyileştirme sunulması düzenlendiyse, bu güncellemelere/iyileştirmelere ilişkin garanti talepleri de lisans sözleşmelerinde ayrıca düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

1. **AKİPEK,** Şebnem : Alt Vekâlet, Ankara, 2003.

2. **ARAL,** Fahrettin : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara, 2003.

3. **ARBEK,** Ömer : Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara, 2005.

4. **ARSLANLI,** Halil : Fikrî Hukuk Dersleri, C.2 İstanbul, 1954.

5. **ATEŞ,** Mustafa : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, 2003.

6. **AYDINCIK,** Şirin : Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2006.

7. **AYİTER,** Nuşin : İhtira Hukuku, Ankara, 1968 (**"AYİTER,** İhtira Hukuku" olarak kullanılmıştır) .

8. **AYİTER,** Nuşin : Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara, 1981.

9. **BENTLEY,** Lionel/ **SHERMAN,** Brad : Intellectual Property Law, New York, 2001.

10. **BİLGİN,** Aslı : Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, İstanbul, 2006.

11. **BOUCHOUX,** Deborah E. : Protecting Your Company's Intellectual Property, A Practical Guide to Trademarks, Copyrights, Patents and Trade Secrets, AMACOM (American Management Association), New York, 2001.

12. **BUZ,** Vedat : Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara, 1998.

13. **CORNISH,** William/ **LLEWELYN,** David : Intellectual Property, Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights, 5th Edition, London, 2003.

14. **COLSTON,** Catherine/ **MIDDLETON,** Kirsty : Modern Intellectual Property Law, 2nd Edition, London, 2005.

15. **HIRSCH,** Ernst E. : Hukuki Bakımdan Fikrî Say, I. Cilt, Nazari Esaslar, Sınaî Haklar (İhtira Beratları ve Sınaî Modeller), İstanbul, 1942 (Çev. V. ÇERNİS).

16. **DURIE,** Robryn : "European Community Design Law", Industrial Design Rights, An International Perspective London, 2001,(Ed. GRAY, Brian W., BOUZALAS, Effie).

17. **DURAL,** Mustafa : Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, İstanbul, 1976.

18. **DURAL,** Mustafa : "İmkânsızlık Kavramı ve Türleri" BATIDER, 1973, C. VII, S. 1, s.11-58.

19. **ERGÜNE,** Mehmet Serkan : "Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkânsızlık", Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara, 2006.

20. **ERGÜNE,** Mehmet Serkan : "Reform Sonrası Alman Medeni Kanunu'nda İmkansızlık Halleri ve Sonuçları", İÜHFM, C. LXII, S. 1-2, 2004.

21. **EREN,** Fikret : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017.

22. **EREL,** Şafak : Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, Ankara, 1998.

23. **FELLNER,** Christine : Industrial Design Law, Intellctual Property In Practise, London, 1995.

24. **GÖKYAYLA,** Emre : Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2000.

25. **GÜNEŞ,** Gülsen : Türk Hukukunda Entellektüel Sınaî Haklar ve Vergilendirilmesi, İstanbul, 1997.

26. **GÜRZUMAR,** Osman, B. : Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukuken Korunması, İstanbul, 1995.

27. **GRAY,** Brian W. /**BOUZALAS,** Effie : Industrial Design Rights An International Perspective, London, 2001.

28. **HENN,** Günter, : Patent und Know-How Lizenzvertrag, 4. Auflage, Heidelberg 1998, Anm.267 (KAHYAOĞLU, s. 437'den naklen)

29. **IRISH,** Vivien : Intellectual Property Rights for Engineers, The Legal Protection of Innovation, IEE Management of Technology Series N: 16, London, 1994.

30. **KAHYAOĞLU,** Emin Cem, "*Patent Lisans Sözleşmesinde Tarafların Hakları ve Borçları*", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı: Cilt I, 2002, s.435-444.

31. **KARAHAN,** Sami /**SULUK,** Cahit /**SARAÇ,** Tahir /**NAL,** Temel : Fikrî Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara, 2007.

32. **KILIÇOĞLU,** Ahmet M. : Sınaî Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar, Ankara, 2019 ("KILIÇOĞLU, Fikri Haklar," olarak kullanılmıştır.)

33. **KILIÇOĞLU,** Ahmet M. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara, 2017. ("KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku," olarak kullanılmıştır.)

34. **KIRCA,** Çiğdem : "Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği", Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan, Ankara, 1998, s. 241-268.

35. **KIRCA,** Çiğdem : Franchise Sözleşmesi, Ankara, 1997.

36. **KURU,** Baki/ **ARSLAN,** Ramazan/ **YILMAZ,** Ejder : İcra ve İflas Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4949 ve 5092 sayılı Kanunlarla Getirilen Yenilikler ve Yapılan Değişiklikler İşlenip Değerlendirilmiş, 18. Baskı, Ankara, 2004.

37. **OĞUZMAN,** Kemal M. /**ÖZ,** Turgut M. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2006.

38. **OĞUZMAN,** Kemal/ **SELİÇİ,** Özer : Eşya Hukuku, - Zilyetlik, Tapu Sicili, Taşınmaz veTaşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Ayni Haklar -, Tamamen Yenilenerek Yazılmış 9. Bası, İstanbul, 2002.

39. **OKTAY,** Saibe : "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumlanması ve Boşlukların Tamamlanması", İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LV, 1996.

40. **ONGAN,** Burak : Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007.

41. **ORTAN,** Necip A. : Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979.

42. **ÖZDEMİR OKTAY,** Saibe, : "Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği", Prof. Dr. Ergun ÖZSUNAY'a Armağan, s.571 – 598 ("OKTAY ÖZDEMİR, Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar" olarak kullanılmıştır).

43. **ÖZDEMİR OKTAY,** Saibe, : Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002 ("OKTAY ÖZDEMİR, Sınaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri" olarak kullanılmıştır).

44. **ÖZEL,** Çağlar : Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002.

45. **ÖZSUNAY,** Ergun : Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı – Cumhuriyet Döneminde Hukuk –İstanbul, 1973, s.667 – 699.

46. **POLTORAK,** Alexander I./ **LERNER,** Paul J. : Essentials of Licensing Intellectual Property, New Jersey 2004.

47. **POROY,** Reha : Fikrî Hukuk Ders Notları (Teksir Halinde Özet), İstanbul, 1983.

48. **ROCKMAN,** Howard B. : Intellectual Property Law for Engineers and Scientists, Wıley Interscience.

49. **ROUBIER,** P. : Le droit de la propriété industrielle,1954, s. 261 (ÖZDEMİR OKTAY, Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 593'ten naklen).

50. **SARGIN,** Fügen : Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2002.

51. **SCHECTER,** Roger E. /**THOMAS,** John R. : Intellectual Property The Law of Copyrights, Patents and Trademarks, St. Paul, 2003.

52. **SELİÇİ,** Özer : Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1977.

53. **SEMİZ,** Özgür/**KILIÇ,** Muazzez "Tasarımlara Yeni bir Çerçeve: 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Üçüncü Kitap", Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Cilt 12, Sayı 128, Nisan 2018.

54. **SEROZAN,** Rona : "Yeni Alman Engelleri İfa Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)", İÜFHM, C. LVIII, S. 1-2, Yıl: 2000.

55. **SİRMEN**, Lale, Eşya Hukuku, 3. Bası, Ankara 2015.

56. **SULUK,** Cahit : "Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımları Koruma Şartları", FMR, C. I, S. 2001/2, s. 23 – 57.

57. **SULUK,** Cahit : Tasarım Hukuku (Karşılaştırmalı Endüstriyel Tasarım, Marka, Patent ve Faydalı Model Koruması), Ankara, 2003.

58. **SULUK,** Cahit/**KARASU,** Rauf/**NAL,** Temel — Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncellenmiş 3. Bası, Ankara, 2019

59. **SULUK,** Cahit /**ORHAN**, Ali, : Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C. III Tasarımlar, Ankara, 2008.

60. **STUMPF** : Know-How Vertag, Heidelberg,1977; N.7 (ÖZDEMİR OKTAY, Fikrî Nitelikteki Sınaî Değerler Üzerindeki Haklar, s. 588'den naklen).

61. **TEKİL,** Müge : "554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları", İÜHFM, C. LV, S. 4, Prof. Dr. Orhan Münir ÇAĞIL'a Armağan Sayısı, 1997, s. 233-251.

62. **TEKİNALP,** Ünal — "Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Öne Çıkan Yenilikleri", 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu (9-10 Mart 2017), Ankara, 2017.

63. **TEKİNALP,** Ünal : Fikrî Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 4. Bası, İstanbul, 2006,

64. **TRITTON,** Guy/ **DAVIS,** Richard/ **GRAHAM,** James/ **MALYNICZ,** Simon/ **ROUGHTON,** Ashley : Intellectual Property In Europe, 2nd Edition, London, 2002.

65. **TOPÇU,** Deniz : Sınaî Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar, Ankara, 2007.

66. **TÜYSÜZ,** Mustafa : FSEK çerçevesinde Fikrî Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, 2007.

67. **WIPO** Publications : No: 895.

68. **WILLIAMS,** John F. : A Manager's Guide to Patents, Trade Marks and Copyright, London, 1986.

69. **WOODRING,** Cooper C. : "A Designer's View on the Scope of Intellectual Property Protection", American Intellectual Property Law Association Quarterly Journal, Volume 24, 1996, s. 309 – 316.

70. **YASAMAN,** Hamdi / **ALTAY,** Sıtkı Anlam : Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, Cilt II, İstanbul, 2004.

71. **YILMAZ,** Canan : "Marka Lisansı Sözleşmesinin Avrupa Birliği ve Türk Hukuku Çerçevesinde Rekabet Boyutu", Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal TEKİNALP'e Armağan, C.II.,s. 119 - 158

72. **YÜKSEL,** Ali Sait : Patent ve Lisans Sözleşmesi Hukuku, İstanbul, 1989.

ÖZET

ÖZDAL TANER, Özlem, Endüstriyel Tasarımlara İlişkin Lisans Sözleşmeleri Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Konusunu tasarımların oluşturduğu lisans sözleşmelerinin incelendiği bu tez üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde tasarım ve lisans sözleşmeleri kavramları incelenerek, bu kavramlara ilişkin terminolojik sorunlara değinilmiş ve hukuki nitelikleri belirlenmiştir.

İkinci bölümde lisans sözleşmelerinin kurulmasına ilişkin hükümler incelenmiş ve lisans sözleşmesinin kapsamına ne gibi hak ve yetkilerin girdiği değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde lisans sözleşmesinin taraflarının hak ve yükümlülükleri incelenerek lisans sözleşmesini sona ermesi ve sona ermenin sonuçları belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Fikri Mülkiyet Hakları

2. Lisans Sözleşmeleri

3. Endüstriyel Tasarım

4. Lisans

5. Tasarım

ABSTRACT

OZDAL TANER, Ozlem, License Agreements related to Industrial Designs, Master Thesis, Ankara, 2019.

Within the scope of this study, License Agreements related to Industrial Designs are examined in three chapters: The first part of our study is focused on examination of the concepts and definitions of “design” and “license agreement”. In this respect, firstly, in order to determine the status of designs within the scope of the intellectual property rights, we have reviewed intellectual property rights in general and problems related to the current terminology has been discussed. Then, the protection methods of the designs placed in our country has been examined comparatively by taking into consideration British Law, American Law and European Union Law.

Prior to examination of the license agreements, we have introduce the discussions with respect to the concept of license within the scope of the second part of the first section. For this purpose, the concept of license, license right and the legal nature of the license right and assignment of the rights has been examined.

The second section is devoted to an examination of applicability of the general terms and conditions of the Law of Obligations to license agreements. In this context, how the designs can be subject to the license agreements and which powers of the design right holder can make savings have been examined.

In the third section, the parties of the license agreement has been determined. Then, the rights and obligations of these persons as they are parties to the license

agreement has been examined. In the end, our study will be concluded by examining the circumstances that will lead to the termination of the license agreements and the results of such termination.

Key Words

1. Intellectual Property

2. License Agreements

3. Industrial Design

4. License

5. Design